

T.C
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME BİLİM DALI

**TÜRKİYE' DE VE DÜNYADA KOBİ'LERİN YERİ VE
İSTİHDAM AÇISINDAN ÖNEMİ; ÜLKEMİZDE
KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR**
(Yüksek Lisans Tezi)

Çetin KÜNYELİ

İSTANBUL, 2006

T.C
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME BİLİM DALI

**TÜRKİYE' DE VE DÜNYADA KOBİ'LERİN YERİ VE
İSTİHDAM AÇISINDAN ÖNEMİ; ÜLKEMİZDE
KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR**
(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan;
Çetin KÜNYELİ
GI2351-019

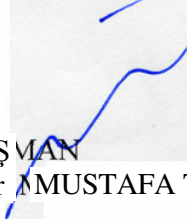
Danışman;
Yrd. Doç. Dr. Mustafa TURHAN

İSTANBUL, 2006

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ TEZLİ YÜKSEK LİSANS
SINAV TUTANAĞI

Enstitümüz *İşletme* Anabilim dalı *İşletme Yönetimi* Bilim dalı yüksek lisans öğrencilerinden G12351-019 numaralı Çetin Künyeli'ye "*Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim ve Sınav Yönetmeliği*" nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "**TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA KOBİLERİN YERİ VE İSTİHDAM AÇISINDAN ÖNEMİ; ÜLKEMİZDE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR**" tezini, Yönetim Kurulumuzun 13.09.2006 tarih ve 2006/25-3 sayılı toplantısında seçilen ve Fakülte binasında toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin (c) bendi gereğince (90) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın projesi hakkında **oybirliği ile Kabul** kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
YRD.DOÇ.Dr. MUSTAFA TURHAN

UYE
YRD.DOÇ.DR.R.HALUK KUL

YRD.DOÇ.DR.FUAT OKTAY

İÇİNDEKİLER

Yemin Metni	
Jüri Sayfası	
Türkçe Özet ve Anahtar Kelimeler	
İngilizce Özet ve Anahtar Kelimeler (Abstract)	
Tablolar Listesi	III
Kısaltmalar	V
Giriş	1

I. BÖLÜM

1. KÜÇÜK VE ORTA BOY BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELERİN (KOBİ' LERİN) TANIMI VE ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ

1.1. Küçük Ve Orta Ölçekli İşletme (KOBİ) Tanımı	2
1.2. Küçük ve Orta Boy İşletmelerin İktisadi Kalkınmadaki Yeri ve Önemi	4
1.3.KOBİ' lerin Avantaj ve Dezavantajları	14
1.3.1. KOBİ' lerin Avantajları	14
1.3.2. KOBİ' lerin Dezavantajları	17

II. BÖLÜM

2.TÜRKİYE EKONOMİSİNDE KOBİ' LERİN YERİ VE İSTİHDAM AÇISINDAN ÖNEMİ

2.1. Türkiye'de KOBİ' lerin Tanımı Yapısı Ve Önemi	21
2.1.1. Kişi Başına Maaş ve Ücretler	34
2.1.2. Verimlilik	34
2.1.3. Üretim Şekilleri	34
2.1.4. Katma Değer İçinde Küçük ve Orta İşletmelerin Payı	35
2.1.5. İhracata Katkısı	35
2.2. KOBİ' lerde İstihdam	36
2.2.1. KOBİ' lerde İstihdamın Genel Karakteri	37
2.2.1.1. Modernleşme ve İstihdam	37

2.2.1.2. Yeni Üretim Teknikleri ve Yeni İş Fırsatları	37
2.2.1.3. Gelişme Politikaları ve Teknolojik İşsizlik	38
2.2.1.4. Küçük İşletmeler, Teknoloji Seçimi ve İstihdam	39
2.3. KOBİ Politikalarında İstihdam Faktörü	40
2.3.1. KOBİ' lerde Emek – Yoğun İstihdam Politikaları	40
2.3.2. Küçük Ve Büyük İşletmelerde İstihdamın Farklılıkları	43
2.3.2.1. KOBİ' lerde Elemanların Yaş ve Vasıf Seviyesi Düşüktür	44
2.3.2.2. KOBİ' ler Uzun Süreli İşsizlere İş Sağlamaktadır	44
2.3.2.3. KOBİ' lerde "Part-Time" Kadın İstihdamı Yaygındır	45
2.3.2.4. KOBİ' lerde Çalışma Koşulları Farklıdır	45
2.4. KOBİ' lerin Kapasite Kullanım Oranları Ve Problemin Teşhisi	46

III. BÖLÜM

3. DÜNYA EKONOMİSİNDE KOBİ' LERİN YERİ VE İSTİHDAM AÇISINDAN ÖNEMİ

3.1. KOBİ' leri Belirleyen Kıstaslar	51
3.1.1. Esneklik	52
3.1.2. İstihdam	52
3.1.3. Üretim Kapasitesi	52
3.1.4. Teknoloji	53
3.1.5. Sermaye	54
3.1.6. Örgütlenme Biçimleri	55
3.2. Ekonomik İşlevler	56
3.2.1. İstihdama Katkısı	56
3.2.2. Dış Ticarete Katkısı	57
3.2.3. Üretime Katkısı	57

3.3. Dünyada KOBİ' lerin İstihdam Açısından Önemi	57
3.3.1 Dünyada KOBİ' ler	58
3.3.1.1. Avusturya	59
3.3.1.1.1.İşletme Ölçeği	59
3.3.1.1.2.KOBİ' lerin Ekonomik Yeri	59
3.3.1.2.Belçika	59
3.3.1.3.Almanya	60
3.3.1.3.1. Almanya'da KOBİ' lere Sağlanan Destekler	61
3.3.1.4.Hollanda	61
3.3.1.5.Fransa	62
3.3.1.5.1.KOBİ' terin Fransız Ekonomisindeki Rolü	63
3.3.1.5.2.KOBİ' lerin Katma Değerdeki Payları	63
3.3.1.5.3.Fransa'da KOBİ' lere Sağlanan Destekler	63
3.3.1.6.Yunanistan	64
3.3.1.7. İspanya	64
3.3.1.8. İtalya	64
3.3.1.8.1.Performans Açısından Küçük Firmalar	65
3.3.1.8.2. Küçük Firmalar ve Üretim	65
3.3.1.8.3.Küçük Firmalar ve Zayıf Yönleri	65
3.3.1.8.4.Küçük Sanayilerin İşbirlikleri	66
3.3.1.8.5. İtalya'da KOBİ' lere Sağlanan Destekler	66
3.3.1.9.İngiltere	67
3.3.1.9.1. İngiltere 'de KOBİ' lere Sağlanan Destekler	68
3.3.1.10.Amerika Birleşik Devletleri	68
3.3.1.11. Japonya	69

3.3.1.11.1. Japonya 'da KOBİ' lere Sağlanan Destekler	70
3.3.1.12 Malezya	70
3.3.1.13 Hindistan	71
3.3.1.14. Ortadoğu Ülkeleri	71

IV. BÖLÜM

4. KOBİ' LERİN TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ KURUMSAL GELİŞİMİ, ÖRGÜTLENME DURUMU VE SORUNLARI

4.1. KOBİ' lerin Türkiye Ekonomisindeki Kurumsal Gelişimi	72
4.1.1. Dönemler İtibarıyla KOBİ' ler	72
4.1.1.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem	72
4.1.1.2. Planlı Dönem Öncesi (1923-1964)	74
4.1.1.3. Planlı Dönem (1964-+)	76
4.1.1.3.1. Birinci BYKP Dönemi (1964-67)	76
4.1.1.3.2. İkinci BYKP Dönemi (1968-72)	77
4.1.1.3.3. Üçüncü BYKP Dönemi (1973-77)	78
4.1.1.3.4. Dördüncü BYKP Dönemi (1979-82)	80
4.1.1.3.5. Beşinci BYKP Dönemi (1986-90)	82
4.1.1.3.6. Altıncı BYKP Dönemi (1991-95)	83
4.1.1.3.7. Yedinci BYKP Dönemi (1996-2000)	84
4.1.1.3.8. Sekizinci BYKP Dönemi (2001-05)	86
4.1.1.3.9. Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-13)	89
4.2. Türkiye' de KOBİ' lerin Örgütlenmesi	92
4.2.1. Örgütlenmenin Gerekliği	92
4.2.2. Türkiye' de KOBİ' lerin Örgütlenme Durumu	93
4.2.2.1. Ekonomik Alanda Örgütlenme	93

4.2.2.1.1. Birlikler	94
4.2.2.1.2. Konfederasyonlar	94
4.2.2.1.3. Vakıflar	94
4.2.2.1.4. Dernekler	95
4.2.2.2. Hukuki Anlamda Örgütlenme	95
4.2.2.3. Siyasi Alanda Örgütlenme	95
4.2.3. Türkiye' de KOBİ' lere Destek Veren Kuruluşlar	96
4.2.3.1. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	96
4.2.3.2. KOSGEB	96
4.2.3.2.1. Bilgilendirme, İşletmeler Arası İşbirliği ve Elektronik Ticaret Hizmetleri	97
4.2.3.2.2. Teknoloji Araştırma ve Geliştirme Hizmetleri	97
4.2.3.2.3. Finansman Destek Hizmetleri	97
4.2.3.2.4. Girişimciliği Geliştirme Hizmetleri	98
4.2.3.2.5. Pazar Araştırma ve İhracatı Geliştirme Hizmetleri	98
4.2.3.2.6. Bölgesel Kalkınma Hizmetleri	98
4.2.3.2.7. Laboratuvar Hizmetleri	98
4.2.3.2.8. Danışmanlık Hizmetleri	98
4.2.3.2.9. Kalite Geliştirme Hizmetleri	98
4.2.3.2.10. Eğitim Hizmetleri	99
4.2.3.2.11. Uluslar arası Gözetim Hizmetleri	99
4.2.3.3. MEKSA VAKFI	105
4.2.3.4. TOSYÖV	105
4.2.3.5. İGEME	106

4.2.3.6. Ticaret ve Sanayi Odaları	107
4.2.3.7. TÜBİTAK	107
4.2.3.8. Halk Bankası	107
4.2.3.9. KOBİ AŞ	108
4.2.3.10. Kredi Garanti Fonu	108
4.3. Türkiye’ de KOBİ’ lerin Karşılaştıkları Temel Sorunlar	116
4.3.1. Belirsizlik Sorunu	116
4.3.2. Altyapı Sorunu	117
4.3.3. Eğitim ve Kalifiye Eleman Sorunu	117
4.3.4. Bürokratik Problemler	118
4.3.4.1. Kamudan Kaynaklanan Bürokratik Sorunlar	119
4.3.4.2. Yerel Yönetimden Kaynaklanan Bürokratik Sorunlar	122
4.3.4.2.1. Yerel Yönetim İdarelerinden Kaynaklanan Şikayetler	122
4.3.5. Sosyal Güvenlik Sorunu	123
4.3.6. Pazarlama Sorunları	124
4.3.7. Finansman Sorunları	125
4.3.8. Üretim ve Hammadde Sorunu	126
4.3.9. İşyeri Sorunu	127
SONUÇ VE ÖNERİLER	130
KAYNAKÇA	138
Özgeçmiş	142

YEMİN METNİ

Sunduğum Yüksek Lisans Tezimi Akademik Etik İlkelerine bağlı kalarak,
hiç kimseden akademik ilkelere aykırı bir yardım almaksızın bizzat kendimin hazırladığına
ant içerim. 05.09.2006

Çetin KÜNYELİ

TÜRKİYE’ DE VE DÜNYA’DA KOBİLER’İN YERİ VE İSTİHDAM AÇISINDAN ÖNEMİ; ÜLKEMİZDE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR

Çetin KÜNYELİ

ÖZET

Türkiye’ de ve Dünya’ da KOBİ’ leri incelediğimiz bu Tez çalışmasında KOBİ’ lerin Ülkemiz ve Dünya Ekonomileri açısından ne kadar önemli ve hayati bir görev üstlendikleri halde hak ettikleri değer ve önemin verilmediğini anlatmaya çalıştık. Bunu yapmaya çalışırken de Dünya’ da ve Türkiye’ de KOBİ’ lerin yerini ve tanımlarını irdelerken, istihdam ve yaşadıkları problemler gibi kriterlere de değinmeye çalıştık. Tezimizin yapılmasında asıl amaç ve savunulan fikir ise KOBİ’ lerin kalkınmadaki rolü ve önemi ile ekonomimizin bel kemiği oluşturduğudur.

Tezimizin birinci bölümünde KOBİ’ lere genel bir bakış atarak, ortaya çıkış nedenleri, İktisadi hayatta önemi ve avantaj- dezavantaj faktörlerini ele almaya çalıştık.

İkinci Bölümde ise Türk Ekonomisinde KOBİ’ leri incelerken, Ekonomiye katkıları ve çeşitli kriterler etrafında bu katkıları inceledik.

Üçüncü bölüme geldiğimizde ise, bu kez başta Avrupa Ülkeleri olmak üzere Dünya’ da KOBİ’ lerin durumunu Ülkemizle mukayeseli olarak incelemeye çalıştık. Bunu yaparken birçok dünya ülkesini ana hatlarıyla tek tek ele aldık. Bu amaçla da Dünya ülkelerinde KOBİ’ leri belirleyen kıstaslar ve ekonomik işlevleri açıklamaya çalıştık.

Tezimin Dördüncü ve son bölümünde ise Ülkemizde KOBİ’ lerin hangi aşamalardan geçerek bugünlere geldiğini, kurumsal gelişimini, Cumhuriyet öncesi, sonrası ve planlı dönemler itibarıyla ele aldıktan sonra örgütlenme durumu ile KOBİ’ lere destek veren kuruluşlar incelenmiştir. Daha sonra ise Türkiye’ de KOBİ’ lerin karşılaştığı başlıca sorunlar ayrıntılarıyla ele alınmıştır.

Tezimin hazırlanmasında sonsuz anlayış, emek ve yardımlarını esirgemeyen danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Mustafa TURHAN hocama teşekkür ederim.

Anahtar Kelimeler: İstihdam, İşletme, Ekonomi, Kalkınma, Sorunlar

THE POSITION AND IMPORTANCE OF SME's IN TURKEY AND IN THE WORLD IN TERMS OF EMPLOYMENT; THE PROBLEMS THAT THEY ENCOUNTER IN OUR COUNTRY

Çetin KÜNYELİ

SUMMARY

In this thesis that we examine SME' s in Turkey and in the World we tried to show; Although SME' s are so important and take a vital function for our country and for the world economy, they don't deserve enough value and importance. At this point while we are examining the position and definition of the SME' s in Turkey and in the world, we tried to touch on some criterias like and employment and problems. Main idea of writing this thesis and the idea that we maintain is; SME' s are the main support of our economy with their role and importance in development.

In the first part of this thesis while we are viewing generally, we tried to examine the coming out of SME's, their importance for the economy and the advantages and disadvantages of them.

In the second part of this thesis, the SME's contribution to Turkish economy on the behalf of different criterion's are examined.

In the third part we tried to examine the position of the SME' s especially in the European Countries and in the World, comparing with the SME' s in our country. In relation to this, base properties of many countries are examined and with the help of these properties we tried to explain the role of SME's in the economy of those countries.

In the fourth part we examined the stages of SME' s that they pass through and the institutional development of them in Turkey like; before republic, after republic and the planned terms. Later on we studied on position of the SME' s in Turkey and the foundations which support them. After that we pass through the main problems of SME' s in Turkey with details.

I am very grateful to my teacher Dear Mr. Yrd. Doç. Dr. Mustafa Turhan for his infinite tolerance, effort and assistance.

Key Words: Employment, Enterprise, Economics, Development, Problems

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo No.</u>	<u>Sayfa</u>
1. Seçilmiş Bazı Ülke Ekonomilerinde KOBİ' lerin Yeri ve Önemi	12
2. Türkiye' de Çeşitli Kuruluşlara Göre Küçük ve Orta Ölçek Sınıflandırılması	21
3. Girişimlerin Ölçeksel Dağılımı	24
4. İmalat Sanayi Girişimlerinin Ölçeksel Dağılımı	24
5. Sektörlerin Bulunduğu Yere Göre Dağılımı	25
6. İmalat Sanayi'nin Bulunduğu Yere Göre Dağılımı	25
7. 1985 Yılı İmalat Sanayinde İşletme Dağılımı (%)	27
8. Türkiye İmalat Sanayi KOBİ İstatistikleri (Genel)	28
9. Gıda, Tütün ve İçki Sanayi	28
10. Dokuma, Giyim Eşyası ve Deri Sanayi	28
11. Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayi	29
12. Kimya, Petrol, Kömür, Kauçuk ve Plastik Ürünleri Sanayi	29
13. Türkiye' de İmalat Sanayinde İşletmelerin Ölçeksel Dağılımı	30
14. İmalat Sanayinde Faaliyet Gösteren İşletmelere İlişkin Veriler	31
15. Avrupa Birliği Ülkelerindeki ile Türkiye' de KOBİ' lerin Özelliklerinin Karşılaştırılması	32
16. AB' ye Aday Ülkeler İstihdam İstatistikleri	32
17. Temel Özellikler	54
18. Almanya' da KOBİ Sınıflaması	60
19. Fransa' da KOBİ Sınıflaması	61
20. İngiltere' de Sektörlere Göre KOBİ Tanımları	66
21. ABD' de Çalışan Sayısına Göre KOBİ Tanımları	68

22. Japonya' da Sektörlere Göre KOBİ Tanımları	68
23. Malezya' da İş Gören Sayısına Göre KOBİ Tanımları	69
24. 2005 KOSGEB Destekleri	99
25. Garanti/Kefalet İstatistikleri	108
26. KOBİ Yatırımlarında Devlet Destekleri (Yatırımları Teşvik Fonu'ndan) - 2	109
27. İhracatı Geliştirme Destekleri – 1	110
28. İhracatı Geliştirme Destekleri - 2	111
29. Araştırma Geliştirme Destekleri - 1	112
30. Araştırma Geliştirme Destekleri – 2	113
31. Eğitim İstihdam Destekleri (Destekleme ve İstikrar Fonu)	114
32. KOBİ Teşvik Belgelerinin Yıllar İtibariyle Dağılımı (Euro)	119
33. (1960-2002) Tamamlanan Küçük Sanayi Siteleri	127

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	:Avrupa Birliği
ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e	:Adı Geçen Eser
AR-GE	:Araştırma – Geliştirme
BYKP	:Beş Yıllık Kalkınma Planı
DİE	:Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	:Devlet Planlama Teşkilatı
DTM	:Dış Ticaret Müsteşarlığı
ESO	:Ege Bölgesi Sanayi Odası
GIAD	:Genç İşadamları Derneği
GSMH	:Gayri Safi Milli Hasıla
GSO	:Gaziantep Sanayi Odası
IMF	:International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
İDT	:İktisadi Devlet Teşekkülleri
İGEME	:İhracatı Geliştirme ve Araştırma Merkezi
İKV	:İktisadi Kalkınma Vakfı
İSO	:İstanbul Sanayi Odası
İTO	:İstanbul Ticaret Odası
KEİ	:Karadeniz Ekonomik İşbirliği
KGF	:Kredi Garanti Fonu
KİT	: Kamu İktisadi Teşekkülü
KOBİ	:Küçük Orta Boy İşletmeler

KOSGEB	:Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme Destek ve Destekleme İdare Başkanlığı
KTO	:Kayseri Ticaret Odası
KÜGEM	:Küçük İşletmeler Geliştirme Merkezi
KÜSGEM	:Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi
MEKSA	:Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Geliştirme Vakfı
MPM	:Milli Prodüktivite Merkezi
OECD	: Organisation For Economic Co-operation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)
OKİK	:Orta ve Küçük İşletmeler Kurulu
SME	:Small and Medium Enterprises (Küçük ve Orta Boy İşletmeler)
Sİ-AD	:Sanayici ve İşadamları Dernekleri
SSK	:Sosyal Sigortalar Kurumu
TEKMER	:Teknoloji Geliştirme Merkezleri
TES-AR	:Türkiye Esnaf-Sanatkar ve Küçük Sanayi Araştırma Enstitüsü
TOBB	:Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TOSYÖV	:Türkiye Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticileri Vakfı
TTK	:Türk Ticaret Kanunu
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
TÜGİAD	:Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği
TÜSİAD	:Türkiye Genç İşadamları Derneği
UNIDO	:Birleşmiş Milletler Sanayi Kalkınma Teşkilatı (United Nations Industrial Development Organization)
UTEB	:Uluslararası Ticaret ve Endüstri Bakanlığı

GİRİŞ

Son yıllarda Dünya’ da baş gösteren teknolojik gelişmeler ve küreselleşme eğilimi ülkeler arasındaki sınırları kaldırıp dünyayı giderek tek pazar ve tek kutuplu bir hale sokmaktadır. Buna bağlı olarak da ülkelerdeki ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel değişim tetiklenmektedir. Artık firmalar yeni rekabet stratejileri ve işletme yöntemleri geliştirmeye adeta zorlanmıştır. Piyasalardaki hızlı ürün değişimine uyum sağlayabilmek, firmaların esnekliği ve pazara zamanında girebilmek için yaptığı planlarla doğru orantılı olmaya başlamıştır. Büyük ölçekli firmalar, küresel piyasalarda rekabet edebilmek için yabancı firmalarla çeşitli stratejik işbirliklerine ve bütünleşmeyi başarabilirken KOBİ’ ler için bu pekte kolay gözükmemektedir. KOBİ’ lerin tek şansı esnek üretim sistemlerinden yararlanarak bu değişime ayak uydurabilmektir.

Günümüzde hemen hemen tüm dünya ülkelerinde KOBİ’ lerin gerek işyeri sayısı, gerekse toplam istihdam ve üretimdeki payları bir artış trendindedir. Bu da KOBİ’ lerin ekonomiler ve ülke kalkınması için öneminin her geçen gün arttığının en büyük ispatıdır. Büyük ölçekli firmalar için itici güç olan KOBİ’ ler, bu firmalara oranla daha az finansman ihtiyacı, daha az uzman kadro çalıştırdıkları ve genellikle girişimcilerin becerileri doğrultusunda kurulduğu için gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinde ağırlıklı olarak faaliyet göstermektedir.

KOBİ’ ler sadece ekonomik anlamda değil aynı zamanda sosyal yaşamda da önemli bir görev üstlenmiştir. Geniş bir coğrafyaya yayılmaları sebebiyle KOBİ’ ler bölgesel gelişmişlik farklarının giderilmesinde, mülkiyetin tüm ülkeye yayılmasında , toplumun her kesimine değişik bölgelerde istihdam yaratılmasında ve dolayısıyla sosyal barışa, demokratik yaşama katkı sağlanmasında önemli bir rol üstlenmişlerdir.

Ülkemiz kalkınmasında KOBİ’ ler adeta bir lokomotif görevi üstlenmekte, gerek işyeri sayısı olarak, gerekse sağladıkları istihdam ve üretimdeki paylarıyla her geçen gün daha da artış göstermektedirler. Bu da bize, ülkemiz ekonomisinin KOBİ ekonomisi olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda ele alındığında KOBİ’ lerin ülkemiz açısından önemi bir kez daha gün ışığına çıkmaktadır. Gelişmişliği örnek olan ülkeler Küçük ve Orta Ölçekli Sanayilerini çok yönlü desteklerken ülkemizde KOBİ’ ler hak ettiği desteği alamamaktadırlar. Belki de bu çalışmanın yapılmasının en önemli sebebi budur.

Türkiye’ de ve Dünya’ da KOBİ’ leri incelediğimiz bu tez çalışmasının KOBİ’ lerle ilgili bundan sonraki çalışmalara ışık tutmasını ve ülkemiz KOBİ’ lerine yararlı olmasını temenni ederim.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜÇÜK VE ORTA BOY İŞLETMELERİN (KOBİ'LERİN) TANIMI VE ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ

1.1. Küçük ve Orta Ölçekli İşletme (KOBİ) Tanımı

KOBİ' ler tüm dünya ekonomilerinde olduğu gibi ülkemiz ekonomisi ve sosyal statüsü açısından da büyük ehemmiyet taşımaktadır. Genel anlamda KOBİ denildiğinde akla az sermaye çok el emeği ile çalışan, kararların çabuk alınabildiği, yönetim giderleri düşük ve daha çok ucuz üretim yapan iktisadi teşebbüsler gelir. Günümüz koşullarında küçük işletmeye bakış; başarısız olduğu için büyümemiş işletmeler değil, tam aksine dinamik, fırsatçı, yenilikçi işletmeler şeklinde değişmiştir.

Çeşitli kaynaklar KOBİ' lerle ilgili farklı tanımlar yapmaktadırlar. Tek bir tanıma ulaşma imkanı olmadığına göre, farklı bölgelerde yapılan farklı tanımlardan ortak bir sonuca varabilmemiz için bir takım hususlar incelenmelidir. Günümüz koşullarında küçük bir ayakkabı satıcısından, bir ayakkabı imalatçısına değin birçok kuruluş küçük işletme olarak kabul edilebilmektedir. İşte bu mukayese zemininin oluşturulabilmesi için göz önünde bulundurulması gereken bir takım ilkeler vardır¹. Bu ilkeler şu şekilde özetlenebilir:

a- İşletmelerin büyüklükleri ile ilgili tanımlamalar, o ülkenin ve toplumun özelliklerine uygun olmalıdır. Başka bir ifadeyle, böyle bir tanımlama, belirli bir ülkeye özgü ve özel olmalıdır.

b- İşletmelerde büyüklük, esas itibarıyla, belirli bir dönemdeki (genellikle 1 yıl) faaliyet hacmidir. Bu faaliyet hacmi (veya kapasitesi) fiili olarak gerçekleştirileni değil, işletmenin toplam gücünü ifade etmelidir. Çünkü işletmelerin atıl kapasiteleri de, onların büyüklüğünün bir parçasıdır.

c- Büyüklük ölçütleri belirlenirken, farklı özellik ve şartlara sahip olmaları nedeniyle imalat, ticaret ve hizmet sektörleri için, ayrı ayrı sınıflamalar yapılmalıdır.

¹ ALPUGAN Oktay: Küçük İşletmeler; Kavramı, Kuruluşu, Yönetimi, K.T.Ü. 1998

d- Para değerindeki dalgalanmalar ve enflasyon nedeniyle büyüklük ltleri fiziki olarak belirlenmelidir. Büyük işletmelerde bu ölçütler, daha çok üretim ve satış miktarı gibi değerler olmaktadır. Kk ve orta büyüklükteki işletmelerde (KOBİ'lerde) bu ölçütler daha çok işletmenin sahip olduğu fiziki kaynaklara (personel sayısı, makine parkı vs.) yönelik olarak belirlenebilir.

e- özellikle KOBİ'lerde kullanılacak büyüklük ölçütü mümkün olduğu kadar az ve hatta tek olmalıdır. Her üç sektör (imalat, ticaret, hizmet) için de ortak bir nitelik arz etmesi, hem de kolaylıkla ölçülebilir olması sebebiyle, personel (işgücü) sayısı, KOBİ'ler için uygun ölçüt olabilir.

Kk ve orta ölçekli işletmelerin belirlenmesi hususu aslında bir "işletme büyüklüğü" konusudur. İşletme büyüklüğü denildiğinde ise akla şüphesiz işletmenin iktisadi faaliyet hacmi ve kapasitesi gelir. İşte bu hacim ve işletme büyüklüğünün ölçülmesi belli ölçütlere dayanır. Burada başlıca iki ölçüt grubu ayırt edilir; nicel ve nitel ölçütler.¹

a) Nicelik yönünden tanım yapılırken :

- istihdam edilen işçi sayısı
- istihdam edilen işçilerin toplam çalışma süresi
- işçilerin retleri toplamı
- sermaye
- aktifler toplamı
- kar
- toplam sabit varlıklar
- Üretim aşamaları sayısı
- toplam eviri g miktarı
- toplam enerji kullanımı

¹ MüFTüOğLU, Tamer, Türkiye' de kk ve orta ölçekli işletmeler. Ank.1998, s.41

- ciro (satış hasılatı)
  - pazar payı
  - makine parkı ve kapasite (üretim hacmi) faktörleri dikkate alınırken,
- b) Nitelik yönüne ağırlık veren tanımlar da ise ;
- girişimcinin fiilen işletmede çalışıp çalışmadığına
  - girişimcinin risk alıp almamasına
  - iş bölümü ve uzmanlaşmanın derecesine
  - bağımsız yönetim
  - sermayenin sınırlı ve yetersiz olup olmadığına
  - pazar payının ve etkinliğinin küçük olması
  - makine ve ekipman kullanım durumu
  - pazarlık gücü
  - uygulanan yönetim teknikleri faktörleri dikkate alınır.

Açıkça görülmektedir ki; ekonominin daha küçük çaplı ve hemen hemen bütün işletmelerin KOBİ' ler olarak kabul edilebileceği ekonomilerde tanımlar uygulanan politikalara göre değişebilmektedir.

1.2. Küçük ve Orta Boy İşletmelerin İktisadi Kalkınmadaki Yeri ve Önemi

KOBİ' lerin iktisadi kalkınmadaki yeri ve önemini incelerken yakın zamandaki tarihsel, toplumsal ve sosyal gelişim ile birlikte ele alınması konunun öneminin anlaşılmasını daha kolay bir hale getirecektir.

KOBİ' lerin ekonomideki yeri ve önemi 1979' da Birch, Fothergill ve Gudgin, 1984' de ise Gallagher ve Stewart tarafından incelenmiştir. Bu ve benzeri çalışmalarda cevabı aranan temel soru, küçük işyerlerinin uzun dönemli iktisadi büyüme üzerindeki rolünü açıklayan sürekli geçerliliği olan herhangi bir iktisadi nazariyeye ulaşıp ulaşamayacağı idi. Ancak böyle bir çalışmanın önünde ciddi sorunlar vardır. Birinci

güçlük bu konuda yapılacak araştırmalar için yeterli derecede istatistik verilerin mevcut olmamasıdır. Maalesef bir çok nedenden dolayı küçük işletmelerle ilgili istatistikler çok yetersizdi. İkinci bir güçlük ise, küçük işyerlerine, büyük işyerlerini tamamlayan bir sistem olmaktan ziyade, büyük işyerlerine bir alternatif olarak bakılmasından doğmaktaydı. Yine de KOBİ' lere yönelik ampirik çalışmalar yol gösterici bir takım sonuçlar ortaya koymuştur.

Büyük Sanayi Devrimi, özellikle imalat sanayinde büyük ölçekli üretimin yükselmesi için uygun şartları beraberinde getirdi. Sanayi devrimini mümkün kılan yeni makineler, yeni üretim yöntemleri ve icatlar, 19. Yüzyılda diğerk teknolojik değişimlerin ve gelişmelerin de habercisi mahiyetindeydi¹. 19. Yüzyılda oldukça somutlaşmış bulunan gelişmelere göre, insan emeğinin yerine makine ve organik enerjinin yerine de inorganik enerji ikame edilmiş bulunmaktaydı.

Bahsedeceğimiz bu süreci tarif etmek için kullanılabilecek doğru ifadelerden bir tanesi de kuşkusuz ‘mekanikleşme otomasyondur’. Netice olarak, bu tür bir fabrikasyon üretim süreci beraberinde kendine has organizasyonları da getirdi. Esas olarak 19. Yüzyıl başlarında Amerika’da uygulama alanı bulan ve adına Taylorizm ve Fordizm denen üretim ve üretim organizasyonu sistemleri çağın baskın üretim sistemi olan otomasyona ve mekanikleşmeye oldukça uygundu. Adı geçen bu sistemler sayesinde kitlesel üretim daha kolay hale geliyor, ölçek ekonomileri yakalanabiliyor ve maliyet avantajı elde edilebiliyordu. Bu iki gelişmenin en önemli sonuçları üretim organizasyonunda merkezileşme ve sanayide de yoğunlaşmanın artmasıydı. Sanayide meydana gelen yoğunlaşma birkaç unsur etrafında açıklanabilir :

- a- Rekabet sürecinde etkin olmayan firmalar piyasadan kaybolunca, etkin ve üretken firmalar ya hızlı büyüyerek ya da diğerk firmaları yutarak piyasa paylarını arttırdılar.
- b- Artan karşı firma rekabeti ve meydan okumalara bir karşı tedbir olarak, firmalar aralarında bir takım ortaklıklara ve birleşmelere baş vurarak pazar güçlerini birleştirme yoluna gittiler.

¹ BİLGİÇ Mete: Teşvik-6 Ankara: KOSGEB 1993

- c- Kitlesele üretim zamanla ön plana çıkması sonucu, üretimde, pazarlamada ve keşiflerde ölçek ekonomileri önem kazandı.
- d- 19. yüzyılın sonlarında sınırlı sorumluluk kurumlarının ortaya çıkması ve sermaye piyasasının doğmasıyla beraber işletmeler finansman bulma sorunlarını aştılar ve büyümenin önündeki en önemli manide kalkmış oldu.

Bu süreç büyük firmaların yelkenlerini şişiren itici bir güç oldu. Bu esnada yeni üretim sürecinin bir takım sonuçlarını beklenen faydaya tahvil etmek ve devşirebilmek için;

- a- Ölçek ekonomilerini yakalamak için yeterince yatırım yapmak
- b- Ortaya çıkan büyük hacimdeki üretimin satılabilmesi için yeterli miktarlarda pazarlama ve dağıtım ağı kurmak ve yatırım yapmak
- c- Son olarak üretim ve dağıtımla ilgili olarak gerekli koordinasyonu sağlamak için hiyerarşik bir yapı oluşturulması gereklidir.

Ancak kitle üretiminin yapısı icabı içerdiği bir takım ciddi sakıncalar da vardı. Böyle bir yapı oldukça hantal ve esnek olmaktan uzak olduğundan, hem her türlü iktisadi dalgalanmalardan hem de diğer dışsal faktörlerden olumsuz olarak etkilenmekte, adaptasyon sağlayamamaktaydı. Az sonra vurgulanacak bir takım krizlerde de durum netleşince, artık yeni bir kavram olan “minimum” veya “optimum” ölçek arayışları baş gösterdi¹.

Daha önceden de vurgulandığı gibi, bütün bunlar dönemin özelliği itibariyle büyük ölçekli işletmeler bünyesinde gerçekleşmekteydi. Örneğin İngiltere’ de KOBİ’ lerin imalat sanayindeki payı 1935 yılında % 38 iken, sırasıyla 1958’ de % 24’e, 1963’ te ise % 20’ ye gerilemiştir. Amerika’ da da KOBİ’ ler gerilemekte idi ve büyük işletmeler gelişmiş sanayi ülkelerinin gelişmesi ardındaki itici güç olmuştur.

¹ BÜYÜKDENİZ Adnan : Türkiye’de Faiz Politikaları, Bilim ve Sanat Vakfı Yayın., İstanbul 1992

1960' lı yıllara gelindiğinde ise bu yöntem artık eleştirilmeye başlanmıştı. Buna sebep olarak beş unsurdan bahsedilebilir.

- 1- Schumacher' in en etkili isimlerden biri olduğu bu dönemde, büyük ölçeklerin her zaman ve her yerde uygun olmayacağı vurgulandı. Özellikle bu sistemin insan tabiatına ve gerçek insan ihtiyaçlarına uymadığı iddia edildi. Bu yaklaşımı adeta sloganlık bir şekilde ortaya koyan Schumacher' in “insan küçüktür, o halde küçük güzeldir” yaklaşımı dönemin manidar ifadelerindendir. O halde büyükte ısrar etmek insanın kendi kendisini yıkıp tahrip etmesi anlamına gelecektir.
- 2- Gelişme kaygısı içerisindeki ülkelerin, sanayi ülkelerini taklit etme konusunda yaşadığı başarısız tecrübeler ve hayal kırıklıklarından sonra, nihayet Schumacher' in çağrısı cevap buldu ve küçük ölçekli işletmeler ile buna uygun orta ölçekli bir teknolojinin gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelerin ihtiyaçlarına daha uygun olduğu geniş kabul gördü. Daha sonra “Uygun Teknoloji” adı altında literatüre giren bu yaklaşıma göre, geri kalmış ülkeler, bolca sahip oldukları emek gücünü kullanarak emek-yoğun bir sanayileşme sürecine girebileceklerdi¹.
- 3- 1970' lerde yaşanan Petrol Krizi' nin de tesiriyle dünya ekonomisinde yaşanan eş zamanlı enflasyon ve durgunluğa (stagflation) yönelik bir takım açıklamalar getirildiyse de, artık gelişmiş sanayi ülkelerinin kitlesel tüketime dayalı bir büyüme modelini sürdürmeyeceği fikri ağırlıklı olarak kabul görmeye başladı. Zaten daha kriz baş göstermeden evvel KOBİ' lerin atılımcı, krizlere karşı esnek ve dayanıklı, değişime açık özelliklerine atıflar yapılmaktaydı.
- 4- Zamanla gelişmiş ülkelerde, kendiliğinden bir KOBİ gerçeği kendini kabul ettirmeye başlamıştı. Ancak KOBİ' lerin yükselmeye başlaması büyük işletmelere karşıt bir anlam içermemekte, tamamlayıcı bir süreçte gelişmekteydi. Bu süreç “İkili Ekonomi” (dual economy) çerçevesinde açıklanıyordu. Bu yaklaşıma göre, KOBİ' lerin

---

¹ SERİN Vildan: Türkiye'de KOBİ' ler Yapısal ve Finansal Sorunlar, Çözümler, İstanbul:İTO,s.19 1991

yükselişi, onların büyük işletmelerle olan fonksiyonel ilişkilerine bağlanmaktaydı. Bu fonksiyonel ilişkiler ise piyasa, maliyet ve talep yapılan tarafından belirlenmekteydi.

- 5- Schumacher' in yukarıda vurguladığı büyüğe yönelik eleştiriler bir yana, geçmiş dönemde büyüğün tercih edilmesinin arka planında daha başka sebepler de vardır. Fordist üretim tarzında örgütlere birer makine gözüyle bakılması sonucunda, merkezi otorite, sınırlı sorumlu yetki delegasyonu, uzmanlaşma, işbölümü, kurallar ve yönetmelikler ile tepe tavan arasındaki bütün mekanizmalarda kesin ayırım prensipleri üzerine kurulu bir yönetim tarzı benimsendi. Bazılarının yorumuna göre bu yaklaşım, insana olan güvensizliğin ipuçlarını taşımaktadır. İnsanı tembelle, kaçamak yapan, risk almaktan korkan bir canlı olarak algılayan felsefi bakış, işletmedeki bütün süreçleri ve kişileri yakın denetime almayı zorunlu görmüştür. Yine bazılarının aktardığına göre, daha sonra ortaya çıkan farklı pratikler ve felsefi yaklaşımlar, bu bakış açısının ne kadar kısır ve haksız olduğunu ortaya koydu. Yeni yaklaşım yetki devrini, özerkliği, güveni ve açık olmayı, işbirliğini ve saygıyı esas almıştır.

Başlarda, kitlesel üretim özel amaçlı makineler (special purpose machinery) tarafından yapılmaktaydı ve bu makineler doğal olarak büyük miktarlarda üretilemezlerdi. Bu makineler genel amaçlı, esnek makineler tarafından üretilmeliydi ve bunu da ancak KOBİ' ler kullanabilirdi. Diğer bazı sektörlerde ve piyasalarda da ancak sadece "minimum ölçekte" üretim yapan KOBİ' ler gerekmektedir.

İkinci olarak, büyük ölçekli işletmeler, KOBİ' lerin maliyet avantajlarından da faydalanabilir. Bilindiği üzere, KOBİ' ler genel olarak sendikal haklardan mahrum , organize olamayan düşük ücretli işçiler çalıştırmaktadırlar. Bu nedenle maliyet avantajı elde edebilmektedirler. Dolayısıyla büyük işletmelerin bir takım siparişleri KOBİ' ler bünyesinde üretilmektedir¹.

Üçüncü bir özellik olarak da, KOBİ' lerin büyük işletmeler için bir "tampon bölge" oluşturduklarından bahsetmek mümkündür. Büyük işletmeler sahip oldukları

¹ DRUCKER Peter:Yeni Gerçekler,(Çev:Birtane Karanakçı) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Ankara 1994

hantal yapılar itibariyle meydana gelebilecek büyük ölçekli toplam talep yetersizliğinden müteşekkil krizlere ayak uyduramamaktadırlar. Oysa genel amaçlı ve esnek üretim yapan KOBİ' ler krizlere daha kolay ayak uydurmakta. yeni talepleri dikkate alarak üretim kompozisyonunu nispeten daha hızla değiştirmektedirler¹. KOBİ' lere esneklik kazandıran bir başka avantaj da şudur:

Yeni krizlere bu şekilde ayak uyduramasalar bile, hiç olmazsa sendikal hakları olmayan işçiyi ya uygun başka işletmelere kaydırabilmekte, yada hepten işlerine son vermekte ve böylece ayakta kalabilmektedirler. KOBİ' lerin bu özelliği nedeniyle, talep istikrarsızlıklarının yoğun olarak yaşandığı bir takım sektörlerde üretim KOBİ' lere devredilebilirken, istikrarlı ve sürekli talep olan alanlarda da büyük işletmeler üretim yapabilmektedir².

Japon iktisadi kalkınmasının mühim açıklayıcı parametrelerinden birisi olan Keiretsu sistemi, büyük firmaların etrafında kümelenmiş yüzlerce firmanın, yukarıda zikredilen türden bir tamamlayıcılık esasına göre bina edilmiştir. Nitekim şöhreti bir çok iktisatçıya kadar ulaşan Japonlara has “ ömür boyu istihdam” sadece büyük işletmelerde çalışan ve toplam istihdamın sadece %20' sini oluşturan dar bir kesime şamilken, tedarikçi firmalarda böyle bir uygulama söz konusu olmamaktadır. Japon emek piyasasının esnekliği de buradan kaynaklanmaktadır.

Nitekim KOBİ' lerin önemi Avrupa' da da 1970' li yıllarda yaşanan ve daha çok dışsal ekonomik faktörlere bağlanan kriz esnasında daha iyi fark edilmiştir. Hatta krize karşı göstermiş oldukları esneklik ve dayanıklılık nedeniyle Avrupa Birliği 1983 yılını “Avrupa Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler ve Kanaatkarlar Yılı” ilan etmiştir. Gerçekten de petrol bunalımı ve sonrasında meydana gelen bir dizi değişim, KOBİ' ler için uygun bir zemini oluşturmuştur.

---

¹ KOZLU Ce: Kurumsal Kültür, İstanbul: Bilkom 1986

² KARTAL Yeşim: Kamu Açıkları ve Kamu Borçları: Teori ve Türkiye Üzerine Bazı Gözlemler, Ankara: Türk Harp-İş Sendikası 1995

İlk olarak, bunalımı aşmak için başta gelişmiş ülkeler olmak üzere dünya ekonomisinin uyum ve tepki esnekliği ön plana çıkmış, bu ve benzeri krizlerin tekrarlanması durumunda bunların olumsuz tesirlerinin asgariye indirilmesi yani izole edilmesi çalışmaları başlatılmıştır.

İkinci olarak, teknik metotlarda, mikro çip ve bilgisayar teknolojisindeki gelişmeler hızlanmıştır. Bunların sonucu olarak sabit faktörler ve tesisler, küçük ve orta ölçekli firmalara maliyet ve verimlilik açısından, büyük firmalar gibi üretim yapmalarını sağlayacak şekilde küçük ölçekte üretim yapma imkanı vermiştir.

Bu teknik değişimler yanında bir üçüncü faktör olarak da tüketici tercihlerinin bölünüp parçalanmasını ve böylece çeşitlenmesini vurgulamak mümkündür. Bu sayede kitle üretimi yerine küçük ünite de üretim yapmak daha rasyonel hale gelmiştir¹.

Buraya kadar verdiğimiz bilgilerde küçük ve büyük ölçekli firmaların rakip değil birbirlerinin tamamlayıcısı oldukları anlatılmıştı. Şimdi bu tamamlayıcılık ilişkisini nasıl ortaya çıktığını geçirmeye çalışalım. Büyükle küçük işletmeler arasındaki karşılıklı etkileşim iki yolla gerçekleşmektedir. Bir defa küçük işletmeler büyük firmaların hem en önemli alt işvereni veya müteahhidi, hem de büyük şirketlerin en önemli müşterisidir. Böylece gelişmiş ülkelerde özelliği olan fonksiyonlar büyükten küçüğe geçmek suretiyle hizmet sektörlerine kaymaktadır. Küçük işletmeler endüstri devriminin gerçekleşmesinde ve XIX. asır boyunca bir itici güç rolü oynadıkları gibi, 1960' lardan bu yana yeni sanayileşen ülkelerin de hızla sanayileşmesinde çok önemli bir etken olmuşlardır. Ayrıca 1970' lardan bu yana, bir çok sanayi ülkesinde küçük işletmeler hizmet endüstrilerinin büyümesi yoluyla istihdam artışına da çok önemli katkılar yapmışlardır. Bütün bu gelişmeler kuşkusuz imalat sanayindeki büyümenin hizmet sektörlerine yaptığı olumlu katkıdan doğmaktadır.

Özellikle vasıflı işçilerin işsiz kalması sonucu durgunluk döneminde küçük işyerleri için yeni iş fırsatları ortaya çıkmaktadır. Küçük işyeri kurma eğilimlerinin artışını daha yüksek gelir, işten çıkarma tazminatlarının yüksekliği, finansman bulma imkanlarının artışı ve diğer teşviklere bağlayan görüşlere de rastlanmaktadır. Bannock

¹ ÖZÖTÜN Erdoğan : 1993 Yılında KOBİ' ler, İstanbul: İSO 1993

1975' de çok sayıda ülkede küçük işletme sektörüyle ekonomik büyüme arasındaki ilişkileri inceleyen ilginç bir araştırma yapmıştır. Bu araştırma sonucunda iktisadi büyümenin yavaşladığı yıllarda küçük işletmelerin öneminin de azaldığını tespit etmiştir.

Bilhassa son 10 yılda Japonya ve ABD gibi nispeten geniş bir küçük işyeri sektörüne sahip olan ülkelere, örneğin İngiltere gibi, küçük işyeri sektörünün daha sınırlı olduğu ülkelere nazaran daha hızlı büyüme kaydedilmiştir. Ayrıca kamu sektörünün büyüklüğü de küçük işyeri sektörünün büyüklüğünü ve büyüme hızını etkilemektedir. Aslında daha gerçekçi olan şudur: küçük ve büyük işletmeler uzun dönemde ekonomik gelişme sürecinde birbirini tamamlamaktadır. Küçükler büyümeyi motive etmekte, büyükler ise yenilikleri gerçekleştirip hızlandırmakta ve ikisi arasında bir denge oluşmaktadır.

Yukarıda vurgulanan tamamlayıcılık vasfının daha netleşmesi ve bu tamamlayıcılığın ne şekilde ikame edileceğinin anlaşılmasından sonra, 1960' larda birçok gelişmiş piyasa ekonomisinde hükümetler küçük işyerlerinin iş yaratma kabiliyetlerini dikkate alarak küçük işletmelerin gelişmesine yakın ilgi göstermiş ve geniş teşvikler uygulanmış olmasına rağmen, 1960' larda Japonya dışında 7 gelişmiş piyasa ekonomisinde, küçük işletmelerde istihdam nispi olarak daralmıştır. İkinci olarak 1960' larda küçük işletmelerin milli istihdamdaki rolleri ülkeden ülkeye önemli ölçüde değişmektedir. Küçük işletmeler Hollanda, Japonya, İsrail, Almanya ve Kanada' da önemli bir işveren haline gelirken, İngiltere ve Fransa' da küçük işletmelerin istihdamdaki payı daha da sınırlıdır¹.

Uluslararası verilerden çıkan ikinci en önemli sonuç ise, üretimin daha küçük ünitelere bölünmesi olayının yakın tarihlerde karşımıza çıkmasıdır. Gerçektende küçük işyerlerinin istihdamdaki payı 1970' li yılların başlarına göre, 1980' lerde oldukça hızla artmaktadır. Özellikle küçük işyerlerindeki istihdam ülkelerin çoğunda 1960' larda düşmekte, 1970' ler ve daha sonraki yıllarda artmaktadır. Ancak bu aşamada açıklığa kavuşturulması gereken bir nokta da KOBİ' ler ile büyük ölçekli işletmelerin mutlaka birbirinin muarızı veya alternatifi olmaktan ziyade bütünleyicisi olduğu hususudur.

¹ SARIASLAN Halil: Türkiye Ekonomisinde KOBİ' ler, Ankara TOBB 1996

Gerçekten de KOBİ'lerin gelişmesinde büyük ölçekli işletmelerden elde edilen lisans, franchising ve fason üretimcilik imkanları sadece yeni ve nispeten bağımsız istihdam alanları yaratmamakta, aynı zamanda genç girişimciler içinde bir joker görevi görmektedir.

1970'lerin başı ile 1980'lerin başı arasında büyükten küçüğe doğru istihdam, imalat endüstrilerinden, hizmet üreten endüstrilere geçişle aynı zamana rastlamaktadır. OECD de bu konuda sektör içi değişimleri kavramak üzere ilginç araştırmalar yapmış ve toplam istihdamda büyükten küçüğe kayış olayının Japonya, Fransa, İngiltere, İtalya, Almanya ve ABD' dede ki işyerleri ve işletmeler seviyesinde olmak kaydıyla imalat sanayinde de görüldüğünü ortaya koymuştur.

Şüphesiz durgunluk neticesinde gelişen istihdamdaki küçük işyerlerine kayış olayını başka bir açıdan da irdelemek mümkündür. Durgunluk beraberinde bir yapı değişikliğine de yol açabilir. Bu değişim içinde, üretimin merkezi olmaktan uzak bir konuma gelmesi de küçük işyerlerinin sayısını arttırabilir. Böyle bir sonuca varmak için işletme ve işyeri verileriyle ilgili daha ayrıntılı araştırmalara ihtiyaç mevcuttur.

Bu noktada dikkatimizi çeken bir başka önemli nokta ise, işyeri büyüklüklerini belirlemede ücretlerin gittikçe önem kazanan bir faktör olarak ele alınışıdır. Örneğin Japonya' da küçük işyerlerinde ücretler büyük işyerlerinin yarısı kadardır. Buna mukabil Almanya' da ve İskandinav ülkelerinde ücret farklarının daha az olduğu gözlenmektedir. Özellikle bu durum endüstri çapındaki pazarlıklarla küçük firmaların da kapsama dahil edilmesinden doğmaktadır. Bütün bunlara rağmen küçük işyerlerinin büyüklere nazaran, ortalama daha düşük ücret ödedikleri ve bu faktörün de küçük işyerlerinin nispi öneminin artışında rol oynadığı gözlenmektedir.

Ele aldığımız bu gelişim ve süreç neticesinde KOBİ'lerin iktisadi kalkınmadaki yerini daha kolay özetleyebiliriz: Gördüğümüz üzere KOBİ'lerin çoğu birçok büyük işletmenin yerine getiremediği fonksiyonları yerine getirerek ekonomik sisteme olumlu katkıda bulunmaktadır. Ayrıca KOBİ'ler teknolojik yenilikleri, hantal olmayan yapıları ile çok hızlı ve rahat takip edebilmektedirler.

Ülkemiz de dahil olmak üzere KOBİ' ler yaşanan önemli krizlerden çok fazla etkilenmemiş, krizlerin aşılmasında önemli roller üstlenmişlerdir. Bu noktada bazı ülkelerde KOBİ' lerin önemini anlamamıza yardımcı olacak aşağıdaki tabloyu incelemek faydalı olacaktır.

TABLO 1. Seçilmiş Bazı Ülke Ekonomilerinde KOBİ' lerin Yeri ve Önemi

	A.B.D	ALM	HİND	JAP	İNG	G.KORE	FRA	İTA	TR
KOBİ' lerin tüm işletmeler içindeki yeri (%)	97.2	99.8	98.6	99.4	96.0	97.8	99.9	97.0	99.5
toplam istihdam içindeki yeri (%)	50.4	64.0	63.2	81.4	36.0	61.9	49.4	56.0	61.1
toplam yatırım içindeki yeri (%)	38.0	44.0	27.8	40.0	29.5	35.7	45.0	36.9	56.5
üretim payı (%)	36.2	49.0	50.0	52.0	25.1	34.5	54.0	53.0	37.7
ihracat payı (%)	32.0	31.1	40.0	38.0	22.2	20.2	23.0	* ---	8.0
verilen kredilerdeki payı (%)	42.7	35.0	15.3	50.0	27.2	46.8	48.0	*---	4

Kaynak: YILMAZ, 2004, s.2

*: Bilgi yok yada güvenilir değil

Tablodan da anlaşılacağı gibi KOBİ' ler birçok ülke ekonomisinde etkin boyutlarda rol sahibidir ve ekonominin büyük bölümünü yönetmektedirler. KOBİ' lerin ekonomi içindeki paylarını incelediğimizde gerek tüm işletmeler içindeki oranları gerekse istihdam, yatırım gibi kriterler şaşırtıcı boyutlardadır. Ancak KOBİ' lerin sadece ekonomik boyutu yoktur. Bunun yanında KOBİ' ler sosyal hayatta da çok önemli bir görev üstlenmiştir. KOBİ' lerin ülke çapında çok yaygın olması sebebiyle bölgesel gelişmişlik farklarını gidermede, istihdam yaratarak işsizliği gidermede, sosyal barışı koruyarak demokratik hayatı sürekli kılmada çok büyük bir rol oynadığı görülmektedir. Ayrıca bölgesel göçlerin engellenmesi de KOBİ' lerin rol oynadığı bir başka önemli konudur. Burada belki sosyal konuların ve sağlanan sosyal faydaların neden irdelendiği akıllara gelebilir ancak unutulmamalıdır ki iktisadi ve sosyal hayat birbirinin bütünleyicisidir ve ancak iktisadi kalkınma sayesinde mutlu toplumlar oluşturulabilmektedir.

Ülke ekonomilerinde büyük ağırlığa sahip KOBİ' lerin kendine özgü bir takım güçlü ve zayıf yönleri, diğer bir ifade ile avantaj ve dezavantajları mevcuttur. Şimdi bunların neler olduğunu ayrıntılı olarak inceleyelim.

1.3. KOBİ' lerin Avantaj ve Dezavantajları

Ülkemizdeki işletmelerin önemli bir bölümünü KOBİ' ler oluşturmaktadır. KOBİ' lerin, başta istihdam olmak üzere, gelir dağılımının daha dengeli bir şekilde oluşması, sosyal barışın sağlanması, bölgeler arası dengesizliklerin giderilmesi gibi birçok konularda yarar sağladığını yukarıda da ele almıştık. Fakat bu işletmelerin kendi yapılarına ilişkin bir takım olumsuz yönlerinin de mevcut olduğu bir gerçektir. Kuşkusuz bu avantaj ve dezavantajlar KOBİ' lerin strateji geliştirmelerinde ve geleceğe ilişkin tahminlerine şekil vermelerinde önemli faktörlerdir¹.

1.3.1. KOBİ' lerin Avantajları

Çağdaş işletme sürecinde KOBİ' lerin belirgin bir süreklilik gösterdikleri ve giderek daha fazla önem kazandıklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durum KOBİ' lerin tamamlayıcılığından kaynaklanmaktadır. Bu tamamlayıcılık iki şekilde görülmektedir².

- 1- Dolaylı tamamlayıcılık: Bu durumda aralarında herhangi bir sözleşme, anlaşma yapmadan fiili bir işbölümü yapılmaktadır.
- 2- Doğrudan tamamlayıcılık: İmalatçıların sistematik olarak doğrudan birbirlerinin mallarını girdi olarak kullanmalarıdır. Çeşitli faaliyetleri, farklı üretim tekniklerini kullanma sıklıkları ile KOBİ' ler büyük işletmelere rakip olmaktan çok, birbirlerini tamamlamaktadırlar. Bu, KOBİ' lerin pazar sorunlarını çözme konusunda yardımcı olmaktadır. Örneğin fason ve sipariş üzerine üretim yapan işletmeler, ürettikleri ürünleri sipariş aldıkları işletmeye teslim etmektedirler.

¹ŞİMŞEK Arif : Vergi, KOSGEB, Ankara 1993

² SARIASLAN Halil: a.g.e

KOBİ' lerde mal sahibi veya sahiplerinin yer aldıkları bir küçük grup oluşumu söz konusudur. Bu, duruma göre avantaj veya dezavantaj yaratabilir. Bu küçük gruplar, genellikle işveren-çalışan ayrımı yapmadan, çalışanlarla yakın ilişki içerisinde bulunabilmekte, işyerinde aile havası yaratabilmek, kararlara birlikte katılmak suretiyle çalışanların motivasyonu sağlanabilmektir. V.E. Deming, yönetici ve/veya işletme sahiplerinden oluşan söz konusu küçük grubun, çalışanların motivasyonlarını arttırabilmeleri için birtakım faktörler üzerinde yoğunlaşmaları gerektiğini ileri sürmüştür. Bu faktörler şunlardır:

- 1 - Ekip çalışması, yönetici ve çalışanlar arasındaki iletişim,
- 2- Tutarsız emirler,
- 3- Otoriter liderlik tutumu,
- 4- Olanaklar,
- 5- Tanınma olasılığı.

KOBİ' lerde kararlar çoğunlukla çalışanlarla birlikte verilip uygulamaya konulduğundan, başarı oranı yüksektir. Bu KOBİ' lerin bir başka avantajını oluşturmaktadır. Oysa büyük işletmelerde, üretim hattı ile ilişki içerisinde olmayan ve uygulamadan uzakta çözümler arayan büyük işletme yöneticilerinin verdikleri kararlar hatalı olabilmekte, işler daha da zorlaşabilmektedir. Ayrıca KOBİ' ler hem bölgelerin kalkınmasında hem de ülkelerin başarılarına katkıda bulunmaktadır. KOBİ' lerin, başarılarını arttırmaları ve büyümeye katkıları için bir takım anahtar faktörlerin üzerinde önemle durmaları gerekmektedir. Bu faktörler :

- a- Planlama,
- b- Nakit para,
- c- Çalışanlar,
- d- Değişmeleri gözleme olarak belirtilebilir.

KOBİ' ler ferdi tasarrufların ve küçük sermayenin yönlendirilmesinden oluştuğundan bu tip işletmelerde uzun süreli bir grev ya da lokavt olayıyla karşılaşılmaz. Grev veya lokavta yol açacak bir sorun olursa, aile tipi işletmeler olduklarından, bu sorunlar işletme içinde çözümlenmeye çalışılır.

KOBİ' lerin avantajlı yönlerinden biri de tüketici gereksinimlerine kolayca uyum sağlayabilmeleridir. Çünkü bu işletmeler müşteriye veya tüketiciye büyük işletmelere göre daha yakın çalışmaktadırlar. Doğabilecek sorunları çözümlenmeyi büyük sanayi işletmelerine oranla daha düşük maliyetle gerçekleştirebilirler. KOBİ' lerin bu yetenekleri, stratejik yönetimlerinde önemli kolaylıklar sağlamaktadır¹. Çeşitli vesilelerle buraya kadar vurgulanan özellikler aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- 1- Tüketici tercihlerine daha esnek yaklaşabilirler.
- 2- Yeniliklere daha yatkındırlar ve kolay uyum sağlarlar.
- 3- Teknik yeniliklerde daha fâzla verim elde edilebilir.
- 4- Çalışanlarla daha yakın ilişki ve iletişimi mümkün kılar.
- 5- Üretim ve istihdamdaki boşlukların daha hızlı doldurulmasını mümkün kılarlar.
- 6- Daha az personel ve dolayısıyla daha az bürokrasi gerektirirler.
- 7- Ferdi tasarrufları teşvik eder, yönlendirir ve hareketlendirirler.
- 8- Daha çok emek-yoğun üretim tekniklerini seçmeleri nedeniyle istihdamı artırıcı, işsizliği azaltıcı etkileri vardır.
- 9- Büyük firmaların tamamlayıcısı ve destekleyicisi durumundadırlar.
- 10- Piyasada yoğunlaşmanın önüne geçerek rekabete katkıda bulunurlar.
- 11- Bölgeler arası dengeli büyümeye ve çevrenin korunmasına yardımcı olurlar.
- 12- Faaliyetleri ve pazarları her zaman farklıdır, yani esnek üretim

¹ TAYMAZ Erol: Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara:1997

yapabilirler.

13- Nispi olarak daha az nitelikli işgücü gerektirirler.

14- Esnek yapıya sahip olmaları dolayısıyla ekonomik dalgalanmaları daha rahat göğüsleyebilirler.

15- Pazar ekonomisi ve şartlarına kolay uyum sağlarlar.

16- Düşük öz sermayeyle kurulabilirler.

17- Bürokrasinin daha az olması nedeniyle üretim ve yönetim mekanizmaları daha hızlı çalışır.

18- Daha az yatırımla daha çok üretim ve ürün çeşitliliği sağlarlar.

19- Daha düşük yatırım maliyetlerine sahip olmaları dolayısıyla istihdam imkanı yaratırlar.

20- Gelir dağılımındaki çarpıklıkları azaltırlar.

21- Politik ve sosyal sistemlerin denge ve istikrar unsurudur.

22- Demokratik toplumun ve liberal ekonominin ana sigortalarındandır.

1.3.2. KOBİ' lerin Dezavantajları

Yukarıda sıraladığımız KOBİ' lerin avantajlı yönlerine karşılık, bu işletmelerin dezavantajlı yönleri de mevcuttur. Bu dezavantajları şu şekilde sıralayabiliriz¹.

- a- KOBİ' lerin stratejik pazarlama yaklaşımlarındaki eksiklikler ve küçük pazarlarda faaliyet göstermeleri sebebiyle, değişik pazarlara yönelmede zaafı vardır. Benzer işletmelerle birlikte hareket edemediklerinden yeterli pazar gücüne sahip değildirler.

---

¹ SERİN Vildan: a.g.e No:25

- b- KOBİ' ler düşük ücret verme eğilimindedirler. Bu da düşük işçi verimliliği ve yüksek ortalama maliyet anlamına gelmektedir. Bazen pazardaki tekeli işletmelerden yüksek fiyatla hammadde, yan mamul almaları maliyetlerini arttırmaktadır. Bu da olumsuz rekabete sebep olmaktadır.
- c- Bankalar KOBİ' lere kredi vermeyi çok tercih etmemekte, ancak verdiği takdirde ise işletmenin finansal boyutundan daha büyük teminatlar istemektedirler. Bu da finansal sorunların çözümünü zorlaştırmaktadır. Bu sorunun kökeninde ise benzer işletmelerin iflas etmeleri yatmaktadır.
- d- KOBİ' ler yetersiz sermaye yapısına sahip olup, sürekli sermaye sıkıntısı çekip, üretimlerine zaman zaman ara verebilmektedirler. Ancak bu işletmeler, sınırlı pazardan mümkün olduğu kadar yararlanmak suretiyle, söz konusu olumsuzlukları azaltmaya çalışmaktadırlar.
- e- Yeterli sermayeye sahip olan KOBİ' ler işletme sermayesi yönünden bir sorunla karşılaşmamakta, ancak bu kez sorun; işletme ölçeğinin büyütülmesi, faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi, araştırma faaliyetlerinden ve teknolojik gelişmelerden yararlanılması için gerekli kaynağın nasıl sağlanacağı biçimine dönüşmektedir.
- f- KOBİ' lerde bir diğer dezavantaj, kaynak ve bilgi yetersizliği sebebiyle piyasanın teknolojik gelişmelerinin istenen ölçüde izlenememesi sonucu, uyum önlemlerinin zamanında alınamaması ve teknolojik ilerlemelere ayak uydurulamamasıdır.
- g- KOBİ' lerin yönetimi mal sahiplerinin elinde birleşir. Bu nedenle profesyonel yönetimden yoksundurlar. Mal sahiplerinin kişisel hedefleri ve işletme amaçları genellikle belirsiz ve kısıtlayıcıdır.

h- KOBİ' ler olaylar karşısında çabuk etkilenmekte ve alınan hatalı kararlar büyük zarara uğramalarına ve hatta tamamen ortadan kalkmalarına neden olabilmektedir. Pazara ilişkin verilerin sağlanması ve değerlendirilmesinde, mesleki ve teknik bilgilerin yetersiz kalması, sorunların çözümü için uzman personel istihdamından kaçınmaları, çoğunlukla kendilerinden başka yönetici istememeleri, yetki devredememeleri gibi durumlarda KOBİ' ler, yanlış kararlar alabilmektedirler. Kendi bünyelerine uygun profesyonel eleman çalıştırmaktan çok, ucuz elemana yönelmekte ve profesyonellerin eğitim harcamalarını finanse edememektedirler.

KOBİ' leri dezavantajlarını da bu şekilde ifade ettikten sonra teorik çerçevede buraya kadar yapılan çalışmalardan elde edilen bilgileri şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Teoride KOBİ' lerin ekonomideki etkinliğinin artması gerektiğine dair ağırlıklı bir eğilim belirmiştir.
- Ampirik veriler, dünya ekonomisindeki son küreselleşme eğiliminin KOBİ' lerin ülke kalkınmasındaki rolünü azaltıcı değil, tersine artırıcı bir yönde olduğunu göstermektedir.
- Buna rağmen KOBİ' ler büyük firmalara rakip değil, onları tamamlayıcı niteliktedir.
- Bu tamamlayıcılık özelliği, KOBİ' ler geçici veya büyük işletmelerin işine yaradığı oranda varlığını sürdürebileceği anlamına gelmemektedir. KOBİ' ler ekonominin önemli bir yapı taşıdır.
- KOBİ' ler ile büyük işletmeler arasındaki etkileşim ve iş bölümü, çağdaş rekabetçilik açısından kaçınılmazdır.
- KOBİ' ler her alanda kendi başına birer kurtarıcı değiller, ve farklı ülkelerde farklı ağırlıkta olmaları normaldir.

- KOBİ' leri hayata geçirmek ve faydalanmak onların işletildiği çevredeki imkanlara ve bu imkanlardan ne ölçüde faydalanılabildiğine bağlıdır.

Tezimizin bu bölümünde genel hatlarıyla KOBİ' leri inceledikten sonra ikinci bölümde de bu veriler ışığında Türk KOBİ' lerinin genel bir panoraması çizilerek fiili ve potansiyel durumun tespiti yapılacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE EKONOMİSİNDE KOBİ' LERİN YERİ VE İSTİHDAM AÇISINDAN ÖNEMİ

2.1. Türkiye'de KOBİ' lerin Tanımı, Yapısı ve Önemi

Gelişmiş ve gelişmekte olan tüm Dünya devletlerinde olduğu gibi ülkemizde de köklü kuruluşlar olan KOBİ' ler için net bir tanım mevcut değildir. Yapılan tanımlar birbirini tutmamakta, bu da uygulamada sorunlara neden olmaktadır¹. Ülkemizde KOBİ' lerin özelliklerini belirten resmi bir tanım olmadığından bu terimler ülkemizde konu ile ilgili çeşitli kuruluşlar tarafından kendi amaçları doğrultusunda farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Hatta bu konuda, 62 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulmuş Küçük Esnaf Sanatkarlık Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulu' nun bir kararına istinaden Bakanlar Kurulu, küçük sanatkar, esnaf; tacir ve sanayicinin tanımını yapmıştır. Bu karar 25.1.1986 tarih, 66/103-13 sayılı karardır. Ancak bu tanımda, küçük, orta ve büyük işletmeler tanımlamalarının yapılmadığı görülmektedir. Küçük işletmelerin tanımının yapıldığı başlıca yasalar şöyle sıralanmaktadır:

- Türk Ticaret Kanunu
- Gelir Vergisi Kanunu
- Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu
- Sanayi Sicil Kanunu
- Esnaf ve Küçük Sanatlar Kanunu
- Belediyeler Kanunu

Bugüne kadar yapılan tanımlamalarda esas alınan ölçüt, genellikle “işçi sayısı”dır. Türkiye’de çeşitli kuruluşlara göre değişik şekillerde tanımlanan KOBİ’ ler Tablo 2’de gösterilmiştir.

---

¹ TAYMAZ Erol: a.g.e

TABLO 2: Türkiye'de Çeşitli Kuruluşlara Göre Küçük ve Orta Ölçek Sınıflandırması

Kuruluşlar	Küçük ölç. İşl. çalışan işçi sayısı	Orta ölç. İşl. Çalışan işçi sayısı	KOBİ' lerde çalışan işçi sayısı
D.İ.E	1-49	50-99	X
HALKBANK	1-100	100-250	X
EXİMBANK	X	X	1-200
HAZINE MÜST.	1-49	50-250	X
DIŞ TİC. MÜST.	X	X	1-200
D.P.T	1-100	100-250	X
İ.T.O	1-25	X	X
E.S.O	5-50	50-199	X
K.T.O	5-15	15-50	X
G.S.O	1-9	10-100	X
KOSGEB	1-50	51-150	X
TOSYÖV	X	X	5-200

X: İlgili kuruluşun bu aralıkta tanımı yoktur.

Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere bazı kurum ve kuruluşların KOBİ tanımlarını daha detaylı bir şekilde inceleyelim:

Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) Tanımı : İlk olarak KOBİ tanımını yapan kuruluş olan DİE' ye göre 1-49 personel çalıştıran işletmeler küçük ölçekli, 50-99 personel çalıştıran işletmeler ise orta ölçekli işletme şeklinde tanımlanmıştır¹.

Halk Bankası Tanımı : Halk Bankasınca yapılan tanım DPT' nin görüşü alınarak yapılmıştır. 1-100 personel çalıştıran işletmeler küçük, 100-250 personel

¹ DİE: Türkiye İmalat Sanayinde Küçük ve Orta Ölçekli İşyerleri, 1991, S.XIII

çalıştıran işletmeler orta ölçekli şekilde kabul edilmiştir¹.

Eximbank Tanımı : Küçük ve Orta Boy İşletmeler 1-200 işçi çalıştıran sanayi işletmeleri olarak kabul edilmiştir.

Hazine Müsteşarlığı Tanımı : 1-49 işçi çalıştıran işletmeler küçük ölçek, 50-250 işçi çalıştıran işletmeler orta ölçekli kabul edilir.

Dış Ticaret Müsteşarlığı Tanımı : 1-200 işçi çalıştıran işletmeler KOBİ olarak tanımlanmış, ayırım yapılmamıştır.

Devlet Planlama Teşkilatı Tanımı : Halk Bankası tanımı ile aynıdır.

İstanbul Ticaret Odası Tanımı : İTO, işletmeleri bölerken orta ölçekli ayırımı yapmamış, küçük ve büyük ölçekli şekilde bölmüştür. Personel sayısı 25' ten az olan işletmeler küçük ölçekli, 25' ten fazla olan işletmeler büyük ölçekli şekilde tanımlanmaktadır².

Ege Bölgesi Sanayi Odası Tanımı : 5-50 işçi çalıştıran işletmeler küçük, 50-199 işçi çalıştıran işletmeler orta ölçekli kabul edilmiştir.

Kayseri Ticaret Odası : 5-15 işçi çalıştıran işletmeler küçük, 15-50 işçi çalıştıran işletmeler orta ölçekli kabul edilmiştir.

Gaziantep Sanayi Odası Tanımı : 1-9 işçi çalıştıran işletmeler küçük , 10-100 işçi çalıştıran işletmeler orta ölçekli kabul edilmiştir.

KOSGEB Tanımı : 1-50 işçi çalıştıran işletmeler küçük, 51-150 işçi çalıştıran işletmeler orta ölçekli kabul edilmiştir³.

¹ Halk Bankası Hizmet İçi Notları, Bölüm 1, S.1

² MÜFTÜOĞLU : a.g.e. S.128

³ KARSLI Sedat: "Nedir Şu Kobi'ler ?", Dünya, 19.06.1997, S.6

TOSYÖV Tanımı : 5-200 işçi çalıştıran işletmeler KOBİ olarak kabul edilmiş, küçük ve orta ölçekli ayrımı yapılmamıştır¹.

Vermiş olduğumuz tüm bu tanımlar sonrası belirtmeliyiz ki KOBİ tanımları hem nicel hem de nitel yönleri kapsamamakta sadece nicel kısımları içine almaktadır. Buradan anlaşılan şudur: Günümüzde hala KOBİ' ler gerektiği gibi anlaşılabilmiş değildir. Belki de KOBİ' lerin en büyük sorunu tanımsızlıklarıdır. Bu tanımlardan ve kriterlerden hangisi benimsenirse benimsensin, KOBİ' lerin Türkiye ekonomisi içerisinde önemli bir yeri vardır. KOBİ' lerin Türk ekonomisindeki yerini net bir şekilde belirleyebilmek için, geçmiş yıllardaki durumlarını da incelememiz gerekir. Ama bu yıllara gittiğimizde veriler güvenilirliğini yitirmektedir. Çünkü, bu verileri ancak DİE' nin yapmış olduğu sanayi ve işletme sayımı sonuçlarından edinebilmekteyiz. Ancak beş yılda bir yapılan bu sayımlara ait veriler, günümüzdeki gibi gerçek bir sayım sonucu olmayıp, bazı yıllarda (1964-70) örnekleme usulüyle elde edilmiştir. Elimizde başka veri olmadığı için bunlarla yetinmek zorundayız ve bu verilere göre de geçmiş yıllarda Türkiye' de imalat, ticaret ve turizm sektörlerinde küçük işletmelerin çok büyük bir çoğunluğa sahip olduklarını görüyoruz. 1964 sayımında küçük işletmelerin toplamı 153.852 olarak saptanmış, bu rakam 1970 yılında 181.034' e ulaşmıştır. 1980' li yıllardan itibaren KOBİ' ler ekonomi içinde ağırlıklı olarak yer almaya başlamışlardır. Günümüzde Türkiye ekonomisinde 1-100 işçi çalıştıran işyerlerinin oranı %99.1' e ulaşmıştır. Sadece 1-19 işçi çalıştıran küçük işyerleri dikkate alınmadığında bu oran %96.8 olmaktadır.

2002 yılına gelindiğinde ise Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından, Nisan-Temmuz 2003 tarihleri arasında 2002 yılına yönelik Genel Sanayi ve İşletme Sayımı yapılmıştır. Bu sayımda elde edilen verilerden bazılarını tablolar ile inceleyelim :

---

¹ TOSYÖV, "KOBİ' ler Türkiye' nin Sigortasıdır...",Broşür, Aralık 1998

TABLO 3: Girişimlerin Ölçeksel Dağılımı

Ölçek(kişi)	Girişim Sayısı	Yüzdesi
Sadece İşletme Sahibi	23.762	% 1,38
1-9	1.633.509	% 94,94
10-49	53.246	% 3,09
50-99	5.080	% 0,30
100-150	1.804	% 0,10
151-250	1.387	% 0,08
251+	1.810	% 0,11
TOPLAM	1.720.598	100,00

Kaynak: DİE, 2002 Yılı Genel Sanayi ve İşletmeleri Sayımı, Nisan-Temmuz 2003

Tablo 3’ den görüleceği üzere “Çok Küçük Ölçekli” şeklinde tanımlanan 1-9 işçi çalıştıran girişim sayısı 1.633.509 olup bu rakamın % 94,94 ile girişimlerin neredeyse tamamına yakını olduğu görülmektedir.

TABLO 4:İmalat Sanayi Girişimlerin Ölçeksel Dağılımı

Ölçek (kişi)	İmalat Sanayi Girişim Sayısı	Yüzdesi
Sadece İşletme Sahibi	1.509	% 0,61
1-9	220.030	% 89,12
10-49	20.325	% 8,23
50-99	2.453	% 0,99
100-150	946	% 0,38
151-250	719	% 0,29
251+	917	% 0,37
TOPLAM	246.899	100,00

Kaynak: DİE, 2002 Yılı Genel Sanayi ve İşletmeleri Sayımı, Nisan-Temmuz 2003

KOSGEB’ in Kuruluş Kanunu’ nda belirtilen “Küçük ve Orta Ölçekli İmalat Sanayi İşletmeleri” tanımı göz önüne alındığında 245.263 işletmenin %99,32’ lik payla bu tanım kapsamında olduğu görülmektedir.

TABLO 5 : Sektörlerin Bulunduğu Yere Göre Dağılımı

Bulunduğu yer	Tüm Sektörler	Yüzdesi
Küçük Sanayi Sitesi	120.150	% 6,39
İş Hanı/ Pasajı	150.090	% 7,98
Organize Sanayi Bölgesi	18.463	% 0,98
İş Merkezi	59.958	% 3,19
Serbest Bölge	10.043	% 0,53
Diğer	1.522.729	% 80,93
TOPLAM	1.881.433	100

Kaynak: DiE, 2002 Yılı Genel Sanayi ve İşletmeleri Sayımı, Nisan-Temmuz 2003

Sektörlerin yerleşim alanlarına göre dağılımına bakıldığında Küçük Sanayi Siteleri ve Organize Sanayi Bölgelerinin tüm sektörler içinde yeterli çoğunluğa ulaşamadığı görülmektedir.

TABLO 6: İmalat Sanayi' nin Bulunduğu Yere Göre Dağılımı

Bulunduğu yer	Tüm Sektörler	Yüzdesi
Küçük Sanayi Sitesi	47.203	17,66%
İş Hanı/ Pasajı	18.575	6,95%
Organize Sanayi Bölgesi	11.013	4,13%
İş Merkezi	6.198	2,32%
Serbest Bölge	1.223	0,46%
Diğer	182.972	68,48%
TOPLAM	267.184	100

Kaynak: DiE, 2002 Yılı Genel Sanayi ve İşletmeleri Sayımı, Nisan-Temmuz 2003

İmalat Sanayi' nin yerleşim alanlarına göre dağılımlarına bakıldığında ise, durum yukarıdaki tablo 6' da görülmektedir.

Son yıllarda yaşanan ve kaynağı bazen dış, bazen da iç faktörlere bağlanan bir dizi iktisadi krize rağmen bu önem artmaya devam etmektedir. Ülkemiz ekonomisinin hangi evresinde olursa olsun KOBİ' ler ekonomik, sosyal ve politik önemlerini hep korumuş, hükümetlerin ekonomik ve siyasi programlarında yer

almışlardır. 1980' li yıllar Türk ekonomisinde fiyat istikrarsızlığı ve ödemeler bilançosu açıklanması ile birlikte döviz darboğazı sorunlarının yoğun biçimde yaşandığı yıllardır¹. Ekonomide karşılaşılan iç ve dış dengesizliklerin çözümü ve Türk ekonomisinin dünya ekonomisi ile entegre olabilmesi amacıyla 24 Ocak 1980 istikrar tedbirleri yürürlüğe konulmuş; izleyen yıllarda dış dengesizliğin giderilmesine yönelik olarak ve başta ihracat olmak üzere döviz kazandırıcı faaliyetler teşvik edilmeye başlanmış, kambiyo mevzuatı serbestleştirilmiştir.

Türkiye 1990' lı yıllarda Körfez bunalımı ve dünyada yaşanan durgunluk ve istikrarsızlıktan büyük ölçüde etkilenmiş ve 1991 yılında fiyatlar sürekli artmıştır. Dünya' da Körfez bunalımının kısa sürmesi nedeni ile meydana gelen ferahlama ve ekonomide iyiye gidişin Türkiye' ye fazla yansımadağı gözlenilmiştir. 1991 yılının ilk yarısı sonunda ekonomide görülen nispi iyileşme çok kısa sürmüş, yıl sonuna doğru üretim düşerken fiyat artışları hızlanmıştır².

Teknolojik gelişmelerin KOBİ' lerin önemlerinin artmasında büyük rol oynadığı bir gerçektir. Günümüzde bilgisayarların, sayısal kontrollü makinelerin, robotların kullanımlarının söz konusu olduğu karmaşık üretim sistemleri ile yeni bir üretim ve işletme yapısı ortaya çıkmıştır. Ürünün kalite, miktar ve tasarımında kolayca değişikliğe olanak sağlayan esnek ve küçük üretim sistemleri gelişmiş, üretim birimlerinin boyutları küçülmeye başlamıştır. Bu etkenler gelişmiş ülkeler düzeyinde olmasa da Türkiye'de de sanayinin yapısına yansımış ve KOBİ' lerin önemini artırmıştır. Aşağıdaki tablo 7, 1980 ile 1985 arasında KOBİ' lerin imalat sanayi içerisinde ne yönde bir gelişme olduğunu göstermektedir³.

---

¹ BİLGİÇ Mete: a.g.e

² ARICAN Erişah: "Gümrük Birliği Sürecinde Türkiye'de KOBİ' lere Genel Bir Bakış" Öneri,C.1 S.5 1996

³ ALPUGAN Oktay: a.g.e

TABLO 7: 1985 Yılı İmalat Sanayinde İşletme Dağılımı (%)

	Küçük işyeri	Orta Boy işyeri	Büyük işyeri
	(0-20)	(20-100)	100-+
İşyeri sayısı	% 96.87	% 2.23	% 0.90
Çalışanların ortalaması	% 40.63	% 12.20	% 47.17
Ücretle çalışanların ortalaması	% 26.99	% 14.58	% 58.42
Üretim kıymeti	% 14.90	% 11.38	% 73.72
Katma değer	% 15.71	% 9.13	% 75.16

Kaynak: DİE' nin 1992 Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı, Ankara: DİE, 1994 .

Tablodan rahatça okunabileceği gibi, imalat sanayinde KOBİ' ler istihdamın yüzde 99' a yakın kısmını oluştururken, katma değer oluşturma, üretim kıymeti konularında oranlar KOBİ' lerin aleyhine dönmektedir. Daha sonra analiz edileceği üzere bu durum bize bir problemin varlığına dair işaretler vermektedir. Yapılan KOBİ anketlerinden elde edilen sonuçlara göre KOBİ' lerin istihdam konusundaki performanslarını katma değer, ihracat ve üretim kıymeti konusunda ortaya koyamamasının nedeni sadece küçük sanayinin doğasından kaynaklanmamaktadır. Ülkemizde KOBİ' lerin zorlandığı başlıca etkenler pazarlama, planlama, eğitim, teknoloji, bilgi, finansman faaliyetleri gibi oturmuş bir yönetimin eksikliği ile ortaya çıkan sorunlardır. Bunun yanında hammadde yetersizliği, işçilerle ilgili sorunlar ve enerji gibi faktörler de KOBİ' lerin düşük kapasite ile çalışmasına neden olmaktadır. İç talep yetersizliği teşviklerin yetersiz olması, bürokratik problemler, pazarlama sorunları ve teknolojik yetersizlik sözü edilmeye değer diğer eksiklik ve aksaklıklardır¹.

1998 yılına gelindiğinde ise Türkiye İmalat Sanayi KOBİ' lerle ilgili olarak DİE önemli bir araştırma yapmıştır. Şimdi bu araştırmada ele alınan Türkiye İmalat Sanayi KOBİ İstatistiklerini, bazı önemli sektörler bazında inceleyelim:

¹ BÜYÜKDENİZ Adnan: a.g.e

TABLO 8: Türkiye İmalat Sanayi KOBİ İstatistikleri (GENEL)

Büyüklik Grupları	Sektör Sınıflaması	İşyeri Sayısı	%	Çalışanların Yıllık Ortalama Sayısı	%	Katma Değer (MTL)	%
1-150	Toplam	204.831	99,18	975.659	56	2.898.403.648	27
1-150	Kamu	84		5.869		27.649.863	
1-150	Özel	204.747	99,14	969.790		2.870.753.785	
151+	Toplam	1.690	0,82	776.964	44	7.858.323.022	73
151+	Kamu	220		137.829		1.667.229.536	
151+	Özel	1.470		639.135		6.191.093.486	
TP	Toplam	206.521	100	1.752.623	100	10.756.726.670	100
TP	Kamu	304		143.698		1.694.879.399	
TP	Özel	206.217		1.608.925		9.061.847.271	

Kaynak: DİE,1998

TABLO 9: Gıda, Tütün ve İçki Sanayi

Büyüklik Grupları	Sektör Sınıflaması	İşyeri Sayısı	%	Çalışanların Yıllık Ortalama Sayısı	%	Katma Değer (MTL)	%
1-150	Toplam	27.356	99	158.567	55	522.105.264	29
1-150	Kamu	52		3.642		18.678.400	
1-150	Özel	27.304		154.925		503.426.864	
151+	Toplam	304	1	132.141	45	1.258.996.495	71
151+	Kamu	110		54.013		344.662.784	
151+	Özel	194		78.128		914.333.711	
TP	Toplam	27.660	100	290.708	100	1.781.101.759	100
TP	Kamu	162		57.655		363.341.184	
TP	Özel	27.498		233.053		1.417.760.575	

Kaynak: DİE,1998

TABLO 10: Dokuma, Giyim Eşyası ve Deri Sanayi

Büyüklik Grupları	Sektör Sınıflaması	İşyeri Sayısı	%	Çalışanların Yıllık Ortalama Sayısı	%	Katma Değer (MTL)	%
1-150	Toplam	49.104	99	247.347	47	644.181.233	32
1-150	Kamu	6		414		1.355.192	
1-150	Özel	49.098		246.933		642.826.041	
151+	Toplam	616	1	273.837	53	1.386.549.404	68
151+	Kamu	19		11.621		43.651.605	
151+	Özel	597		262.216		1.342.897.799	
TP	Toplam	49.720	100	521.184	100	2.030.730.637	100
TP	Kamu	25		12.035		45.006.797	
TP	Özel	49.695		509.149		1.985.723.840	

Kaynak: DİE,1998

TABLO 11: Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayi

Büyüklik Grupları	Sektör Sınıflaması	İşyeri Sayısı	%	Çalışanların Yıllık Ortalama Sayısı	%	Katma Değer (MTL)	%
1-150	Toplam	49.157	99	133.179	92	156.504.398	64
1-150	Kamu	4		424		4.135.997	
1-150	Özel	49.153		132.755		152.368.401	
151+	Toplam	33	1	11.344	8	86.743.010	36
151+	Kamu	2		651		1.493.442	
151+	Özel	31		10.693		85.249.568	
TP	Toplam	49.190	100	144.523	100	243.247.408	100
TP	Kamu	6		1.075		5.629.439	
TP	Özel	49.184		143.448		237.617.969	

Kaynak: DİE,1998

TABLO 12: Kimya, Petrol, Kömür, Kauçuk ve Plastik Ürünleri Sanayi

Büyüklik Grupları	Sektör Sınıflaması	İşyeri Sayısı	%	Çalışanların Yıllık Ortalama Sayısı	%	Katma Değer (MTL)	%
1-150	Toplam	6.407	98	58.073	45	334.421.335	17
1-150	Kamu	7		529		1.323.463	
1-150	Özel	6.400		57.544		333.097.872	
151+	Toplam	158	2	71.858	55	1.677.607.536	83
151+	Kamu	22		18.126		781.966.904	
151+	Özel	136		53.732		895.640.632	
TP	Toplam	6.565	100	129.931	100	2.012.028.871	100
TP	Kamu	29		18.655		783.290.367	
TP	Özel	6.536		111.276		1.228.738.504	

Kaynak: DİE,1998

Yukarıdaki tablolar incelendiğinde, özel sektör işletmelerinin hem tüm imalat sanayi sektör ortalamasında hem de önde gelen bazı sektörlerde işyeri sayısı olarak neredeyse toplam sektörün tamamını oluşturduğu görülmektedir. Ayrıca çalışanların yıllık ortalama sayısına bakıldığında yine özel sektörün istihdam yaratmada kamuya oranla çok büyük farkla önde olduğu görülmektedir. Bu da KOBİ'lerin istihdam yaratmadaki önemini bir kez daha vurgulamaktadır. Bu verilere paralel olarak KOBİ'ler Katma Değer yaratmada da baş rol oynamaktadır. Bunun yanında yine tablolardan görülmektedir ki 1-150 çalışanı olan kuruluşlar, 150' den fazla çalışanı olan kuruluşlara oranla işyeri sayısı, yıllık ortalama çalışan sayısı ve Katma Değer yaratma gücü olarak daha büyük paya sahiptirler.

Ancak bazı istisnai sektörler de vardır. Örneğin gıda, tütün ve içki sektörüne dikkatle baktığımızda kamu ve özel sektör arasındaki farklar 150' den fazla çalışanı olan işletmelerde azalmakta, hatta birbirine yaklaşmaktadır. Bunun sebebi, araştırmanın yapıldığı tarih itibarıyla Tekel gibi kuruluşların Devlet Kuruluşu olmasıdır.

Aşağıda tablo 13' de ise 2000 yılı itibarıyla imalat sanayinde işletmelerin ölçeksel dağılımını inceleyeceğiz.

TABLO 13:Türkiye’de İmalat Sanayinde İşletmelerin Ölçeksel Dağılımı

Sanayi Ölçeği	İşletme Sayısı	İşletme Payı (%)	Çalışan Sayısı	Çalışan Payı (%)	Katma Değer(trilyon TL)	Katma Değer Payı
Küçük Ölçekli Sanayi (1-49)	194.546	98.4	721.469	47.1	37.9	14.1
Orta Ölçekli Sanayi (50-199)	2.247	1.1	213.676	14.0	35.6	13.2
KOS (1-199)	196.793	99.5	953.144	61.1	73.5	27.3
Büyük Sanayi (200 +)	982	0.5	595.601	38.9	194.9	72.7
Toplam İmalat Sanayi	197.775	100.00	1.530.745	100.00	268.4	100.00

KAYNAK: (Dünya’ da ve Türkiye’ de KOBİ Tanımları, 2000, s.11; Küçükçirkin, 2001, s.2-5; www.kosgeb.gov.tr; www.die.gov.tr)

Tablo 14’ de ise İmalat sanayinde faaliyet gösteren işletmelere ait bazı verileri, devlet ve özel ayrımı yaparak, daha detaylı olarak inceleme fırsatı bulup, büyüklük gruplarına göre işyeri sayısı, ortalama işçi sayısı, yarattıkları katma değer gibi veriler ve yüzdeler oranlar hakkında daha fazla fikir sahibi olabiliriz:

TABLO 14 : İmalat Sanayinde Faaliyet Gösteren İşletmeler İlişkin Veriler

YIL	SEKTÖR	BÜYÜKLÜK	İŞYERİ	ORTALAMA	KATMA	İŞYERİ SAYISI İÇİNDEKİ ORAN%	ORTALAMA	KATMA DEĞER İÇİNDEKİ ORAN %
		GRUBU	SAYISI	İŞÇİ SAYISI	DEĞER (€)		ÇALIŞAN SAYISI İÇİNDEKİ ORAN%	
2000	TOPLAM		209.817	1.658.098	44.506.303.249	100,00	100,00	100,00
		1-9	198.700	527.624	3.138.145.989	94,70	31,82	7,05
		10-49	6.970	179.152	3.292.615.489	3,32	10,80	7,40
		50-99	1.743	121.697	2.517.268.601	0,83	7,34	5,66
		100-150	770	94.242	2.608.668.892	0,37	5,68	5,86
		151-250	704	135.424	4.481.906.611	0,34	8,17	10,07
		251 +	930	599.959	28.467.697.667	0,44	36,18	63,96
2000	DEVLET		262	124.104	7.665.474.917	100,00	100,00	100,00
		10-49	32	854	18.468.580	12,21	0,69	0,24
		50-99	17	1.288	25.885.488	6,49	1,04	0,34
		100-150	22	2.780	90.748.946	8,40	2,24	1,18
		151-250	59	11.982	252.718.410	22,52	9,65	3,30
		251 +	132	107.200	7.277.653.493	50,38	86,38	94,94
2000	ÖZEL		209.555	1.533.994	36.840.828.332	100,00	100,00	100,00
		1-9	198.700	527.624	3.138.145.989	94,82	34,40	8,52
		10-49	6.938	178.298	3.274.146.909	3,31	11,62	8,89
		50-99	1.726	120.409	2.491.383.113	0,82	7,85	6,76
		100-150	748	91.462	2.517.919.947	0,36	5,96	6,83
		151-250	645	123.442	4.229.188.200	0,31	8,05	11,48
		251 +	798	492.759	21.190.044.174	0,38	32,12	57,52

Kaynak: DİE, 2000, (1 Euro: 574.345,24 TL)

KOBİ'lerin ülkemiz ekonomisine yapabileceği katkı büyük bir potansiyel arz etmekle beraber, karşılaştırmalı bir analiz yapıldığında mevcut durumlarının diğer ülkelere nazaran oldukça yetersiz kaldığı görülmektedir. Bir önceki bölümde de vurgulandığı gibi, AB'nde toplam işletmelerin % 99.9' u KOBİ niteliğinde olup, yine imalat sanayininin % 96.5' u KOBİ'lerin elindedir. Toplam istihdamın %72' sini KOBİ'ler sağlamaktadır. Aşağıdaki tablo 15 yardımıyla Avrupa Birliği Ülkelerindeki KOBİ'lerle Ülkemizdeki KOBİ'ler arasında bir kıyaslama yapılabilir. Bir sonraki tablo 16' da ise AB'ye aday ülkelerle Ülkemiz istihdam açısından kıyaslanmaktadır:

TABLO 15: Avrupa Birliği Ülkelerindeki ile Türkiye’de KOBİ’lerin Özelliklerinin Karşılaştırılması

Avrupa Birliği'nde KOBİ'ler	Türkiye'de KOBİ'ler
İşletme başı ortalama istihdam=6	İşletme başı ortalama istihdam=2-3
Yıllık devlet yardımı 1.105 paund	Yıllık devlet yardımı 200 paund
İşletmelerin %70'inde finansal enstrümanlar konusunda bilgi eksikliği vardır	İşletmelerin %90'dan fazlasında finansal enstrümanlar konusunda bilgi eksikliği var
İşletmelerde kurumsallaşma söz konusu	İşletmenin sahibi finans.pazarlama, üretim.geliştirme müdürü gibi birçok konumdadır.
Kredi güvenilirliği açısından güçlü konumda	Kredi güvenilirliği açısından düşük konumda
Modern finansal enstrümanlar(risk sermayesi, kredi garantisi, leasing gibi) kapsamlı olarak kullanılmakta	Modern finansal enstrümanları kullanabilme gücü düşük
Üniversite tarafından desteklenen KOBİ'lerin sahip olduğu teknolojik yatırımların payı %20' dir	Çok önemsiz düzeydedir
Kamusal araştırma ve geliştirme kurumları tarafından desteklenen KOBİ'lerin sahip olduğu teknolojik yatırımların payı %25' tir	Çok önemsiz düzeydedir
İş hacmi(işletme başı) 780.000 paund	İş hacmi (işletme başı) 200.000 paund

Kaynak: Konrad Adenauer Foundation, 2001, Standardization Quality Control and Quality Assurance Systems for SMEs, s.115

TABLO 16: AB 'ye Aday Ülkeler İstihdam İstatistikleri

	İşsizlik oranı 2000 (%)	25 yaş altındakilerin işsizlik oranı 1999 (%)	Toplam İstihdam oranı 1999 (%)	Kadın istihdam oranı (%)	İstihdamın sektörel dağılımı 2000		
					Tarım (%)	Sanayi ve İnşaat (%)	Hizmet (%)
Bulgaristan	16.2	33.3	40.8	36.8	9.0	34.2	56.7
Kıbrıs	4.9	10.5	67.3	52.8	9.2	21.0	69.8
Çek Cum.	8.8	17.0	55.5	46.7	5.2	39.9	54.8
Estonya	13.2	23.7	52.3	46.6	7.0	34.7	58.3
Macaristan	6.6	12.3	45.9	38.9	6.5	33.8	59.8
Letonya	14.2	21.4	50.2	43.3	14.4	26.8	58.7
Litvanya	15.6	27.5	55.3	49.9	18.4	27.4	54.2
Malta	6.5	11.2	44.7	25.4	1.7	33.0	65.2
Polonya	16.3	35.7	49.6	42.9	18.7	31.1	50.3
Romanya	7.0	17.8	60.9	55.4	45.2	25.8	29.0
Slovakya	19.1	36.9	49.7	43.4	6.9	37.3	55.8
Slovenya	6.9	16.4	53.6	47.6	9.6	37.7	52.7
Türkiye	6.6	13.2	48.9	24.3	34.9	24.6	40.5
AB	8.2	16.2	62.3	52.8	4.3	28.9	66.8

Kaynak: ÇOLAKOĞLU Mustafa H., Kobi Rehberi, 2002, s.34

2.1.1. Kişi Başına Maaş Ve Ücretler

Küçük ölçekli sanayi işletmelerinde maaş ve ücretler diğer grup işletmelere nazaran daha düşüktür. Maaşlar işletme ölçeğine bağlı artış göstermektedirler. Küçük ve orta boy sanayi işletmelerinde maaş ve ücretler ortalama değerin altında bulunurken 100 kişiden çok istihdama sahip işletmelerde ölçek büyüklüğüne göre ortalamanın oldukça üzerinde olduğu gözlenmektedir¹.

2.1.2. Verimlilik

Ölçek ekonomisine dayanır. Yalnız, bütün sanayi dallarında ölçek ile işgücü arasında pozitif bir ilişki bulunmamaktadır. Genel imalat sanayi için ölçek ekonomilerinin varlığının sektörel bazda geçerliliğinin kontrol edilmesiyle sektörel bilgiler elde edilebilir. Örneğin dokuma, trikotaj vs ayakkabı sanayilerinde ölçek ekonomisi geçerli değildir.

2.1.3. Üretim Şekilleri

2004 yılı istatistiklerine bakıldığında KOBİ' ler üretimin %37,7' sini gerçekleştirmektedirler. Çoğunluğu fason imalat yapmakta olup, ihracat yapan çok az sayıda firmaların büyük bir çoğunluğu da fason imalata ağırlık vermektedir.

1989 yılında Boğaziçi Üniversitesi öğretim görevlilerinden Prof.Dr. Mehmet KAYTAZ ve araştırma grubunun yaptığı bir çalışmaya göre girişimcilik yaşının ortalama 44 olduğu, yine bunların %42' sinin üniversite mezunu olup, sadece %22' sinin ilköğretim mezunu olduğu belirlenmiştir. Girişimcilerin %90' ı aynı ya da bir başka sektörde üretici veya ücretli olarak işe başlamışlardır.

Eğitimin oluşturduğu perspektif görüş yeteneği işletmenin faaliyeti ve ölçeğinde kendini göstermiş, üniversite mezunlarının büyük bir çoğunluğu fason sipariş alıp-veren ve ihracatçı olarak faaliyet göstermekteyken, çok azı yerel üretim yapmaktadır.

¹ BAĞRIAÇIK Atilla:Dişa Açılma Sürecinde Dünya ve Türkiye'de KOBİ' ler, İstanbul, Dünya Yayınları 1989

2.1.4.Katma Değer İçinde Küçük ve Orta İşletmelerin Payı

Küçük ve orta ölçekli sanayi işletmeleri, istihdam ve iş yaratma açısından çok önemli bir işlevi yerine getirirken, katma değer yaratma açısından aynı performansı gösterememekle birlikte, imalat sanayi tarafından yaratılan katma değer içindeki paylarını koruma başarısı gösterdikleri de bir gerçektir. 2000 yılı istatistiklerine bakıldığında görülmektedir ki bu tür işletmeler ülkemizde oluşan katma değerın yaklaşık %27,3 ' ünü gerçekleştirmektedirler¹.

KOBİ' ler, özellikle küçük sanayi işletmeleri, üretim şekli olarak, büyük sanayi işletmelerine girdi sağlayan küçük bir işletme olarak veya bir başka ifadeyle, ana sanayinin ihtiyacı olan girdiyi üreten yan sanayi olarak faaliyetlerini sürdürürler. Ülkemizde bu durum, otomotiv sanayi, madeni eşya sanayi, kimya, konfeksiyon gibi sanayi dallarında yoğun bir şekilde görülmektedir.

Küçük sanayinin gerekli teknolojiyi elde edebilmesi için, modern finansman kaynaklarından faydalanabilmesi gerekir ki bu konuda çok az bilgiye sahiptirler. Hatta böyle kaynakların varlığından haberdar olmayan çok sayıda firma mevcuttur. Örneğin leasing (finansal kiralama); kullanımı çok yakın bir zamanda yaygınlaşmaya başlayan bu finansman aracı, teknoloji kiralamak veya işletmenin ihtiyacı olan teçhizatı oluşturmak açısından küçük sanayisinin finansman darboğazını ortadan kaldırabilecektir.

2.1.5. İhracata Katkısı

İhracatta kaydedilen gelişmelere küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin ne ölçüde katkıda bulduklarının belirlenmesi, bilgi yetersizliğinden dolayı oldukça güçtür. Yapılan bir araştırmaya göre, küçük işletmelerin ihracata katkısı %50, orta ölçekli işletmelerin katkısı ise %30.1' dir. Bu değerlere KOBİ' lerin dış

---

¹ ARICAN Erişah: "Gümrük Birliği Sürecinde Türkiye'deki Küçük ve Orta Boy İşletmelere Genel Bir Bakış" Öneri,C.1 S.5 1996

ticaret şirketleri aracılığı ile veya büyük işletmelere girdi sağlayarak gerçekleştirdikleri ihracat katkısı da eklenirse, KOBİ'lerin Türkiye'nin toplam ihracatı içinde anımsanmayacak bir paya sahip oldukları anlaşılır¹. 2004 yılı itibarıyla KOBİ'lerin ihracat içersindeki payları yaklaşık % 8' dir.

2.2 KOBİ'lerde İstihdam

Günümüz koşullarında hızlı sosyo-ekonomik değişikliklerin ve teknolojik gelişmelerin doğurduğu bir sonuç olarak, işten çıkartmalar artmakta, emek faktörü yüksek teknolojinin sunduğu makineler ve robotlarla ikame edilmektedir. Bu ikame süreci, fiziki emeğin yerini makinelerin aldığı klasik şekilden hızla uzaklaşmakta, kimi fikri emek unsurlarının da makineleştirilmeye başlandığı bir döneme girmiş bulunmaktadır. Bu da sürekli istihdam yaratma kaynağı durumunda olan KOBİ'lerin önemini daha da artırmaktadır.

Ülkemiz gibi bir yanda sanayileşme ve bunun da günün şartları çerçevesinde sağlanma çabası, diğer yanda yüksek bir nüfus artış oranına sahip bir ülkede istihdam ile yüksek verim veya otomasyon arasındaki optimizasyon bu nedenle çok önemlidir. Örneğin Almanya tekstil sektöründeki tercihini istihdamdaki azalma pahasına teknoloji değişimi olarak yapmıştır ve sonucunda aynı dönemde %30' luk bir istihdam azalışı gerçekleşmiştir. Ama bu durum, bir zamanlar işçi ithal eden bir ülke olarak Almanya'yı zor durumda bırakmamıştır. Halbuki yüksek oranda nüfus artış hızına sahip ülkemiz açısından böyle bir durum büyük problem yaratacaktır. Bu nedenle ülkemiz için en uygun ortam, teknoloji kullanımı ile yeni istihdam olanaklarının yaratılması arasındaki optimizasyonlardır. Burada önemli bir çözüm olarak KOBİ'ler ortaya çıkmaktadırlar.

1980-85 döneminde geçerli olan konu, ölçeklere göre iş ve istihdam yaratma potansiyellerinin paralellik göstermesidir. İş yaratma açısından ilk dört sırada yer alan ölçekler, istihdam yaratmada da üst sıralarda yer almaktadırlar.

---

¹ EKİN Nusret : Gelişen Ülkelerde ve Türkiye'de Bir İstihdam Politikası Olarak Küçük Ölçekli İşyerlerinin Teşviki, İstanbul İTO, No:34 1993

KOBİ' ler iş ve istihdam yaratmada ilk sıralarda yer alarak, her dönemde bunu sürdürmeyi en iyi şekilde başarabilmeleri, işsizlik sorununun çözümünde bir araç olarak ele alınarak varolan potansiyelden yararlanılmaya çalışılmasını tetiklemektedir.

2.2.1. KOBİ' lerde İstihdamın Genel Karakteri

Küçük endüstri işyeri politikalarıyla ilgili olarak istihdam sorununun belli başlı iki cephesi dikkati çekmektedir:

2.2.1.1. Modernleşme ve İstihdam

Modernleşme; istihdam açısından hem olumlu hem de olumsuz etkilere sahiptir. Kuşkusuz endüstrinin modernleşmesi iktisadi gelişmenin bir parçasını oluşturduğu için modernleşmenin olumlu etkileri olumsuz etkilerinden daha büyüktür. Özellikle bu politikalarda bir yandan teknolojik gelişmenin yaratacağı işsizliği azaltmak, diğer yandan üretkenliği arttırmak daima göz önünde tutulması gerekli faktörlerdir¹. Zaten günümüz koşullarında modernleşmeden kaçmak gibi bir lüksümüz asla yoktur. Modernleşmenin pozitif yönlerinin çok daha fazla olduğu tartışma götürmez bir gerçek olduğuna göre üretim kapasitesi ve pazardaki rekabeti de göz önünde bulundurarak ; doğru politika izlemek şartıyla istihdam yaratmak çok da zor olmasa gerek.

2.2.1.2.Yeni Üretim Teknikleri ve Yeni İş Fırsatları

Yeni üretim tekniklerine uzanan yolculuk eğitim ve araştırma yolundan geçmektedir. Ancak KOBİ' lerin en büyük zaaflarından biri AR-GE sorunlarıdır. KOBİ' ler genellikle araştırma geliştirme çalışmalarına yeterli kaynak ayıramazlar çünkü birçoğu için bu ekonomik olarak büyük bir yükür. Çok büyük çapta üretim ve pazarlama yapmayan KOBİ' ler ekonomik olarak geri dönüşümü olmaması sebebiyle araştırma geliştirme çalışmalarından kaçınıp büyük ölçekli işletmeleri takip etmeyi

¹ KOZLU Cem: Kurumsal Kültür, İstanbul: Bilkom

tercih etmektedirler. KOBİ'lerin birçoğu geleneksel üretim methodlarına bağlı, kaderine razı bir rol çizmektedir. Nitekim yeni üretim tekniklerinin uygulanmasıyla ortaya çıkan modernleşme eski sistemin yerini almamakta, küçük işyerlerinde uygulanacak daha iyi kalite ve daha düşük maliyet eski ürünlerin de pazar payını arttırmaktadır. Böylece imalat sanayinde ilave yeni istihdam fırsatları da ortaya çıkacaktır.

2.2.1.3. Gelişme Politikaları ve Teknolojik İşsizlik

Bir ülkenin sahip olduğu teknoloji düzeyi ve genç-kalifiye işgücü potansiyeli o ülkenin gelişmişlik düzeyinin en büyük göstergesidir. Kaynak, bilimsel ve teknolojik bilgi birikimi gelişme sürecinde başrol oynamaktadır. Bu kavramların gölgesinde KOBİ'lerin ekonomik dengelerde ne denli büyük bir rol oynadığını göz önünde bulundurursak doğru gelişme politikaları izleyen bir ülkenin ekonomik olarak gelişmesi kaçınılmaz olacaktır. Nitekim ekonominin gelişmesiyle imalat sanayi mallarına talep artmakta, modern küçük işletmeler gelir ve istihdam artışına çok önemli katkılar yapmaktadır. Burada temel unsur bir yandan teknolojik işsizlikten korunma politikaları güdülürken, diğer yandan istihdam artırıcı politikalara yönelmektir. Teknolojik işsizliğe yol açmayacak bu politikalar arasında;

- a- Genel ve süreklilik esasına dayalı bir gelişme politikası sürdürülmelidir.
- b- Küçük işletmelerin modernleştirilmesinde ekonomiye yeni olan ürünler üzerinde durulmalı, ithal ikamesi tercih edilmeli, ihraç imkanı olan üretime yönelmeli, talebinin hızlı artacağı ümit edilen mal üretimi tercih edilmelidir. Böylece modernleşmeyi yeni istihdam imkanları açacak sahalarda yapmak gerekir.
- c- Geleneksel üretim sektörlerine ise kendilerini yeni koşullara uydurabilmeleri için gerekli yardımların yapılması zorunludur. Mevcut küçük üreticilere yeni üretim teknikleri öğretilmeli, yeni yönetim biçimleri ve pazarlama metotları geleneksel yöntemlerin yerini almalıdır.

- d- Modernleşmeyi ve büyüme noktalarını ülkenin her tarafına yaymak gerekir. Gerçekten yeni gelişen ülkelerin çoğunda modern, para ve piyasa ekonomisine dayalı, özellikle kentsel kesimde ve büyük şehirlerde hızla gelişen bir ekonomik yapı oluşurken, buna mukabil kırsal kesimde geleneksel, kendi kendine yeten, gelişmeyen, geleneksel üretim teknik ve yöntemlerini uygulayan durgun bir yapı görülmektedir.

2.2.1.4. Küçük İşletmeler, Teknoloji Seçimi ve İstihdam

Küçük işletmeler ölçütleri gereği, ekonomide ortaya çıkan olumsuz durumlardan daha az etkilenir, daha çabuk geçiştirebilirler. Bu tür işletmeler teknolojik yeniliklere daha çabuk adapte olur ve bu niteliğin kendilerine sağladığı esneklik sayesinde devamlı istihdam kaynağı olabilirler. Kuşkusuz gelişme stratejilerinde emek-yoğun veya kapital-yoğun teknolojilerin seçimi modası bir ölçüde geçmiş bir tartışma alanı olarak bilinmekle beraber, istihdam yaratma açısından geçerliliğini daima korumaktadır. Temelde maliyetleri düşürecek, kıt finansman kaynaklarını en iyi şekilde değerlendirecek, üretimi ve kaliteyi düşürmeden istihdam hedeflerine öncelik verecek tercihler yapmak gerekir. Genelde küçük işletmeler büyük işyerlerine nazaran daha emek-yoğun bir özellik taşımaktadır. Küçük işyerlerinin teşviki, bu işyerlerinin taşıdığı daha büyük teknolojik ve ekonomik esneklikten dolayı bunların yeni ekonomik koşullara uymalarının daha kolay olmasından dolayı, geniş istihdam imkanlarının yaratılmasına imkan sağlayacaktır¹.

Hükümet, KOBİ'lerin istihdam yaratma özelliğine duyarlı olarak 1993 Yılı programında "Küçük ve Orta Ölçekli işletmelerin piyasanın gelişme özelliklerine uygun nitelikteki istihdam yaratma potansiyellerinden yararlanılmasını sağlamaya çalışmalar gerçekleştirilmelidir" şeklinde bir maddeyi Sosyal Sektörlerle ilgili Tedbirler başlığı altında ele almıştır.

¹ ENGIN Nazım: "Türk İmalat Sanayinde Etkin Minimum Ölçek ve Piyasalara Giriş Engelleri" Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Sorunları Sempozyumu, İSO,İstanbul,1992

2.3. KOBİ Politikalarında İstihdam Faktörü

Türkiye gibi kalkınmakta olan ülkelerin temel sorunlarının başında işsizlik gelmektedir. Az gelişmişlik sendromu ile çeşitli siyasi istikrarsızlıklara maruz kalan gelişmekte olan ülkeler, öte yandan maddi ve beşeri kaynak yetersizliği nedeniyle hızla artan genç nüfusa yeterli düzeyde eğitim verememektedirler. Yeterli eğitimden mahrum gençler, teknolojik ve bilgi boyutu ağır basan çağdaş üretime ayak uyduramamakta, üretemediği için de istihdam edilemeyerek işsizler ordusuna katılmaktadırlar. Açıktır ki böyle bir yapıda hızlı doğum oranları maalesef bir övünç kaynağı değil de çağdaş üretim ve iletişim tekniklerinden habersiz ve ulusal ekonomiye katkıda bulunamayan yığınlar nedeniyle derin bir endişe kaynağıdır¹.

Bölgesel göçler sonucunda göç eden vatandaşlar içinde yaşadıkları toplumsal sorunları, çarpık ilişkileri aynen beraberlerinde taşımaktadırlar. Dahası göç ettikleri şehirde umduklarını bulamayan ve derin bir hayal kırıklığına uğrayan insanlar, daha önce içerisinde yaşadığı ve cemaat yapısı niteliğinden dolayı toplumsal değerlerin dayanışmayı ve gönüllü bölüşümü ön plana çıkardığı dar sosyo-ekonomik çevrede işsiz kalmanın olumsuz tesirleri azalıyordu.

Halbuki yeni geldikleri yerde, böyle bir sosyolojik yapı olmadığı gibi karşılaştıkları adil olmayan ve katlanılamayan gelir dağılımı karşısında bu kişiler her türlü tahrik ve istismara açık hale gelmektedirler. Kaynağı ekonomik olan ancak sonucu siyasi ve içtimai patlamalara varma ihtimali olan ve ülkeyi herkes için yaşanmaz hale getirebilen bu oluşumun önüne geçmek için mutlaka bir şeyler yapılmalıdır.

2.3.1. KOBİ' lerde Emek-Yoğun İstihdam Politikaları

Gelişmekte olan ülkeler, mukayeseli üstünlükler ilkesine de riayet ederek, yeni istihdam imkanları yaratmak için emek-yoğun tekniklere dayalı istihdam politikaları geliştirmek durumundadırlar. Bu politikaların başında değişik tipte inşaat

¹ KARTAL Yeşim: Kamu Açıkları ve Kamu Borçları: Teori ve Türkiye Üzerine Bazı Gözlemler, Ankara: Türk Harb-İş Sendikası 1995

sanayi girişimleri sayılabilir. Ayrıca eğitim görmüş işsizler için, aydın işsizleri okuma yazma seferberliğinde kullanmak, öğretmen olarak ülkenin insan gücü kaynaklarının geliştirilmesinde bu insan gücünden yararlanmak birçok ülkede uygulamaya sokulmuştur.

Bu tedbirler yanında geçici nitelikte ülkeden ülkeye değişen çok sayıda tedbir tecrübe edilmiştir. Genelde imalat yerine inşaat sektörüne ağırlık verilmesinin daha hızlı istihdam fırsatı yaratacağı da iddia edilmiştir.

Genelde bu tip gelişmekte olan ülkelerde politikacılar daha hızlı istihdam yaratma hedeflerine yönelmektedirler. Kuşkusuz bu tedbirlerin bir üretim artışına eşlik etmedikleri takdirde, esasen bu ülkelerde yüksek olan enflasyonist eğilimleri daha da hızlandırmaları olasıdır. Ülkelerin çoğunda bir kısmı başarısız olmakla beraber, çok sayıda kırsal kesim reform programları da uygulanmıştır. Bunlardan bir tanesi Pakistan’ da uygulanan ve Mahalli Konseylerin yardımıyla yürütülen “Kamu Hizmetleri Programı”dır. Bu büyük alt yapı faaliyetleri yanında, ülkelerin birçoğu, küçük işyerlerinin hızla gelişeceği “organize sanayi bölgelerini” gerçekleştirmeye yönelmiş ve bu büyüme noktalarına küçük sanayinin ihtiyacı olan tüm alt yapıları getirmek suretiyle, “sanayileşme çekirdekleri” oluşturmaya gayret etmiştir.

Bunların yanında karşıt görüşlerden bir tanesi de KOBİ’lerden beklenen istihdam katkısına yöneliktir. Bir önceki paragrafta da vurgulandığı üzere KOBİ’lerin kamu politikalarının desteklenmesinin yanlış olacağını savunan görüş sahipleri, KOBİ’lerin genel olarak verim düzeyi düşük olan eğitilmemiş işçi çalıştırdıklarını, bunların ücretlerinin düşük, getirilerinin de aynı oranda beklenen düzeyde olmadığını savunmaktaydı. Buna göre böyle bir ortamda küçük işletmeleri teşvik ederek istihdam yaratma konusunda diretilmesi durumunda, özellikle işsizliğin yüksek olduğu bölgelerde işverenin ihtiyaç duyduğu kalifiye işçi ile arz edilen emek arasında bir uyumsuzluğun olması kaçınılmazdır. Bu durumda yoğun bir meslek içi eğitim gerekmektedir ki küçük işletmelerin bunu gerçekleştirmesi oldukça yüksek maliyet getirecektir. Bu ise oldukça zor, ancak temel ve uzun vadeli tek seçenektir¹.

¹ ÖZÖTÜN Erdoğan: 1993 Yılında KOBİ’ler, İstanbul: İSO, 1993

Gerçekten de daha fazla iş fırsatı yaratılması birçok ülkede gelişme politikalarının temel amacı olmuştur, özellikle bu durum geniş bir tarım sektörüne ve hızla artan nüfusa sahip ülkelerde daha da ön planda gelmektedir. Schumacher'in ifadesiyle:

“Yapılacak iş kırsal bölgelerde ve küçük kentlerde milyonlarca yeni iş olanağı yaratmaktır. Kalkınmış ülkelerde ortaya çıkmış olan modern sanayinin bu işin altından kalkamayacağı iyice anlaşılmalıdır. İş gücü kıt, sermayesi bol toplumlarda oluşan modern sanayinin sermayeden yoksun iş gücü bol toplumlara uyması olanaksızdır. Türkiye son derece iddialı beş yıllık kalkınma planlarında sürekli olarak, beş yıllık süre sonunda planın tam olarak uygulanmış olduğu varsayılsa bile, başlangıçtan daha yüksek işsizlik oranları görülmektedir. Asıl yapılması gereken iş dört önerme halinde sıralanabilir¹”.

- 1- İnsanların şu anda üzerinde yaşadıkları bölgelerde iş olanakları yaratılmalıdır, göç etmeye meyilli oldukları metropollerde değil.
- 2- Bu işyerleri genellikle yeteri kadar ufak olmalıdırlar, böylece erişilmesi olanaksız bir sermaye oluşumuna ve dış alım düzeyine gerekçe göstermesin.
- 3- Kullanılan üretim yöntemleri göreceli olarak basit olmalıdır; yüksek nitelikli iş gücü yalnızca üretim sürecinde değil, örgütlenme, hammadde sağlanması, finansman, pazarlama vs. gibi alanlarda da en aza insin.
- 4- Üretim temel olarak yerel malzemelerden ve yerel kullanım için olmalıdır. Bu dört gereklilik ancak ve ancak kalkınmaya “bölgesel” bir yaklaşım açısından bakılırsa ve “orta ölçekli” dediğimiz bir teknoloji türünü geliştirmek ve uygulamak için gerçekten bilinçli bir çaba sarf edilirse yerine getirilebilir.

KOBİ' ler, küresel bir açıdan ele aldığımızda, 1970' li yıllarda olduğu gibi günümüzde sermaye sorunuyla karşı karşıya değildir. Dünya ekonomisinde reel üretim ve ticaret hacminin bir kaç katı hacimde finans kapital vardır ve gidecek karlı alanlar

---

¹ SARIASLAN Halil: a.g.e

aramaktadır. Ancak bu alanlar istikrarlı ve potansiyel getirişi olan alanlardır. Türkiye’ de KOBİ’ lerin banka kredilerinin sadece %4’ ünü kullanabildikleri düşünülürse, sermayenin yeteri düzeyde olması finans sorunlarının bittiği anlamına gelmemektedir. Bu kez sermaye eksikliği değil de belki KOBİ’ lerin bunlardan yararlanamama nedenlerinin araştırılıp ortadan kaldırılması gerekmektedir. Tezimizin ilerleyen bölümlerinde bu engellerin başında gelen bürokratik sorunlar da ele alınacaktır. Demek ki kullanılabilirlik açısından hala sermaye sorunu devam etmektedir ve KOBİ’ ler bunu asgariye indirme konusundaki işlevine devam etmektedir.

Nitekim çok büyük şehirlerde iş bulma ümidiyle kentleşen geniş kitleler, sağlıksız bir şekilde ülkenin bu büyük kentine doluşmakta ve bu kentlerde örgütlenmemiş marjinal sektörler, özellikle hizmet sektörü istihdamı hızla büyümektedir. Politikacılar ve planlamacılar işsizliğin yaratacağı siyasi huzursuzlukları telafi etmek ve sosyal ihtiyaçları karşılamak amacıyla gelişen politikalarında istihdama özel bir önem vermektedirler. Özellikle kısa dönemli istihdam politikalarıyla daha fazla ilgili gözükmektedirler. Siyasi rejimin çok partili demokrasiye dayandığı gelişme halindeki ülkelerde geniş düşük gelirli ve yoksul kitlelerden gelen bu baskı daha da yoğun bir biçimde ortaya çıkmaktadır.

2.3.2. Küçük Ve Büyük İşletmelerde İstihdamın Farklılıkları

Yapılan araştırmalar küçük işyerlerinin istihdam ettikleri insan gücü açısından dikkat çekici bazı özellikleri taşıdığını ilk olarak ortaya koymuştur. Küçük işyerlerinin personelini, esas itibariyle büyük işyerlerince şu veya bu nedenden dolayı tercih edilmeyen ikinci derece emek piyasasından seçtikleri ileri sürülmektedir. Esas itibariyle bu işyerlerinin yüksek oranda, emek piyasasına ilk defa girenleri, uzun süreden beri çalışma dışında kalanları, eğitim için işten ayrılanları, daha önce bağımsız çalışanları, kısmi süreli işçileri, kadınları, belirli azınlıkları, kısa sürede iş değiştirenleri, daha genç yaş grubundaki işçileri istihdam ettikleri iddia edilmektedir.

2.3.2.1. KOBİ' lerde Elemanların Yaş ve Vasıf Seviyesi Düşüktür.

KOBİ' lerde yaş yapısına baktığımız zaman 20' nin altında 65' in üzerindeki iş gücü küçük işletmelerde çalışanların % 16' sını oluştururken, büyüklerde bu oran % 6.6' ya düşmektedir. Genelde büyük işletmeler 25-55 yaş grubundaki işçileri tercih etmektedir. Büyük işletmelerde iş gücünün 2/3' ünü yüksek ücretli ve üretkenliği yüksek işçiler oluşturmaktadır. Halbuki bu yaş grubu küçük işyerlerinde toplam istihdamın yarıdan biraz fazlasını teşkil etmektedir¹.

Eğitim seviyesine gelince; üniversite mezunları büyük bir ihtimalle büyük iş yerlerinde istihdam imkanı bulacaktır. Meslek okullarından ve liseden ayrılanlar bir ölçüde eğitimlerini küçük iş yerlerinde iş başında eğitim yoluyla yapacaklardır. Bu tipteki iş gücü, 100' den az işçi çalıştıran küçük iş yerlerindeki iş gücünün % 26' sını oluşturmakta, buna mukabil bu tipteki işçiler büyük şirketlerdeki iş gücünün sadece % 16' sına varmaktadır.

2.3.2.2. KOBİ' ler Uzun Süreli İşsizlere İş Sağlamaktadır.

İşten çıkarılmanın en önemli ve üzüntü verici sonucu böyle bir şahsın kolaylıkla iş bulamaması ve ailesinin ihtiyaçlarını karşılayamadığı takdirde ortaya çıkmakta, bu işçi vasıf kaybına uğramakta, kendine saygısı ve gelecekte beklenenleri azalmakta ve artan bir biçimde istihdam edilemez bir insan haline dönüşmektedir.

İşsiz kalan bir insanın uzunca bir süre istihdam dışında kalması halinde işveren onun çalışmaya karşı istekli olup olmadığı konusunda da kuşkuya düşmektedir. "ABD Çalışma İstatistikleri Bürosu" nun hesaplamalarına göre, işyeri kapanmaları ve işten çıkarmalar yüzünden işsiz kalan 11.5 milyon işsizden 5 milyonu uzun süre işsiz kalmış, 1984' de bu işsizlerden sadece % 60' ı aşağı yukarı eski ücretlerinin yarısı seviyesinde yeni bir iş bulabilmiştir. İş bulabilenlerin büyük bir kısmı beyaz yakalı, beyaz tenli ve yüksek vasıflı işçilerdir. İşsiz kalan kadınların 1/4' ü çalışmaktan vazgeçmiştir.

---

¹ ŞİMŞEK Arif: a.g.e

Böyle bir emek piyasası koşulu içinde büyük şirketlere nazaran küçük işyerleri yeniden işe girme konusunda daha büyük imkanlar sağlamaktadır. Küçük işyerleri işçilerinden bir önceki yıl aşağı yukarı % 14' ünün işsiz olduğunu ifade ederken, 500' den fazla işçi çalıştıran büyük işyerlerinde çalışanlarda bu oran % 9' a düşmektedir. İşgücünün tümü dikkate alındığında küçük işyerleri büyüklere nazaran aşağı yukarı iki katı oranında işsizlere çalışma fırsatı vermektedir.

2.3.2.3. KOBİ' lerde "Part-Time" Kadın İstihdamı Yaygındır

Diğer yandan küçük işyerleri, kısmi süreli çalışma devrini adeta gerçekleştiren öncü kuruluşlar olmuştur. 100' den az işçi çalıştıran küçük işletmelerde çalışanların % 75' i tam süreyle çalışmasına mukabil, bu oran büyük işyerlerinde % 90' a çıkmaktadır. Küçük perakende ticaret ve belirli hizmet işletmelerinde işin yoğun olduğu saatlerde örneğin garson olarak çalışan çok sayıda insan vardır. Çocuk bakma sorumluluğu olan çok sayıda kadın, emekliler ve öğrenciler bu tip işleri esasen tercih etmektedir.

Kadın istihdamı da küçük işyerlerinin önemli bir özelliğini teşkil etmektedir. Küçük işyerleri istihdamının % 43' ü kadınlardan oluşmakta, buna mukabil büyük işyerlerinde kadınların oranı % 36' ya varmaktadır. Bu durum bir ölçüde kadınların esas itibariyle hizmet sektörlerinde çalışmasını da yansıtmaktadır.

İşyeri kıdemine gelince; 500' den fazla işçi çalıştıran büyük şirketlerde ortalama işyeri kıdeminin 2.4 yıl olmasına mukabil, küçük işyerlerinde yeni bir işçinin ortalama olarak işyerinde kalma süresi 1.3 yıldır. Özellikle bazı hizmet dallarında ortalama kıdem daha kısadır. Ücret ve sosyal yardımlar açısından da büyük ve küçük arasında dikkat çekici farklar mevcuttur¹.

2.3.2.4. KOBİ' lerde Çalışma Koşulları Farklıdır

Bir defa küçük işyerlerinde sosyal yardımların büyük işyerlerine nazaran sayısı ve miktarı çok düşüktür. Ücretlerde işyerinin büyüklüğüne göre önemli

¹ TOSYÖV: KOBİ' ler ve Kayıt Dışı Ekonomi, Ankara, 1994

farklılıklar mevcuttur. 1978' de yapılan bir araştırmaya göre 25' den az işçi çalıştıran kek işyerlerinde çalışanların % 61' i saatte 5 dolardan daha aza çalışmaktadır. Ortalama büyük bir şirkette ise işgücünün sadece %33'  bu düşük creti almaktadır. Saatte 10 dolardan daha fazla alanlar kek işyerlerinin sadece % 10' una varırken büyük şirketlerde bu oran % 17' lere varmaktadır.

ABD için yapılan bir araştırmada emeklilik planları, grup sağlık sigortaları açısından da benzer bir durumun olduğu belirlenmiştir. Örneğin 1983' de yapılan bir araştırmaya göre, 25' den az işçi çalıştıranların sadece % 14' ünün emeklilik planları olmasına mukabil, bu oran büyüklerde % 72' ye çıkmakta, ayrıca kek işyerlerinde 2/3 oranında uygulanan sağlık planları, büyük şirketlerde %90' a varmaktadır. Sendikaların temsili açısından da önemli farkların mevcut olduğu bilinmektedir. Büyük şirketlerin ve kamu görevlilerinin önemli bir kısmı sendikalara ye olduğu halde kek işyerlerinde çok az sayıda sendikalı işçi vardır.

2.4. KOBİ' lerin Kapasite Kullanım Oranları ve Problemin Teşhisi

Bir ülkenin kapasite kullanım oranı, o ülke sanayinin herhangi bir dönemdeki durumunu belirlemede dikkate alınacak en önemli göstergelerden biri olarak kabul edilmektedir. Yapılan araştırma sonunda, kek sanayi kesiminde, 1995 yılı ortalama kapasite kullanım oranının tartılı ortalama sistemine göre %67.02 tartısız ortalama sistemine göre %62.20 olarak gerçekleştiği belirlenmiřtir¹. Ülkemizde hem Kek hem de Orta büyüklükteki işletmelerin büyük kısmı eksik kapasite ile çalışmaktadır ve bunun en büyük sebebi olarak iç talep yetersizliği görülmektedir.

Dünya Bankası ve IMF' nin politikaları doğrultusundaki başarısız istikrar paketleri sonucunda, her kesimin olduğu gibi işçilerin reel ücretleri de sürekli aşağı çekilmektedir. Işilerle ilgili temel sorun, ağdaş üretim paradigmasının n grdğu esnek, temel üretim araçlarını ve teknolojik araç ve gereçleri etkin kullanabilecek asgari eğitim almış orta kademe beşeri sermayenin yokluğudur. Yaygın veya örgün

¹ ÖZCAN G.B.: Small Firms and Local Economic Development, Aldershot:Avebury Ashgate Publishing Limited, 1995

eğitim düzeyinde meslek eğitiminin yetersiz olması bir yana, 1997 yılının son çeyreğindeki yapılan tartışmalara bakıldığında, meslek eğitiminden tamamen vazgeçileceği görüşü ağırlık kazanmaktadır.

Dünya kalkınma literatüründe oldukça zengin veriler, kalkınmanın motor gücünün artık beşeri sermaye olduğunu ortaya koymuştur. Bu beşeri sermaye de öyle zannedildiği gibi hepsi yüksek eğitim almış insanlar nedeniyle değil, tersine lise düzeyindeki meslek eğitiminin yaygınlığı nedeniyledir¹.

O halde her kademedен işveren artık dünya piyasalarında ki artık iç piyasalarda bu küresel piyasalara büyük oranda entegre olmuş durumdadır, rekabet edebilmenin sihirli formülü olarak ücretleri değil bilakis teknoloji, pazarlama teknikleri, kalite ve beşeri sermaye gibi çağdaş üretim ve pazarlama değerlerini ön plana çıkarmak zorundadırlar. Ücretler zaten bastırılabilceği kadar bastırılmış durumdadır. Bundan ötesi zaten oldukça kırılğan hale gelmiş bulunan sosyal barışın kökten altüst edilmesi demektir.

İkinci olarak, sürekli devalüasyonlar vasıtasıyla bir yere varılamayacağının anlaşılması gerekmektedir. Türkiye, stratejik birçok ham ve ara mal girdisinde %80 oranında dışarıya bağımlıdır. Bu oldukça yüksek bir orandır. Yapısal sorunları çözmeden ve üretim sorununu gerçek mahiyetiyle kalıcı olarak çözmeden, devalüasyon yoluyla ihracatı ucuzlatıp artırmak ve bu şekilde ticaret dengesini düzeltmek, gerekli dövizle temin etmek mümkün değildir. Zira bir devalüasyon bir yandan ihracatı ucuzlatmak yoluyla dış talebi iç piyasalara kaydırırken bu politikaların başlıca ticaret yapılan ülke tarafından misliyle mukabele (retaliation) göreceği kuşkusuzdur. Devalüasyonun uzun dönemde bir 'sıfıra-sıfır oyunu' (zero-sum game) olmasını gerektiren esas durum Türkiye'nin yukarıda zikredilen dışa bağımlılığıdır. Bu politika ihracatı ucuzlatırken, ithalatı pahalandıracadığından, son tahlilde daha da yüksek oranda üretim maliyetlerine yansıyacaktır. Bu kısır döngü mutlaka gerçekçi bir makroekonomik politika sayesinde, çağdaş üretim ve pazarlama yöntemleriyle Türkiye'nin yapısal sorunlarının çözümüne bağlıdır.

---

¹ KOZLU Cem: a.g.e

Bahsettiğimiz bu rakamların konumuz açısından önemi şudur: Faizlerin bu denli yüksek olması bir yandan maliyet enflasyonuna yol açarken, bir yandan .da yatırım ve üretimi daraltmaktadır. Bunun sonucunda da hem dış ticaret açığı artmakta hem de devlet gelirleri azalmaktadır. Gerçekten de 1996 yılında ihracat sadece %6.7 artarken, ithalat % 18.9 oranında artmıştır. Faiz gelirlerinin % 80' ini yaklaşık 100 bin dolayında tasarruf sahibinin elde etmesinin yol açtığı çarpık ve adil olmayan gelir dağılımı bir yana, bu koşullarda daralan talep de dikkate alındığında küçük işletmelerin ayakta kalmalarının imkansızlığı açıktır. Bağrıaçık' ın yaptığı bir çalışmaya göre söz konusu çarpık yapı içerisinde piyasa rekabetçi yapıdan gittikçe uzaklaşmakta ve giderek sanayide yoğunlaşma eğilimleri artmaktadır.

Bu kısımda elde edilen verilen son bir ifadede özetlemek gerekirse, KOBİ' ler, Türkiye ekonomisinin genel ihmal edilmişliğine paralel bir konumdadır. Buna rağmen Türkiye ekonomisinin bilhassa istihdam nokta-i nazarından ayrılmaz bir parçasıdırlar. Katma değere katkıları ve ihracat performansları yetersiz ancak büyük bir iyileşme içindedir. KOBİ' lerin sorunlarının başında finansman yetersizliği, iktisadi istikrarsızlıklar, makroekonomik dengesizlikler, iç talep yetersizliği, girdi maliyetleri, teknoloji yetersizliği, pazarlama yöntem ve tekniklerinin yetersizliği gelmektedir. Tezimizin bir sonraki bölümünde ise Dünya Ekonomisinde KOBİ' lerin yeri ve istihdam açısından önemini inceleyeceğiz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÜNYA EKONOMİSİNDE KOBİ'LERİN YERİ

VE

İSTİHDAM AÇISINDAN ÖNEMİ

Buhar makinesinin 1760' lı yıllarda sanayide yer alışı ile birlikte, sanayi devrimi adını verdiğimiz ekonomik süreç başlamış, tekstilde ve endüstrideki gelişmeler buhar makinesinin ulaşımda kullanılması ve sonuçta bilimin sanayiye daha fazla uygulanması gelişmelere, doğal kaynaklardan daha çok yararlanılmasına ve seri üretime geçilmesine olanak vermiştir. Bu gelişmeler yaşanırken, liberal ve ekonomisi merkezi planlamaya dayalı ülkelerde klasik iktisat doktrini geçerli olup meşhur tam rekabet teorisi ile çok sayıda küçük işletmenin aynı malları ürettiği bir piyasada dengenin; üretim düzeyinin en düşük ortalama maliyette gerçekleşeceğini kabul edilmekte ve bu açıdan küçük firmalara önem verilmekteydi. Çünkü bu doktrine göre tekelci, büyük ölçekli firmalar üretimi kısıtlayarak, fiyatı belirleme durumuna sahip olduklarından, tüketicinin istismarına ve piyasa mekanizmasının işleyememesine yol açmaktaydı. Ancak giderek ekonomik ilişkilerin zenginleşmesi, para ve sermaye piyasalarının gelişmesi finansman bulma imkanlarını artırmaya başlamış ve işletmeler daha büyük ölçekli üretimlere geçmişlerdir. Firmalar geliştikçe, firma büyüklüğünün getirdiği avantajlar paralelinde işletme içi ve dışı bazı tasarruflardan yararlanılmaya başlanılmakta, maliyetler düşmekte, karlılık daha hızlı artmaktadır. Özellikle dikkatler, sınırsız büyüme veya büyük kapasitelere ulaşmak yerine ölçek ekonomilerini maksimize eden kapasiteleri bulmak üzerine yoğunlaşmaya başladıkça birim maliyetlerde düşüş olacağı temeline dayanmaktadır. Yalnız, her sanayi dalında ölçek ekonomileri çok önemli olmayıp, dokuma, trikotaj, ayakkabı gibi sanayi dalları buna örnek olarak verilebilir.

KOBİ'lerin geleceğın rekabet ortamına ve sanayi dokusuna uygun bir örgütlenme modeli olduğu anlaşıldıktan sonra, genel ekonomik stratejilerde değişimler kendini göstermeye başlamıştır. Böyle bir düşünceye neden olan gelişmeler şunlardır¹:

- Zamanla, büyük firmaların her zaman yenilikler yaratmada en başarılı firmalar olmadığı anlaşılmaya başlandı. Bu firmalar daha fazla büyümeyi, mamulleri ve üretim tekniklerindeki yeniliklerle yeni pazarlar ele geçirmek suretiyle gerçekleştirmek yerine çoğu zaman piyasada mevcut olan başka firmaların mevcut üretim teknikleri ve mamulleriyle birlikte ele geçirerek büyüme yoluna gittiler. Dolayısıyla, yeni bir istihdam, teknoloji, mamul olanağı yerine, varolan olanaklar devam etmiştir. Örneğın, Hannah and Kay (1977), tarafından yapılan bir araştırma İngiltere' de işletmelerin merkezileşmesi konusunda 1957 ile 1973 yıllarında görülen artışın hemen hemen tamamıyla evvelce mevcut firmaların birbiriyle eşmelerinden kaynaklandığını, firmaların kendiliklerinden büyümeleri ile ilgisi olmadığını ortaya koymuştur.
- Bir firmanın başka firmaları birleşmeden dolayı devralmasının her zaman o firmanın mali durumu üzerinde olumlu etki yapmadığı yolunda bulgular ortaya çıkmaya başlamıştır. Bir dizi araştırma (Singh 1971, Weeks 1977, Newbold 1970) şirket birleşmelerinden sonra, birleşmiş olan şirketlerin karlılığının genellikle düştüğünü göstermiştir.
- Kalite kavramı önem kazanmaya başlamış, kalite ve rekabet sürecinin olmazsa olmaz şartı haline gelmesi ve kalitenin sadece bir standart değil sonu olmayan bir müşteri istekleri doğrultusunda mükemmellik haline geldiğı düşüncesi yaygınlık kazanmıştır. Dinamik ve esnek yapılarıyla değişen müşteri tercihlerine cevap verme yeteneğine sahip olan KOBİ'ler uygun teknolojiye sahip olmak şartıyla müşteri taleplerini optimum şekilde karşılayabileceklerdir.

---

¹ BAĞRIAÇIK Atilla : a.g.e.

KOBİ' lerin önemini artıran bir diğer etken de üretim, ulaşım ve iletişim teknolojilerinde köklü dönüşüm dönemleridir. Bu üç teknolojik düzeyin bir arada oluşumu kurumların yapısı ve aralarındaki ilişkileri belirlemektedir. Yukarıda sözü edilen tüm gelişmeler KOBİ' lerin ve özellikle girişimciliğin önemini ortaya koymuştur.

3.1. KOBİ' leri Belirleyen Kıstaslar

Küçük ve geleneksel firmalar geliştirmekte olan ülkelerin sanayileşme aşamalarında anahtar rolü oynarlar. Bu tür işletmeler, kurulma aşamalarında fazla bir sermaye gerektirmezler. Ülke genelinde yaygın olarak faaliyet gösteren bu tür işletmeler, eşit gelir dağılımı sağlarlar. Geleneksel ürünlerin yanı sıra, büyük sanayilerin ara mamul ve hammadde gereksinimine karşılık verirler¹.

Modern ekonomilerin istikrarlı olarak işlemesi için KOBİ' lerin varlığının gerekli olduğu görüşü günümüzde, KOBİ' lerin ekonomiye katkıları konusunda yaygın olan bir görüştür . Bu işletmeler sanayinin her sektöründe, ticarete yoğun olarak faaliyette bulunurlar. Ekonomik ve sosyal değişmelere, büyük firmalara oranla daha kolay uyum gösterirler ve büyük firmaların gözden kaçırdığı fikirler ve pazarları keşfederler.

Aşağıda görülen kıstaslar, KOBİ' leri negatif ve pozitif yönleriyle en iyi tanımlayan özellikler olup, ayrıntıları ile işlenecektir.

- Esneklik,
- İstihdam,
- Üretim Kapasitesi,
- Teknoloji,
- Sermaye ve Örgütlenme Şekilleri.

---

¹ ALPUGAN Oktay: a.g.e.

3.1.1. Esneklik

İşletme sahibi, Küçük işletmelerin büyük çoğunluğunda yönetimde mutlaka yer almaktadır. Bu nedenle işletme sahibi, işletme için karar alma aşamalarında daha çabuk karar verme yeteneğine sahiptir. Durum değişimi için hızlı reaksiyonlar büyük etkilere yol açabilmekte, işletmelerin esnek bir yapıya sahip olmalarına neden olmaktadır. Esneklik, küçük girişimciler için çok önemli olup, kendilerinin işletme yönetiminde, personel düzenlemesinde ve müşterilerine cevap vermede etkin olan önemli bir özelliktir.

3.1.2. İstihdam

Küçük işletmeler ölçütleri gereği, ekonomide ortaya çıkabilecek olumsuz durumları daha az etkilenecek geçiştirebilirler. Bu tür işletmeler teknolojiye ortaya çıkan yeniliklere, konjunktürdeki değişimlere oranla daha çabuk ayak uydurabilirler¹.

KOBİ' lerde istihdam yapısının bir başka özelliği de daha az bürokrasi ve kurmaya sahip olmalarıdır. İşçi-işveren farkı gözetilmeksizin bünye içinde çalışanlar yakın ilişki içersinde bulunabilmekte, dolayısıyla, bu firmalarda kararlar genellikle, yapılan çalışma esnasında, üretimle iç içe alınabilmektedir. Buna karşılık, büyük işletmelerde çalışanların dışında, oluşturulan karar alıcı kurmaylar tarafından alınarak, uygulanır. Bu durum büyük işletmelerde yanlış sonuçlara yol açabilmektedir².

3.1.3. Üretim Kapasitesi

KOBİ' ler ölçekleri itibariyle, büyük işletmelere oranla daha küçük bir pazara üretimlerini sunarlar. Küçük işletmelerin başarılarının çoğu, gerçekte ürünlerini geliştirmeleriyle zamanla yüksek katma değerli bir hizmetle paralellik

---

¹ ARICAN Erişah : a.g.e.

² SERİN: a.g.e, S.20

gösterir. Küçük işletmelerin en güçlü özelliklerinden biri, müşterileriyle sıcak bir ilişki kurabilmeleridir. Bunların büyük bir çoğunluğunda, müşteri siparişlerinin çeşitliliğine göre üretim yapılmaktadır. Müşteri talebi, talebi üretimin gerçekleşme kapasitesini yönlendirmektedir. İşletme, talebin yoğunluğu doğrultusunda kapasitesinin üstünde, tam kapasite veya eksik kapasiteli olarak çalışmaktadır¹.

3.1.4. Teknoloji

Sahip oldukları teknoloji düzeyi, ülkelerin gelişmişlik düzeyinin en büyük göstergelerinden biridir. Buna göre, büyüme, gelişme ve modernleşme gibi potansiyeli oluşturan kavramlar teknolojik gelişmelerin bir sonucu yada uzantısı şeklinde değerlendirilmektedir. Bu nedenle tüm ülkeler teknoloji yarışı içine girmiş bulunmaktadırlar. Teknolojik gelişmelerin hızlı olması, ürünlerin pazardaki ömürlerini kısaltmaya yol açmış, araştırma ve gelişmedeki işbirliğinin artan önemi yarıştadaki en önemli eğilimler olarak ortaya çıkmıştır².

Ülkelerin teknolojik açıdan gelişme düzeyini ölçmede kullanılan başlıca kriterler şu şekilde sıralanabilir³:

- a- AR-GE harcamalarının GSMH içindeki payı,
- b- 10.000 kişiye düşen araştırmacı sayısı,
- c- Patent ve yenileme(innovasyon) sayısı,
- d- İletişim teknolojisindeki yaygınlaşma düzeyi.

Gelişmiş ülkelerde 10.000 çalışan nüfusa düşen araştırmacı sayısı 22-45 arasında değişirken, gelişmekte olan ülkelerde 10.000 çalışan nüfusa düşen araştırmacı sayısı 5' in altında kalmaktadır. Bu arada sayısal büyüklük yanında

¹ KAYAN : “Küçük ve Orta Boy İşletmelerde Fason İlişkisi ve Etkinlik” Sempozyumu, Devlet İstatistik Enstitüsü Küçük ve Orta Boy İşletmelerde Teknolojinin Kullanımı Ankara: DİE, 1996

² BERKSOY Taner : “1996’da Ekonomik Sorun: İstikrarsızlık ve Dizginlenemeyen Büyüme” Ekonomik Durum, Türk-İş Yayını, 1996

³ ARIKBAY Canan: Türkiye Gıda Sanayinde Teknolojik Yenilikleri İzlemenin Maliyeti, MPM Yayın No:484, Ankara, 1993, S.11

araştırmacı personelin niteliği, ne ölçüde verimli kullanıldığı ve uygun koşullarda kullanılıp kullanılmadığı gibi hususların da dikkate alınması gerekir.

3.1.5. Sermaye

Kuruluşlarının ilk yıllarında Küçük firmalar kısmen hassastırlar ve onların ilk amaçları yaşamlarını sürdürebilmektir. Bu başarıldığı zaman, gelecek önemli adım, gelişme ve genişlemedir. KOBİ' lerin tipik özelliği, elde ettikleri geliri işletmelerin gelişmesine ve büyümesine yönelik olarak kullanmalarındır. Enflasyonun mevcut olduğu bir ülkede böyle bir birikim zor elde edilmekte, dolayısıyla sermaye yetersizliği gelişmeyi önemli ölçüde engellemektedir. Enflasyonun yüksek olduğu ülkelerde bu durum, KOBİ' lerin fakirleşmesine, işletme sermayelerinin yok olmasına neden olacaktır. Gerekli olan sermaye bankalardan tedarik edilmeye çalışıldığı zaman çoğunlukla büyük engellerle karşılaşmaktadırlar. Bu durumda kredi almak isteyen bir firma, teminat göstermekte güçlük çekeceğinden, istediği kadar uzun vadeli faiz bulmada zorlanacaktır. Ayrıca kredi temininde de büyük işletmelere oranla olumsuz şartlara sahiptirler. Genellikle bankalar kredi verirken büyük işletmeleri tercih ederler. Bunun nedeni de küçük işletmelere oranla daha büyük hacimde kredi almak isteyen büyük işletmelerin kredilendirilme maliyetinin daha düşük olmasıdır¹.

Hangi ölçüğe sahip olursa olsun, gelişmek isteyen bir işletme finansman gereksinimi duyacaktır. Sermaye sıkıntısı çeken bir firma, gelişmek isteğinin dışında, yaşam mücadelesi vererek zaman zaman üretimine ara vermekteyken, yeterli sermayeye sahip bir firma; işletme ölçeğini büyütme, faaliyetlerin çeşitlendirilmesi, AR-GE faaliyetleri ve teknolojik gelişmeden yararlanmak istediği zaman benzeri sorunu yaşayacaktır². KOBİ' ler, teminatlarının olmayışından, düşük maliyetli uzun vadeli ödünç para alamamakta, daha çok kısa vadeli finans kaynaklarını kullanmaktadır. Özellikle kısa vadeli banka borç yüksek faiz oranlarından dolayı KOBİ' ler, büyük firmalara oranla dezavantajlıdırlar. Küçük işletmelerin finansman konusunda karşılaştıkları güçlükler üç grup altında toplanabilir. Bunlar:

¹ BİLGİÇ Mete : a.g.e.

² KAYTAZ Mehmet;EVCİMEN Güner: "A Case Study Of Same Economic Characteristics Of Small-Scale Manucaturing Enterprises, Journal Of Economics And Administrative Studies, Vol.3,No.1,1989

- Uzun süreli yatırım kapitali sağlamak konusunda karşılaşılan güçlükler,
- Küçük miktarlarda krediyi düşük faizle sağlamada karşılaşılan güçlükler,
- Krediyeye en çok ihtiyaç duyulan anlarda kredilerin iptal edilmesi veya ertelenmesi

3.1.6. Örgütlenme Biçimleri

Aslında az gelişmiş küçük firmaların en büyük problemi ölçütleri gibi görünse de, izole edilmiş ve güçsüz olmalarıdır. Küçük firmalar büyük firmalara oranla normalde yok denecek kadar az başvurulacak kaynağa ve pazarlarını etkilemek ve biçimlendirmek gibi stratejik davranışlar için çok az olanaklara sahiptirler. Bu nedenle, ölçükleri gereği zayıf oldukları noktalarda güçlü olabilmeleri için KOBİ'lerin örgütlenerek diğer işletmelerle ilişkiye girmeleri gerekmektedir. Bu sayede kaynaklara daha kolay ulaşabilecek ve politik durumlarını düzeltebileceklerdir. Bu görüş endüstriyel ülkelerdeki küçük firmaların gelişimine geniş kapsamlı bir yaklaşımla desteklenmektedir. Bu konuda bir çok araştırma düzenlenmiştir. Küçük işletmeleri büyük işletmelerle kıyaslamak için aşağıdaki tabloyu inceleyelim.

TABLO 17: Temel Özellikler

KÜÇÜK İŞLETMELER	BÜYÜK İŞLETMELER
Genellikle işletme sahibi yönetici	Yönetimde işletme sahibi yerine genellikle yönetim uzmanları bulunmakta
Basit organizasyon yapısı	Karışık organizasyon yapısı
İşletme sahibi çalışanların hepsini tanır	İşletme sahibi çalışanların hepsini nadiren tanır
İşletme başarısızlık yüzdesi yüksek	İşletme başarısızlık yüzdesi düşük
Çoğunlukla mahalli bölgelere hizmet	Çoğunlukla bölgesel veya ulusal operasyon

Kaynak: VERNON A. Musselman; EUGENE H.Hughes, Introduction To Modern Business Analysis and Interpretation, Fifth Edition, New Jersey, 1969, s.147

3.2. Ekonomik İşlevler

KOBİ' lerin ekonomik işlevlerini üç alt başlıkta inceleyeceğiz. Bunlar:

- İstihdama Katkısı
- Dış Ticarete Katkısı
- Üretime Katkısı

Ülke içinde her bölgede üretim, ticaret ve hizmet alanlarında etkin faaliyetlerde bulunan, büyük sanayilere girdi temin ederek yan sanayi oluşturan bu işletmeler, dinamik, süregelen yapılarıyla üretimin yanısıra, oluşturdukları istihdam hacmiyle de ekonomide istikrarın temellerinden birini oluşturacak bir unsur haline gelmişlerdir; Bir ülkenin ekonomik gelişmesi ve büyümesi girişimcilerin yetiştirilmesi sonucu ortaya çıkacaksa, küçük imalat sanayi bunun yaygınlaştırılmasında en temel rolü oynayacaktır¹.

3.2.1. İstihdama Katkısı

Konjonktürel dalgalanmalarda, iktisadi ve mali krizler karşısında daha dayanıklı olmaları, pazar koşullarındaki değişmelere büyük uyum göstermeleri nedeniyle KOBİ' ler, ortaya çıkabilecek olumsuz durumları büyük işletmelere oranla daha az etkilenerek² geçiştirebilirler. Ayrıca, teknolojik yeniliklere de çabuk uyum sağlayabilirler. Bunların sonucu olarak süregelen faaliyetleri ile devamlı istihdam kaynağı durumundadırlar. Bünyelerinde çalışan elemanlar, genellikle işletme bünyesinde mevcut olan her faaliyetten sorumlu oldukları için, iş konusunda bir çok şey öğrenerek, çalıştıkları sürece eğitim de almış olurlar. Bir çok kalifiye eleman, teknik eğitimlerini önce bu tip küçük işletmelerde yaparlar. Bunların yanı sıra, küçük işletmelerin ülkenin her yerinde kolaylıkla kurulabilmesi bireylere rahat iş bulma imkanı sağlamaktadır.

---

¹ BÜYÜKDENİZ Adnan: a.g.e.

² ALPUGAN Oktay: a.g.e, S.21

3.2.2. Dış Ticarete Katkısı

Gelişmiş ülkelerde yapılan araştırmalar, küçük boy işletmelerin ülke ihracatının gelişiminde büyük katkılarının olduğunu ortaya koymuştur. GSMH' nin en fazla dış ticaretten sağlandığı ülkelerde KOBİ' lerin işlevi farklı bir görünüm almakta, çok sayıda küçük işletmenin modern teknoloji içinde ihracata yönelik üretim yaptıkları görülmektedir.

3.2.3. Üretime Katkısı

Sanayileşmenin ilk dönemlerinde, tüm ülkelerde üretimdeki firmalar küçük ölçekli firmalar olup, taşınması zor olan bazı ürünlerin küçük işletmelerde üretilmesi olanağı vardı. KOBİ' ler her ülkede ekonominin önemli bir parçası olup, bu firmalar ve istihdamdaki payları sürekli artış trendine sahiptir¹.

3.3. Dünyada KOBİ' lerin İstihdam Açısından Önemi

Dünya ticaretinde bütünleşme hareketleri mevcuttur. Bu bütünleşmeler²:

a- Küreselleşme: Ülkeler arasında iktisadi, siyasi, sosyal ilişkilerin yaygınlaşması ve gelişmesi, ideolojik ayrımlara dayalı kutuplaşmaların çözülmesi farklı toplumsal kültürlerin, inanç ve beklentilerin daha iyi tanınması, ülkeler arasındaki ilişkilerin yoğunlaşması gibi farklı görünen ancak birbirleriyle bağlantılı olguları içerir. Küreselleşme bir yandan da maddi ve manevi değerlerin ve bu değerler çerçevesinde oluşmuş birikimlerin ulusal sınırları aşarak, dünya çapında yayılması anlamına gelir.

b- Bölgeselleşme (Bölgesel Entegrasyon): Belirli ülkelerin bir araya gelerek oluşturdukları ortak hareketler olup, 4 tip bölgeselleşme hareketi bulunmaktadır.

¹ TÖRÜNER Mete: Küçük Sanayi İşletmelerimizin Konumu, Önemi ve AT'a Girerken Karşılaşılabilecek Sorunlar ile Çözüm Yolları, Ankara, MPM, 1990

² Dünyada Küreselleşme ve Bölgesel Entegrasyonlar ve Türkiye İlişkileri Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ek 1, Aralık 1993, S.1,2

- Serbest Ticaret Bölgeleri: Üye ülkeler karşılıklı olarak birbirlerinin piyasalarına giriş önceliği tanınırlar. Mal ve hizmet hareketlerindeki ticari ve diğer ulusal engelleri kaldırmayı amaçlamaktadır.
- Gümrük Birliği: Dışa karşı ortak bir gümrük tarifesi ve üye olmayan ülkelere uygulanacak ortak ticari kurallar belirlenir.
- Ortak Pazar: Anlaşan ülkeler arasındaki üretim faktörlerinin, sermaye, emek ve teknolojinin serbest dolaşımına izin verilir.
- Ekonomik Birlik: Üye ülkeler ortak iktisat politikası uygularlar. Ayrıca, mal ve faktörlerin serbest dolaşımının yanısıra, para, maliye ve sosyal politikaların tam bir uyumu gerekmektedir.

Ülkelerin birbirlerine olan bağılıklarının arttığı bu evrede bir ülkenin diğer ülkelerdeki gelişmelerden soyutlanmış olarak etkin ve sağlıklı politikalar oluşturması mümkün değildir. Nitekim, ülkemizin politik görüşü de bu yönde olup, bölgeselleşme hareketleri içinde yerini almıştır¹.

3.3.1. Dünya' da KOBİ' ler

Ülkemizde olduğu gibi KOBİ tanımı, dünya genelinde de farklılık göstermektedir. Ama ortak alınan bir nokta, bir işletmenin büyüklük ölçütünün tümüyle faaliyet gösterdiği sektöre bağlı olması ve kendi alanında lider durumundaki işletmelere oranla dikkate alındığında durumunun nasıl olduğuyla yakından ilgili olmasıdır. Örneğin otomobil sektöründeki küçük ölçekli bir firma, satış ve duran varlıklar bakımından diğer alanlardaki küçük işletmelere oranla dev gibi olabilecektir².

Şüphesiz, KOBİ' ler daima ekonominin önemli bir parçası olup, firmalar ve bunların istihdam payları sürekli artış göstermektedir. Çok küçük firmalar iş

¹ ARICAN Erişah : a.g.e.

² HARWOOD Merrill: Management For The Smaller Company, New York, 1959, s.16

yaratımında dinamik bir rol oynarlar. Avusturya ve Almanya’ da 0-19 ölçek sınırlı firmalar, büyük firmalara oranla daha hızlı artış göstermektedirler. Sanayileşmiş batı ülkelerinden Avusturya, Kanada, Finlandiya ve Belçika, kişi başına milli gelir yönünden iyi durumda olmalarına karşın, nüfus yönünden yetersiz sayılabilirler. Biraz da bu nedenle, bu ülkelerde orta ölçekli işletmelerde çalışanların oranı oldukça önemli bir düzeydedir.

3.3.1.1. Avusturya

3.3.1.1.1. İşletme Ölçeği

İşletme ölçeği sektörler göre farklı şekilde ele alınmaktadır. Buna göre , ticaret ve hizmet sektöründe 0 ile 9 işçiye sahip olan işletmeler küçük iken üretim sektöründe bir işletme için küçüklük göstergesi, 0-99 arasında işçiye sahip olmasıdır.

3.3.1.1.2. KOBİ' lerin Ekonomik Yeri

Avusturya’ da 0-19 ölçekli firmalar, iş yaratımı açısından en iyi performansı gösterirler. 1984-86 dönemlerinde , yeni firmaların iş yaratımı , toplam iş hacminin yüzdesi olarak , batık firmaların kaybettiği işten daha fazladır. Aynı dönemde 0-99 işçiye sahip olan küçük işletmelerin toplam işletmeler içindeki payının % 98,6 olduğu, toplam istihdamın % 55’ ini sağladıkları belirlenmiştir¹.

3.3.1.2. Belçika

Belçika’daki ticaret odaları Avrupa Topluluğu Komisyonu’ nun servislerinden yararlanabilmektedirler. Avantajlı olan bu odalar, faaliyette olan KOBİ’ lere destek olmakta, yeni kurumlara ise ekonomik ve hukuki açıdan yardım etmektedirler. Avrupa Topluluğu’ nun KOBİ’ lere destek vermek amacıyla kurduğu

¹ MILLS R. : “İngiltere’ de Küçük Firmalar” İstanbul: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Sorunları: Uluslararası Sempozyum İSO

danışma servisleri ve bilgi merkezlerinden diğer ülkelere oranla daha iyi yararlanabildikleri için kendileri özel servisler kurmaya gerek duymamışlardır.

3.3.1.3. Almanya

Almanya' da küçük firmalar, ekonominin içinde önemli bir yer almakta olup, önemleri dünya genelinde olduğu gibi gittikçe artış göstermektedir. Almanya' da KOBİ' lerin belirlenmesinde kullanılan ölçütler girişimcinin işletmesiyle özdeşleşmesi, işletmenin sermaye piyasasında yer almaması, girişimcinin tüm sorumlulukları ve riskleri üstlenmesi ve bağımsızlık olarak kabul görmüştür. Bu kriterlerin yanında nicel ölçü olarak işçi sayısı dikkate alınmaktadır. Almanya' da yıllık yaklaşık 300.000 işyeri kurulmakta, buna karşılık 250.000 eski firma piyasadan çekilmektedir. Buna göre yılda ortalama 50.000 KOBİ piyasaya katılmaktadır¹. Almanya' da Küçük ve Orta Boy İşletmeler Araştırma enstitüsü tarafından yapılan tanım aşağıda verilmiştir.

a) İmalat Sanayi : 1-49 işçi çalıştıran işletme Küçük Boy, 50-250 işçi çalıştıran işletme Orta Boy olarak tanımlanmıştır.

b) Toptan Ticaret : 1-9 işçi çalıştıran işletmeler Küçük Boy, 10-99 işçi çalıştıran işletmeler Orta Boy olarak tanımlanmıştır.

c) Perakende Ticaret : 1-2 işçi çalıştıran işletmeler Küçük Boy, 3-49 işçi çalıştıran işletmeler Orta Boy olarak kabul edilmiştir.

d) Ulaştırma, Haberleşme ve Hizmet : 1-2 işçi çalıştıran işletmeler Küçük Boy, 3-49 işçi çalıştıran işletmeler Orta Boy olarak kabul edilmiştir.

---

¹ ALPUGAN: a.g.e.

TABLO 18: Almanya' da KOBİ Sınıflaması

SEKTÖR	ÇALIŞAN SAYISI
A) İMALAT SEKTÖRÜ - Küçük İşletmeler - Orta İşletmeler	1-49 işçi 50-250 işçi
B) TOPTAN TİCARET - Küçük İşletmeler - Orta İşletmeler	1-9 işçi 10-99 işçi
C) PERAKENDE TİCARET - Küçük İşletmeler - Orta İşletmeler	1-2 işçi 3-49 işçi
D) ULAŞTIRMA,HABERLEŞME VE HİZMET - Küçük İşletmeler - Orta İşletmeler	1-2 işçi 3-49 işçi

Kaynak: EKİNCİ, Mehmet Behzat: Türkiye’de Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Kurumsal Gelişimi ve Finansal Sorunları, s.14

3.3.1.3.1. Almanya'da KOBİ' lere Sağlanan Destekler

Almanya' nın KOBİ politikası, zayıf işletmeler için bir koruma politikası olmayıp aksine kendine yardım etmek isteyenlere yardım anlamında devlet tarafından uygulanan bir yapı politikasıdır. Burada devlete düşen görev, sadece ekonomideki karar serbestliğini ve öz sorumluluğu olumsuz yönde etkilemeden girişimciliği desteklemektir. Bu amaçla devlet tarafından; girişimin gerçekleşmesi konusundaki endişeleri yok etmek ve küçüklüğe bağlı dezavantajlarını dengelemek şeklinde KOBİ politikası uygulanmaktadır.

3.3.1.4. Hollanda

Hollanda' da ticaret ve sanayi odaları KOBİ' lere yönelik şu faaliyetleri gerçekleştirmektedirler;

- Bu odaların %70' inde lise ve üniversitelere bilgi verilmektedir.
- %40' ında gayri resmi olarak genç işletme yöneticileri bir araya getirilmektedir (Gençler Odaları).
- % 60' ı deneyimli şirketlerle yenileri temasa geçirme ve tavsiye sistemleri kurmuşlardır.

- %75' inde yeni işletmelere özel yardım servisleri vardır, %63'ü işletmeleri buluşturma, yakınlaştırma fuar veya borsalarına katılmaktadırlar.
- %80' i yeni işletmelerin bina yapımı, eski binanın yenilenmesi, bina içine gibi yerleşme sorunları ile ilgilenmektedirler.
- %30' ununda talep ve arz bilgileri içeren kendi bilgi merkezleri vardır.

Hollanda genelinde 35 tane bu tip odalar mevcut olup, yeni iş kuracaklara bütün bilgileri içeren yayının hazırlanmasına katkıda bulunmaktadır.

3.3.1.5. Fransa

1970 yılların başında oluşan petrol krizi, KOBİ' lerin lehine olarak düzeyin değişmesine yol açtı. Bu işletmelerin iş yaratımı ve dolayısıyla istihdam yaratmada önemli bir paya sahip olarak, ekonomik gelişime katkıda buldukları tespit edildi. Oysa büyük işletmeler, ekonomik sıkıntıya düştükleri zaman, çalışanları işten çıkartmak zorunda kaldılar. Bugün, küçük firmaların esneklik limitindeki değişimi açıklamaya çalışan çok sayıda çalışma mevcuttur.

Fransa' da KOBİ sınıflandırılması şu şekildedir.

- El Sanatları : 1-9 işçi
- Küçük Ölçekli İşletme : 10-50 işçi
- Orta Ölçekli İşletme : 51-500 işçi

TABLO 19: Fransa' da KOBİ sınıflaması

El Sanatları :	1-9 işçi
Küçük Ölçekli İşletme :	10-50 işçi
Orta Ölçekli İşletme :	51-500 işçi

Kaynak: EKİNCİ, Mehmet Behzat: Türkiye'de Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Kurumsal Gelişimi ve Finansal Sorunları, s.14

Görüldüğü gibi Fransa' da KOBİ Konfederasyonunun KOBİ' ler için yaptığı sınıflamada el sanatları da dikkate alınmıştır. Ayrıca Fransa' daki nitel kıstaslar ise işletme sahibi arasındaki özdeşlik ve işletme sahibinin her yönden sorumlu olmasıdır.

3.3.1.5.1. KOBİ' terin Fransız Ekonomisindeki Rolü

1987' de 50 ve daha az elemanı olan işletmeler %98,6, 50-199 arasında elemanı olanlar % 0,9 ve 200' den fazla elemanı olan işletmeler de sadece % 0,3 oranındaydı. Hizmet, ziraat ve inşaat sektörleri istihdam bakımından en iyi performans gösteren 3 sektördür.

3.3.1.5.2. KOBİ' lerin Katma Değerdeki Payları

İstihdam payının yanı sıra, Fransa'da KOBİ' ler katma değer içindeki paylarını da arttırmışlardır. Endüstriyel sektör için, katma değer içindeki payları %37.1' den 1985'de %39.7' ye çıkmıştır. İlk petrol şokundan dolayı oluşan gelişmeler, firmaları tedirgin ederek, onların yatırım faaliyetlerini azaltmalarına neden oldu.

3.3.1.5.3. Fransa'da KOBİ' lere Sağlanan Destekler

Fransa' da bu konuda destek verme işini ülkedeki ticaret ve sanayi odaları üstlenmişlerdir. Ülke genelinde 20 kadar bu tür oda mevcuttur. Bunlar, danışma, yetiştirme, finansman, harekete geçirme ve bilgi vermek şeklinde çeşitli destek sağlamaktadırlar¹. Ülkede yeni açılacak tüm firmalar bu odalara başvurmak zorundadır. Bu odalarda 200 uzman personel girişimcilere yardımcı olmaktadır. Bazı odalar bazı bankalarla birlikte finansman organizasyonları kurmuşlardır.

---

¹ BAĞRIAÇIK Atilla : a.g.e.

3.3.1.6. Yunanistan

Yunanistan’ da resmi bir KOBİ tanımı yoktur. Tanımlarda kriter olarak çalışan sayısı esas alınmıştır. Genel olarak ülkede 1 ile 99 arası işçi çalıştıran işletmeler Küçük Boy, 100 ve daha fazla çalışanı olan işletmeler orta ve büyük boy işletmeler olarak tanımlanır.

3.3.1.7. İspanya

İspanya’ da Küçük sanayi işletmeleri çok önemlidir. Fakat uzun yıllar Küçük Boy İşletmeler gerekli devlet desteğinden yoksun kalmıştır. Para piyasasını düzenlemek amacı ile çıkarılan yasalar uzun süre Küçük Boy İşletmelerin aleyhine çalışmıştır. 1975 yılından sonra para piyasalarını liberalleşmesi için devletin kurduğu özel kuruluşlar tam olmasa da Küçük Boy işletmelerin durumlarını tatmin etmişlerdir. Ülkede işletmelerin büyüklüğünü ölçmek için kullanılan kriterler çalışan sayısı, satış şekli, elde edilen karlar ve sermaye şeklinde olup genel tanım 1 ile 49 arası işçi çalıştıran işletmeler Küçük, 50 ile 499 arası işçi çalıştıran işletmeler Orta Boy işletmeler şeklindedir.

3.3.1.8. İtalya

İtalya’ da KOBİ sınıflandırılması yapılırken hem nitel hem de nicel ölçütler esas alınmaktadır. Personel sayısı ve sabit sermaye tutarı göz önüne alınan nicel ölçütler; nitel ölçütler ise yönetim ve organizasyonla ilgilidir. Salt nicel ölçütlerin esas alındığı tanıma göre “En çok 500 işçinin istihdam edildiği ve sabit sermaye tutarının 3.000.000.000 Lire’i geçmediği işletmeler KOBİ’ dir” .İtalyan endüstrisinin yapısı, fevkalade varlıklarıyla, küçük teşebbüsler ile karakterize edilir. Bu yapısıyla Alman sanayini andırmakta, her iki ülkenin de yapısı piramide benzemekte, bu piramidin tabanını küçük ölçekli işletmeler oluşturmakta orta kısmında orta ölçekli işletmeler, tepesinde de büyük ölçekli işletmeler yer almaktadır. Ülkenin ekonomik sistemindeki küçük firmaların , merkezi durumuna rağmen, küçük işletmeler hakkında tek bir tanımlama bulunmamaktadır. Sadece, el sanatı ve endüstri arasında yasal fark vardır.

3.3.1.8.1. Performans Açısından Küçük Firmalar

Yapılan araştırmalar, 1986' dan itibaren İtalya' da küçük firmaların önemli bir yapı değişikliği gösterdiklerini ve yine bu firmaların %75' inde örgütsel değişmelerin olduğunu ortaya koymuştur, özellikle satış, pazarlama, planlama yönetim alanlarında bilgi iletişim sistemleri çok daha yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Ayrıca, KOBİ' lerin en zayıf noktaları olan emek-yoğun üretim ÷lkede problem olmaktan çıkmış olup, İtalya'da küçük işletmeler emek verimliliğinde büyük işletmelerin standardını yakalamıřtır¹.

3.3.1.8.2. Küçük Firmalar ve Üretim

İtalya'da KOBİ' ler hizmet sektöründe büyük rol oynamakla birlikte endüstride de istihdam dengesi görevi görürler. İtalya' da taşeron sistemi yaygın olup, küçük işletmeler teşvik göstermektedirler. Yine de kimya, demir-çelik, otomobil ve dayanıklı tüketim malları gibi, ölçek ekonomilerinin önemli olduğu sanayi dallarında büyük ölçekli fabrikalar önemli yer tutmaktadırlar.

3.3.1.8.3. Küçük Firmalar ve Zayıf Yönleri

İtalya' daki küçük işletmeler, başlıca sanayileşmiş ÷lkelerdeki küçük işletmelere oranla çok daha küçük ölçekli olup, bu da, pazar payı açısından dezavantaj oluşturmaktadır. Bu konuda son yıllarda gösterilen yoğun çabalara rağmen, Almanya, Fransa, İngiltere ve diğer sanayileşmiş ÷lkelerdeki küçük işletmelere oranla çok daha küçük oldukları gör÷lmektedir.

İtalyan KOBİ' lerinin ihracatında darboğaz oluşturan üç konu bulunmaktadır²:

- Yabancı pazarlar konusunda bilgi eksikliği,

¹ BERKSOY Taner: "1996' da Ekonomik Sorun: İstikrarsızlık ve Dizginlenemeyen Büyüme" Ekonomik Durum, Türk-İş Yayını, Güz, 1996

² BONACCORSI Andrea: "What Do We Know About Exporting By Small İtalian Manufacturing Firms", Journal Of İnternational Marketing, Vol.1, No.3,1993,S.64

- Oluşan masraflara karşılık finans sağlama veya uygun kredi bulma,
- İç ve dış pazarlardaki bürokrasi.

3.3.1.8.4. Küçük Sanayilerin İşbirlikleri

Özellikle ayakkabıcılık sektöründe küçük işletmeler entegre olarak çalışmalar yapmaktadırlar. Böyle kolektif bir çalışmanın ortaya çıkmasına, devletin oluşturduğu mevzuat neden olmuştur. Bu kanuna göre, devlet her kuruluşu, ticaret odalarına kaydolmakla yükümlü tutmaktadır. Ayrıca ayakkabı sektöründe daha ileri gidilmiş, kunduracılar bölgesel birlikler halinde organize olmaya zorlanmışlardır. Bunlar yasal olarak başka türlü çalışamazlar.

Sonuç olarak, tek basma, işyeri temininden girdi teminine, üretime, pazarlama, pazar araştırmaları, hatta teknolojik yenilik konularında başarılı olamama olasılığına karşın, küçük firmalar böyle birliklerle yaşamlarını, risk oranı azalarak yürütme olanağına kavuşmaktadırlar.

3.3.1.8.5. İtalya'da KOBİ' lere Sağlanan Destekler

İtalya' da başta devlet olmak üzere, ticaret ve sanayi odaları gibi yerel idarelerce KOBİ' lere direkt olarak maddi destek verilmekte, aynı zamanda da çeşitli kredi, yardım ve hizmetler sunulmaktadır. KOBİ' lerin devlet yardımlarından yararlanabilmesi için, 300 işçi çalıştırıyor olması ve kur devalüasyonuna göre ayarlanmış şekilde 14.6 milyon \$ yatırım sermayesi olması gerekmektedir.

KOBİ yardımları için İtalya, Avrupa Birliği' nin mali olanaklarından da faydalanmaya devam etmektedir. Bu yardımlar direkt olarak KOBİ' lere yapılabilmektedir. 1981-85 yılları arasında İtalya, kendi küçük işyerleri için,

- Avrupa Yatırım Fonu' nun 2/3' ünü,
- Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu' nun küçük sanayiye tahsis ettiği miktarın % 37' sini

- Avrupa Yatırım Bankası'nın istikrar fonunun %20'sini
- Ortak Pazarın "Ortoli Gişesi" diye adlandırılan istikrar fonunun % 35' ini temin etmiştir.

3.3.1.9. İngiltere

İngiltere' de Küçük ve Orta Boy İşletmelerin resmi bir tanımı yapılamamıştır. İmalat sanayinde KOBİ' ler çalışan kişi sayısı ile tanımlanmaktadır. Nitel ölçü olarak işletmenin sermaye piyasasındaki varlığı göz önüne alınmaktadır. Küçük işletmeler Araştırma Komitesi tarafından yapılmış Küçük İşletme tanımları şu şekildedir:

- İmalat Sanayi: 250 işçiden az
- İnşaat : 25 işçiden az
- Madencilik : 25 işçiden az
- Perakende Ticaret : Yıllık satış cirosu 50.000 Paund' dan az
- Toptan Ticaret : Yıllık satış cirosu 200.000 Paund' dan az

TABLO 20: İngiltere' de Sektörlere Göre KOBİ Tanımları

SEKTÖR	KÜÇÜK BOY İŞLETME TANIMI
İmalat Sanayi	250 İşçiden Az
İnşaat	25 İşçiden Az
Madencilik	25 İşçiden Az
Perakende Ticaret	Yıllık Satış Cirosu 50 Bin Pound' dan Az
Toptan Ticaret	Yıllık Satış Cirosu 200 Bin Pound' dan Az

Kaynak : AKGEMCİ, 2001, s.7

3.3.1.9.1. İngiltere 'de KOBİ' lere Sağlanan Destekler

İngiltere' de KOBİ' lere verilen destek 1970' li yıllara kadar sadece mevcut işyerlerine verilmekte, yeni açılmakta olan işyerleri bu yardımdan faydalanamamakta idi. Ancak bu tarihten sonra bu uygulamanın yanlış olduğu anlaşılmış ve “kuruluş ajansı” ismi altında yeni bir fikir geliştirilerek yeni kurulmakta olan KOBİ' lere yardımcı olunmaya çalışılmıştır. Aslında bu yardım finansal bir yardım olmayıp, finansman hususunda sadece danışmanlık hizmeti verilmektedir.

3.3.1.10. Amerika Birleşik Devletleri

Tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi Amerikan endüstrisinde de küçük işletmeler önemli bir yer tutmaktadırlar. Küçük işletmelerin cesaretlendirilmesi, destek alması amacıyla 1953 yılında kurulan United States Small Business Administrations (S.B.A) küçük işletmelere her türlü bilgi ve finansman desteği vermektedir. S.B.A hizmet sektöründen çok sanayi sektörüne finansal destek sağlamaktadır¹. Amerika Birleşik Devletleri' nde Küçük ve Orta Boy İşletmelerin net bir tanımı yoktur. Tanımlamada kullanılan nicel ölçü çalışan işçi sayısı ve satış tutarıdır. S.B.A' ya göre küçük işletme kriteri olarak imalat sanayinde personel sayısı 500 ile 1500 kişi arasında, toptancı kuruluşlarda personel sayısı 500'e kadar ve yıllık satış geliri 25 milyon Dolar' a kadar, perakende sektörü ve hizmet işlemleri için de yıllık satış geliri 3 ile 13 milyon Dolar' a kadar olması kriter olarak kabul edilmiştir. A.B.D' de işçi sayısına göre işletme ölçekleri şu şekildedir:

- Küçük İşletmeler : 1-499 kişi
- Orta İşletmeler : 500-1499 kişi
- Büyük İşletmeler : 1500 kişiden fazla

---

¹ BAĞRIAÇIK : a.g.e S.19

TABLO 21: ABD' de Çalışan Sayısına Göre KOBİ Tanımı

ÖLÇEK	ÇALIŞAN KİŞİ SAYISI
Küçük İşletmeler	1-499
Orta İşletmeler	500-1499
Büyük İşletmeler	1500 kişiden fazla

Kaynak: Akgemci,2001,s.8

Amerika Birleşik Devletleri' nde KOBİ' lerin ağırlıkta oldukları sektörler hizmet, imalat ve inşaat sektörleridir.

A.B.D' de 1980 yılından beri çeşitli yasalar ile KOBİ' lerin monopolleşme, haksız rekabet gibi handikaplardan zarar görmeleri engellenmeye çalışılmaktadır.

3.3.1.11. Japonya

Japonya' da Küçük ve Orta Boy İşletmeler tanımlanırken çalışan sayısı, sermaye ve sektörler dikkate alınmıştır. Ölçeğe göre yapılan bir tanım ele alındığında 5' ten az işçi çalıştıran işletmelerin mikro, 20' den az işçi çalıştıran işletmelerin çok küçük, 20 ile 299 işçi çalıştıran işletmelerin KOBİ olarak kabul edildiği görülmektedir. İmalat sanayinde KOBİ' lerin sermayesi 100 milyon Yen' den fazla olmamakta ve çalışan sayısı ise 300' den azdır. Ticaret ve toptancılık alanında KOBİ' lerin sermayesi 30 milyon Yen' den az ve çalışan sayısı 100 'den az ve son olarak perakendecilik ve hizmet sektöründe de KOBİ' lerin sermayesi 10 milyon Yen' den az ve çalışan sayısı 50' den azdır.

TABLO 22: Japonya' da Sektörlere Göre KOBİ Tanımları

Sektör	Çalışan Kişi Sayısı	Sermaye Miktarı
İmalat Sanayi	300 Kişiye kadar	100 Milyon Yen' e kadar
Ticaret	100 Kişiye Kadar	30 Milyon Yen' e kadar
Hizmetler	50 Kişiye Kadar	10 Milyon Yen' e kadar

Kaynak: AKGEMCİ, 2001, s.8

Japonya'da KOBİ' ler hemen her sektörde %98 civarında etkinlik göstermekte olup istihdam açısından büyük işletmelere oranla daha yüksek bir paya sahiptirler.

3.3.1.11.1. Japonya 'da KOBİ' lere Sağlanan Destekler

Japonya'da küçük işletmelere yardım konusundaki programlar oldukça geniştir. 1950' lerin başında, Uluslararası Ticaret ve Endüstri Bakanlığı (UTEB) KOBİ ofisi kurularak ulusal politikanın, bürokrasi yoluyla hükümetin alt kademelerine taşınması sağlanmıştır.

1963 yılında çıkarılan KOBİ' ler kanununda, genel hedef KOBİ' lerin yaşam standardını yakalayarak, faaliyet göstermelerine katkıda bulunmaktır. Bu amaçla malzeme ve ekipman modernizasyonu, teknolojinin geliştirilmesi, yönetim realizasyonu, yapısal gelişimin sağlanması, talebin arttırılması, fırsatlar yaratılması, yönetim çalışan ilişkilerinin kurulması gibi konularda hükümet gerekli desteği sağlamıştır.

3.3.1.12. Malezya

Malezya' da işletmeler istihdam ettikleri personel sayısına göre sınıflandırılmakta olup 1 ila 49 işçi çalıştıran işletmeler Küçük İşletme, 50 ila 199 işçi çalıştıran işletmeler Orta Büyüklükte İşletme olarak kabul görmektedir.

TABLO 23: Malezya' da İş Gören Sayısına Göre KOBİ Tanımı

ÖLÇEK	ÇALIŞAN KİŞİ SAYISI
Küçük İşletmeler	1-49 iş gören
Orta Büyüklükte İşletmeler	50-199 iş gören
Büyük İşletmeler	200' den fazla işgören

Kaynak: AKGEMCİ, 2001, s.9

3.3.1.13. Hindistan

Hindistan' da işletmeler arazi ve makinelere yaptıkları sabit yatırımlara göre sınıflandırılmaktadır. Arazi ve makinelere yaptıkları sabit yatırım 300.000 Doları aşmayan işletmeler KOBİ olarak adlandırılmaktadır.

3.3.1.14. Ortadoğu Ülkeleri

Bu ülkelerdeki tanımlar gelişmişlik seviyesine göre farklılık göstermektedir. Örneğin Irak, Ürdün, Kuveyt, Suudi Arabistan ve Suriye' de 1 ila 49 işçi çalıştıran işletmeler Küçük Sanayi diye adlandırılırken Mısır' da ise 10 ila 100 arasında çalışanı olan işletmeler bu kategoride değerlendirilmektedir.

Tezimizin bu bölümünde Dünya Ülkelerinde KOBİ' leri ve hali hazırdaki durumlarını incelemeye çalıştık. Bunu yaparken de KOBİ' leri belirleyen kıstaslar ve ekonomik işlevleri gibi konulara değindik ve gördük ki Ülkemizde ve Dünya Ülkelerinde bu konuda büyük farklılıklar vardır. Ancak ortak olan husus ise şudur: Dünya'da da tam anlamıyla geçerli bir KOBİ tanımı yoktur. Ayrıca sadece ülkemizde değil tüm Dünya' da KOBİ' lerin sorunları vardır. Tek tek incelediğimiz ülkeler ise bize farklı bakış açıları ile konuyu irdeleme fırsatı vermiştir.

Tezimizin son bölümünde ise KOBİ' lerin Türkiye ekonomisi içerisinde dönemler itibarıyla kurumsal gelişimi, örgütlenme durumu ve sorunları üzerinde durmaya çalışacağız.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KOBİ'LERİN TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ KURUMSAL GELİŞİMİ, ÖRGÜTLENME DURUMU VE SORUNLARI

4.1. KOBİ'lerin Türkiye Ekonomisindeki Kurumsal Gelişimi

4.1.1. Dönemler İtibarıyla KOBİ'ler

Türkiye iktisat tarihine baktığımızda, genel anlamda KOBİ'lere yeterli önemin verildiğini söylemek mümkün değildir. Ekonominin vazgeçilmezleri olan ve ekonomide lokomotif görevi üstlenmiş olan KOBİ'lerdeki iniş ve çıkışlar ülkemiz tarihinin tüm dönemlerinde çok önemli bir faktör olmuş olup ta Cumhuriyet öncesi dönemden beri Hükümetlerin kalkınma politikalarında yer almıştır. Tezimizin bu bölümünde, KOBİ'leri üç ana dönem çerçevesinde incelemeye çalışacağız. KOBİ'lerin ekonomideki mevcut durumlarını anlatabilmek için geçmiş dönemlerden bahsedilmesinin gerekli olduğu kaçınılmaz bir gerçektir. Çünkü, söz konusu olan tarihi bir süreçtir. Bu sürecin Cumhuriyet' in kurulmasına kadarki safhasını aktardıktan sonra planlı dönem öncesi ve sonrası olmak üzere iki ana başlıkta incelemelerimize devam edeceğiz ve son olarak üçüncü dönemi yani planlı dönemi, alt başlıklarıyla sunmaya çalışacağız.

4.1.1.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

KOBİ'lerin ülkemizdeki tarihi gelişimi incelendiğinde başlangıcı 13. yüzyıla dayanan bir geçmişle karşılaşmak mümkündür¹. 13. yüzyılda Şeyh Mahmut Nasreddin Ahi Evran tarafından kurulan “Ahilik Sistemi” bir taraftan esnafın mesleki eğitim, sosyal güvenlik gibi hizmetlerini yerine getirirken, diğer taraftan da esnafı sağlam duygularla birbirine bağlayan mesleki ve insani ahlak kurallarına dayanan manevi bir birliği temsil ederdi. Bu birlik Anadolu' nun hemen hemen her kent ve kasabasında ortaya çıkmıştır.

¹ BAĞRIAÇIK Atilla: Dışa Açılma Sürecinde Küçük ve Orta Boy Firmalar, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1989, S.82

Zamanla meydana gelen değişiklikler neticesinde bu birlik, yerini “Lonca Sistemi”ne bırakmıştır. Her işkolunda kurulmuş birlik¹ manasına gelen “Lonca”, günümüzdeki üretim kooperatiflerine benzer bir yapıya sahipti ve en önemli fonksiyonu, malın kalitesini yüksek tutmak ve standart üretimi gerçekleştirmektir. Bir ustanın yetişmesinden, işin ve ticari ahlâkın korunmasına, malın üretimi ve pazarlanmasına kadar birçok faaliyet yine bu sistem ile yerine getirilmekteydi.

18. yüzyılda Sanayi Devrimi’ nin gerçekleşmesiyle Avrupa’ ya ayak uydurmakta geciken Osmanlı İmparatorluğu’ nda tarımsal düzenin bozulması ve buna bağlı olarak tarımsal vergilerdeki artışlar neticesinde köyden kente göç akımı, ipek yolunun kontrolden çıkması ve Akdeniz’ in önemini yitirmesi gibi olaylar, Lonca Sistemi’ ni olumsuz yönde etkilemiştir.

1838 yılında İngilizlerle imzalanan Ticaret Sözleşmesi ile Osmanlı İmparatorluğu adeta açık bir pazara dönüşmüş, esnaf ve sanatkar kesimi, yavaş yavaş yok olmaya başlamıştır. Bunu engellemek amacıyla 1864 yılında “İslahı Sanayi Komisyonu” kurularak yabancı firmalarla rekabet edebilmek için küçük yerli atölyeleri birleştirici tedbirler alınmıştır. Bu amaçla 1879 yılında İstanbul Ticaret Odası kurularak esnaf, sanatkâr ve sanayicinin bir çatı altında toplanması sağlanmıştır.

Özellikle Tanzimat Fermanı sonrasında, Cumhuriyet döneminde ulusal bir sanayinin oluşturulması için çeşitli düzenlemeler yapılmıştır fakat bunlarla kısmi başarıların elde edilebilmesi mümkün olmuştur.

Cumhuriyet döneminde daha farklı bir yaklaşım, daha doğrusu, söz konusu başarıların kısmilikten daha yüksek oranlara çıkarılmasına yönelik çalışmalar sergilenmeye çalışılmıştır. Bir sonraki konumuzda söz konusu dönemi aktarmaya çalışacağız.

4.1.1.2. Planlı Dönem Öncesi (1923-1964)

Bu dönemde, dikkat çekilmesi gereken bir anlayış farklılığı mevcuttur¹. Bu anlayış dönemin iyi anlaşılabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Kurtuluş Savaşı sonrasında, Cumhuriyetin ilanından 9 ay önce düzenlenen İzmir İktisat Kongresi' nde ekonomik sistem olarak "Laissez faire - Laissez passer" düşüncesiyle yola çıkılmış, yani devleti ekonomide son derece pasif bir konuma getiren 19. yüzyıl liberalizmi benimsenmiştir.

1929' da başlayan iktisadi kriz dolayısıyla ülkeler yavaş yavaş planlı ekonomiye geçmiş ve bunun sonucu olarak da devletlerin ekonomiye müdahaleci yaklaşımları kaçınılmaz olmuş, bu sonuç ülkemize de yansımıştır.

1930' lu yıllardan itibaren kurulan İktisadi Devlet Teşekkülleri (İDT) aracılığı ile 1933 ve 1938 tarihli iki sanayi planı yürürlüğe konmuştur. Hatta 5 yıllık 1. Sanayi Planı, süresinden önce tamamlandığı için 2. Sanayi Planı' nın uygulanması, 1938 yerine 1935' e alınmıştır. Böylece 1923' lerdeki "pasif devlet" yaklaşımı, 1930' larda yerini "aktif devlet" yaklaşımına terk etmiştir.

Dikkat edilirse, ilk yaklaşımda özel sektörün gelişmesi ön planda iken; ikincisinde İDT' lerin ön plana çıktığı görülmektedir. Yani ilk yaklaşımda henüz sanayileşmenin başında olunması dolayısıyla özel sektörün teşviki ve desteklenmesi söz konusu iken; ikinci yaklaşımda İDT' lerin yapısı altında devrin şartlarına göre ileri teknolojilere dayalı büyük işletmeler, devlet işletmeleri ön plana geçmiştir.

Dönem, yukarıda bahsedilen anlayış farklılıkları açısından değerlendirildiğinde KOBİ' lere pek de önem verilmediği kanaatine varılabilir. Ancak, şu da bir gerçektir ki tarihi süreçler ele alındığında her dönem, kendi şartları içerisinde değerlendirilmelidir. Dolayısıyla planlı dönem öncesi de bu açıdan incelenmelidir.

---

¹ SERİN : a.g.e. S.38

Bu dönemde KOBİ' lerle ilgili olumlu gelişmeler de az değildir. Şimdide bunları kronolojik olarak aktararak planlı dönemle ilgili bilgilere geçelim¹:

- Lozan Anlaşması ile kapitülasyonlar kaldırılınca “Sanayi Kanunu” gibi sanayi sektörünü canlandıracak kanunlar çıkarılmıştır. Sanayinin kredi ihtiyacı için sonradan “Sümerbank” ismini alacak olan “Sanayi ve Maadin Bankası” kurulmuştur.
- 1924 yılında “Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu” çıkarılarak esnaf, sanatkâr ve küçük sanayici bir çatı altında toplanmıştır.
- 1933 yılında söz konusu kesimlerin kredi ihtiyacını karşılamak için “Türkiye Halk Bankası” kurulmuştur.
- 1943 yılında “Ticaret ve Sanayi Odaları, Esnaf Odaları ve Ticareti Borsaları Kanunu” yürürlüğe girerek, bu kuruluşların örgütlenmesi hızlandırılmıştır.
- 1949 yılında Ticaret Odaları ve Sanayi Odaları ile Esnaf Odaları birbirinden ayrılmış ve esnaf kesimi için “Esnaf Dernekleri ve Esnaf Birlikleri Kanunu” çıkarılmıştır.
- 1930 yılından itibaren sanayileşmede belli bir ivme kazanılmıştır. Bu dönemde de birtakım gelişmeler meydana gelmiştir. Böylece birçok kanun ile KOBİ' lerin tanımlanmasına çalışılmıştır.
- 1957’ de kabul edilen 6948 sayılı “Sanayi Sicil Kanunu” ile Ülkenin hammadde ve enerji ihtiyacının karşılanması ve ithalât rejiminin sağlıklı bilgilere dayandırılması hedeflenmiştir.
- 1961 yılında kabul edilen 193 sayılı “Gelir Vergisi Kanunu” ile kazançlarla ilgili kıstas tespitine gidilmiş ve tacir ayrımları yapılmıştır. Hedef, küçük ve orta sanayici tespitinde bulunmaktadır.

---

¹ BAĞRIAÇIK: a.g.e, S.84

- 1964’ te kabul edilen 507 sayılı “Esnaf ve Küçük Sanatkâr Kanunu” ile, “Türk Ticaret Kanunu (TTK)” nun 17. maddesinde tarif edilen ve bu nedenle TTK’ ya tâbi olmayan esnaf ve sanatkârların (küçük sanayicinin) mesleki teşkilatlanmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

4.1.1.3. Planlı Dönem (1964 - +)

Türkiye Ekonomisi’ nin 5 yıllık planlar halinde düzenlenmeye çalışıldığı önemli dönemlerden bahsedeceğimiz bu bölümde izleyeceğimiz metot, dönemler itibariyle meydana gelen başlıca olayları ve gelişmeleri yine kronolojik şekilde aktarmak şeklinde olacaktır.

4.1.1.3.1. Birinci BYKP Dönemi (1964-67)

Bu planda, küçük sanayicinin, esnaf ve sanatkârların sorunları ile ilgilenecek ve çözüm önerileri üretecek merkezi bir örgütün kurulması öngörülmüş ve bu yolla söz konusu kesimlerin finansman, kredi, örgüt kurma, kooperatifleşme, iç ve dış pazarların bulunması gibi faaliyetlerin gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, küçük sanayi ve el sanatlarında uygulanacak politikaları yürütmek için çeşitli bakanlıkların sorumluluğunda bulunan konuların Sanayi Bakanlığı’ nda toplanmasına karar verilmiştir¹.

- 1964’ te “Esnaf ve Sanatkârlar Kanunu” çıkarılmıştır².
- 1965 yılında, söz konusu kesimlerin sorunlarının çözümü için sorumluluk üstlenen kuruluşların pilot bölge olarak tespit edilen Gaziantep’ te çalışmalarına başlayacakları belirtilmiştir.

Ana ilkesi küçük sanayi ve el sanatları mamullerini nitelik ve fiyat bakımından büyük sanayi ve ithal malları ile karşılaştırılabilir tarzda üretimde bulunması olan plan doğrultusunda bazı tedbirler alınmıştır. Bu tedbirlerden bazıları şunlardır:

---

¹ MÜFTÜOĞLU: a.g.e., S.173

² BAĞRIAÇIK: a.g.e., S.84

- Çeşitli Bakanlıkların ilgilendiği konuların tek elde toplanması ve küçük sanayi ve el sanatlarında uygulanacak politikayı yürütmek, bu sanayi kolunu istenilen şekilde gelişimine yardım etmek mümkün olacaktır.
- Küçük sanayinin kredi ihtiyacının giderilmesi için Halk Bankası' nın kredi fonu genişletilecek ve çeşitli tedbirlerle faiz oranı düşürülecektir.
- Küçük sanayi şehir planlamaları ile sanayi bölgelerinde toplanacaktır.
- Küçük sanayiler kooperatif şeklinde birleştirilecektir.
- Atölye açma, usta olma ve çıraklık kriterleri açık olarak tespit edilecektir.
- Küçük sanayi ve el sanatları mamullerinin iç ve dış pazarlarda tanıtılması için yurt içi ve yurt dışı fuarlara katılınacak ve kataloglar düzenlenecektir.

4.1.1.3.2. İKİNCİ BYKP DÖNEMİ (1968-72)

2. BYKP' da küçük sanayinin başlıca sorunları olarak üretimde kalite düşüklüğü, atıl kapasite ve yan sözleşme sisteminin gelişmemiş olması ve üretimin sistemli olarak pazarlanabilmesi için gerekli teşkilatın bulunmaması görülmüştür. Planda genel olarak bir önceki dönemin kararlarını tekrar edilmiş, bu da ilk planda öngörülen hedeflere ulaşamadığını ortaya koymuştur¹. Bu doğrultuda Birinci dönemden farklı olarak alınan kararlardan bazıları şunlardır:

- Bu dönemde küçük sanayiye ilişkin gerçekleştirilen en Önemli hususi I. Plan' da faaliyete geçmesi beklenen KÜSGEM' in (Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi) II. Plan dönemi başlarında Gaziantep' te faaliyete geçmesidir. 1970 yılında Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile UNIDO (Birleşmiş Milletler Sanayi Kalkınma Teşkilatı) tarafından bir pilot proje olarak kurulan KÜSGEM'in

¹ MÜFTÜOĞLU: a.g.e. S173

hizmet alanı Gaziantep ili sınırları dahilinde kalmış, ülke genelinde yaygınlaştırılmamıştır. Bu teşkilat, ileride kurulacak olan KÜSGET' in çekirdeğini oluşturmuştur¹.

- Küçük sanayi ile esnaf ve sanatkârın örgütlenmesi konusuna ağırlık verilmiş ve ayrı ayrı tedbirler öngörülmüştür. Küçük sanayiye teknik alanda destekler söz konusu olmuş ve büyük sanayi ile işbirliği yapması teşvik edilmiştir.
- Küçük sanayi faaliyetlerinin finansmanında “ kontrollü kredi” uygulamasına geçilecektir.
- Küçük sanayiciler için teknik haber ve araştırma hizmetlerinin sağlanması için gerekli tedbirler alınacaktır.
- Tarım araçları imal eden küçük sanayinin gelişmesi üzerinde önemle durulacaktır.
- Bu dönemde, küçük sanayi siteleri yada çarşıların kurulması için Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı' na bağlı Küçük Sanayi Geliştirme Şubesi görevli kılınmış olup, 17 adet küçük sanayi sitesi tamamlanarak hizmete açılmış, 35' inin de yapımına devam edilmiştir².
- 1970'te Küçük Sanayi İşyeri Sayımı yapılmıştır³.

4.1.1.3.3. ÜÇÜNCÜ BYKPDÖNEMİ (1973-77)

3. Plan dönemine gelindiğinde küçük sanayi ve el sanatları ile ilgili halen merkezi bir kuruluşun gerçekleştirilemediği görülmektedir. Ayrıca birçok bakanlığın ayrı ayrı çalışmalar yapması koordinasyon eksikliğine yol açmıştır. Önceki dönemlerde alınan tedbirlere rağmen küçük sanayi sorunlarının halen sürdüğünün kaydedildiği bu dönemde, küçük sanayi ve el sanatları üretiminin geliştirilmesi için; dış pazarlara açılışın teşvik edilmesi, dış talebin karşılanması için gerekli organizasyonların gerçekleştirilmesi, finansman sorununun çözümlenmesi, eğitim, teknik ve danışmanlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması çalışmaları öngörülmüştür⁴.

¹ MÜFTÜOĞLU: a.g.e. S174

² BAĞRIAÇIK : a.g.e. S.84

³ YALÇIN: a.g.e. S.109

⁴ BAĞRIAÇIK : a.g.e. S.84

1977 yılında küçük sanayi, sanatkâr ve esnafın çalışmakta olduğu işyerlerinin şehirlerde dağınık halde bulunmasından doğan zararlar nedeniyle küçük sanayi sitelerinin kuruluşuna ağırlık verilmiştir¹.

Bu dönemde belirlenen ilkeler ve alınan tedbirlerden bazıları şunlardır:

- Küçük sanayi kesiminde mevcut kapasitenin ve beceri gücünün ekonomik kalkınmaya yararlı biçimde yönlendirilmesi; buna göre küçük sanayinin konusu, kullanılan teknoloji ve teşebbüsün büyüklüğü, vs açılardan ayrıcalıklı bir teşvik ve yönlendirme politikası esas alınacaktır.
- Niteliği gereği yoğun mühendislik hizmeti veya şahsi beceriyle teknik bilgi gerektiren ve bu nedenle küçük sanayi çapında kalması uygun olan teşebbüslerin devamlılığı sağlanacaktır.
- Büyüme imkanı ve yeteneği bulunan veya büyümekte olan küçük sanayi işletmelerini kısa sürede ekonomik büyüklüğe erişecek şekilde gelişmeleri teşvik edilecektir.
- Üretim konuları itibarıyla büyük sanayi ile yan sözleşmeler yaparak çalışma olanağı bulunan küçük sanayi kuruluşlarının büyük sanayi ile işbirliği kurmaları teşvik edilecektir.
- KÜSGEM küçük sanayiye yurt çapında, örgütlenme, tedarik, mühendislik hizmetleri, üretim planlaması, pazarlama ve diğer ilgili konularda hizmet sağlayacak biçimde teşkilatlandırılacaktır.
- Küçük sanayi kooperatiflerinin kredi yönünden desteklenmesine devam edilmesi yanında kamu satın almalarında, ürünlerine öncelik verilmek şartıyla da desteklenmeleri sağlanacaktır.

---

¹ YALÇIN: a.g.e. S.109

4.1.1.3.4. Dördüncü BYKP Dönemi (1979-82)

Bu dönemde, ilk kez küçük sanayi ve esnaf ve sanatkârlar ayırımı yapılarak her iki kesim tanımlanmaktadır. Planda “Küçük Sanayi”, bir dereceye kadar makineleşmiş veya modern araç-gereçlere ve makinelere sahip küçük imalât birimleri olarak tanımlanmıştır. “Esnaf”, ticaret ve diğer hizmet dalında çalışanları; “Sanatkar” ise imalât alanında ve henüz küçük sanayi kapsamına giremeyen iş sahiplerini ihtiva etmektedir¹.

Küçük sanayi açısından önemli bir gelişme de 1983 yılında KÜSGET’ in faaliyete geçmesidir. Bu kurum vasıtasıyla küçük sanayi kesimine Türkiye genelinde teknolojik, mali ve idari danışmanlık hizmetleri götürülmesi amaçlanmıştır².

Dördüncü plan döneminde organize sanayi sitelerine, küçük sanayiye ve el sanatlarına ilişkin politikalardan bazıları şunlardır:

- Küçük sanayinin üç alt kesimini (küçük sanayi, esnaf ve sanatkarlar, el sanatları) oluşturan etkinliklerin temel niteliklerini tanımlama çalışması dördüncü plan döneminin ilk yıllarında başlatılacaktır.
- Tanımlamanın bundan önce çeşitli yasalarda yapılan ve halen geçerli olan değişik tanımlamaların yerine geçmesini sağlayıcı yasal düzenlemeler öncelikle gerçekleştirilecektir.
- Küçük sanayi işletmelerinin kişisel işletme düzeyinde kalmanın sorunları ve belirsizliklerine karşı işkolu düzeyinde kooperatifler yada şirketler biçiminde gelişmeleri özendirilecektir. Teknolojideki ve ekonomideki değişimlere uyumları sağlanacaktır.

---

¹ MÜFTÜOĞLU: a.g.e. S174

² MÜFTÜOĞLU: a.g.e. S174

- Küçük sanayi işletmelerinin eğitim, araştırma, deneme ve benzeri konularla teknik bilgi veren her düzeydeki eğitim, araştırma kuruluşları ile işbirliği yapmaları, onların teknik kapasite ve personelinden bir ücret karşılığı yararlanmaları sağlanacaktır. Küçük sanayide çalışan teknisyenlerin proje bazında bir çalışmanın yürütülmesi koşuluyla, bu kurumlarda özel eğitimden geçirilmesi olanakları geliştirilecektir.
- Esnaf ve sanatkarlar ile küçük sanayi işletmelerinin özellikle nitelik ve fiyat konularında bütün üyelerini içine alan meslek örgütleri yoluyla kendi kendilerini etkin bir biçimde denetlemeleri sağlanacaktır.
- Esnaf ve sanatkarlığa girişte devletin ve meslek örgütlerinin işbirliği, meslek öncesi eğitim ve denetim kursları düzenlenecektir.

Bu plan döneminde Küçük sanayi siteleri için açılan krediler sonucu 18.300 işyerini ihtiva eden 70 sanayi sitesi kurulmuş; 22.127 işyerini içine alan 62 sitenin inşaatına devam edilmiş ve 25 net proje de ihaleye hazır hale getirilmiştir¹.

1983 ve 84 Yılı Geçiş Kalkınma Planı'nda da başta ihracata dönük büyük sanai ve ticari işletmelerin yan sanayi durumundaki küçük teşebbüsler ile kendi aralarında birleşerek çeşitli organizasyonlar gerçekleştiren işletmelere teşviklerde öncelik verilmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca, küçük sanayi istatistiklerini düzenlemek amacıyla DİE koordinatörlüğünde 1984 yılından itibaren küçük sanayi anketleri yürütülmesi kararlaştırılmıştır. KÜSGET' in daha canlı faaliyetlerde bulunması için birtakım revizyonlar gerçekleştirilmiştir².

---

¹ BAĞRIAÇIK: a.g.e. S.85

² YALÇIN: a.g.e. S.110

4.1.1.3.5. Beşinci BYKP Dönemi (1986-90)

V.BYKP' de esnaf, sanatkar ve küçük sanayicinin hizmet, sanayi ve küçük imalat sektöründe üretim ve sosyal açıdan çok önemli ve istikrar unsuru olduğuna dikkat çekilmiş ve bu kesimlerin yeniden tanımlanması gerektiğine işaret edilmiştir. Söz konusu kesimlerin istihdamın % 38' ini oluşturdukları ve bunun payının artırılmasının gerektiği üzerinde durulmuş ve tedbirlerin alınması yönünde karar alınmıştır¹.

Bu dönemde esnaf, sanatkâr ve küçük sanayicinin ülkemizde mülkiyetin yaygınlaştırılması konusunda önemli rolüne değinilmiş, bunların üretiminin yurtiçi ve dışı pazarlaması ile ilgili gerekli desteklerin sağlanmasına yönelik tedbirlere öncelik verileceğine karar verilmiştir. Ayrıca bunlara teknik danışmanlık hizmetlerinin sağlanması gerektiğine dikkat çekilmiş ve ihracat için özel teşvik sistemi geliştirileceği konusuna işaret edilmiştir².

Tüm esnaf ve sanatkârların ülke çapında başlatılmış olan "Esnaf ve Sanatkârlar Sicili" kapsamına dahil edilebilmesi için gerekli tedbirler alınacağı bildirilmiştir³.

Aile tasarruflarının yatırıma dönüşmesinde önemli rolü olan küçük sanayi sitelerinin yapılmasına yaygın bir şekilde ağırlık verileceğine değinilmiştir.

Bahsi geçen sektörü ilgilendiren kamu politikalarının oluşturulmasında ihtiyaç duyulan istatistiklerin zamanında ve sağlıklı olarak sağlanması için başlatılan çalışmaların sürdürüleceği ve DİE tarafından her yıl işyeri sayımı yapılacağı belirtilmiştir⁴.

Bu kesimlere devlet desteği ile sağlanan ucuz tesis ve işletme kredisi imkânlarının artırılması kararlaştırılmıştır. Ancak, küçük sanayinin az gelişmiş bölgelerde yoğunlaştığı dikkate alınarak buralarda yer alacak imalât sanayi girimlerine işletme kredisi sağlanacağı, bu kredilere birtakım istisna ve muafiyetler getirilerek düşük maliyetli kredilendirmeye gidileceği ilave edilmiştir⁵.

¹ BAĞRIAÇIK: a.g.e. S.85

² BAĞRIAÇIK: a.g.e. S.86

³ BAĞRIAÇIK: a.g.e. S.86

⁴ BAĞRIAÇIK: a.g.e. S.87

⁵ MÜFTÜOĞLU: a.g.e. S177

Bunlara ek olarak, büyük ve küçük sanayi bütünleşmesini sağlamak amacıyla organize sanayi bölgesi bulunan yerlerde tamamlayıcı faaliyetlerin mevcut olduğu küçük sanayi sitelerinin de kurulmasının teşvik edileceği, kalkınmada öncelikli yöreler başta olmak üzere, gelişmekte olan bölgelerde yer alan şehirlerde yan sanayisi fazla olan imalat sanayilerinin kurulmasının destekleneceği ifade edilmiştir¹.

Özellikle 1980 yılı sonrasında KOBİ' lere önceki dönemlere nispeten daha fazla önem verildiği görülmektedir. Bunda, liberal ekonomiye geçiş büyük rol oynar. Bilindiği gibi, söz konusu dönemle birlikte ülkemizde müteşebbislik teşvik edilmiş ve bu da etkisini göstermiş, yoğun bir sanayileşme sürecine girilmiştir. Tabii ki bu kesimde, en azından nitelik olarak, en büyük pay KOBİ' leredir. Dolayısıyla bu durum, söz konusu kesime daha fazla önem verilmesini gerektirmiştir. Bunun yansımaları Planlarda rahatlıkla görülebilmektedir.

4.1.1.3.6. Altıncı BYKP Dönemi (1991-95)

Ülkemizin Avrupa Birliği' ne (AB) üye olma yönünde yoğun çalışmaları olması dolayısıyla KOBİ' lere verilen önemin özellikle VI. BYKP döneminde arttığı görülmektedir. Yoğun bir şekilde teşvikler, destekler sağlanmaya çalışılan bu dönemde, KOBİ' lerin finansmanı ile ilgili bazı çalışmalar da yürütülmekte, bu amaçla yurt dışından kredi ve fon tahsislerine çalışılmaktadır.

Bu planda belirlenen hedefler şunlardır²:

- Küçük ölçekli ve geleneksel yapıdaki sanayilerin modernizasyonları ve kurumlaşmalarının aşamalı olarak gerçekleştirilmesi, uzmanlaşmaları ve büyük sanayiye entegrasyonlarının özendirilmesi hedeflenmiştir.
- Üniversite, araştırma kurumları ve küçük sanayi işbirliği geliştirilerek desteklenecek, teknoloji yoğun küçük işletmelerin teknoparklar çerçevesinde teşviki sağlanacaktır.
- Küçük sanayinin geliştirilmesi amacıyla mevzuatta yapılacak düzenlemelerle küçük sanayi mamullerinin iç ve dış piyasada rekabet gücüne kavuşturulması ile ilgili çalışmaların tamamlanması öngörülmüştür.

¹ MÜFTÜOĞLU: a.g.e. S177

² MÜFTÜOĞLU: a.g.e. S178

- Sanayi sitelerinin yapımının, potansiyelin mevcut olduğu merkezlerde yoğunlaştırılması ve küçük sanayinin büyük sanayi ile entegrasyonunun teşvik edilmesi gerektiği kararlaştırılmıştır,
- Başta finans yönetimi olmak üzere küçük işletmelere yönelik müteşebbislik eğitimi programlarının uygulanması hedeflenmiştir. Ayrıca çıraklık eğitimi ve bunun yanında vasıflı işgücünün eğitimi ile ilgili imkânların geliştirilmesi de hedeflenmiştir.
- 1991 yılından 1995 yılına kadar KOBİ'lerin geliştirilmesine yönelik politikaların uygulanmasında kullanılacak kaynak ve araçlar, kamuoyunda tartışılmış ve kredi imkânlarının artırılmasına yönelik çalışmalarda yabancı kaynaklı fonların planlı olarak kullandırılmasına ilişkin işlemler bu plan dahilinde tamamlanmıştır. Dünya Bankası kaynaklı "İkinci Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Projesine" ilişkin 200.000.000 \$'lık kredinin kullanımı, 1994 yılında bir yıl süreyle uzatılmıştır¹.
- 1993 yılında Risk Sermayesi Şirketi' nin ülkemizde işletilebilirlik özelliklerinin test edilebilmesi amacıyla Türkiye Halk Bankası tarafından bir şirket kurma kararı alınmıştır².
- Türk-Alman hükümetlerinin müzakereleri sonucunda KOBİ'ler için Kredi Garanti Fonu kurulmasına karar verilmiştir³.

4.1.1.3.7. Yedinci BYKP (1996-00)

KOBİ'lere büyük önemin verildiği bu plan, maalesef BYKP' nin ve DPT' nin öneminin azaldığı bir döneme rastlamıştır⁴. Bu dezavantajıyla birlikte Plan' da öngörülen hususları aktarmaya çalışalım.

VII. BYKP döneminde Avrupa modeli esas alınarak bir sanayileşme stratejisi oluşturulmuştur. Bu strateji, daha çok KOBİ'lerin yer aldığı bir strateji olup bu işletmelerin dış piyasalara açılabilmesi için yeni teknolojilere açık, pazar uyumlu, ihracata dönük bir yapıya kavuşturulmasını öngörmektedir. Tabii KOBİ'lerin bir

¹ ÇETİN Canan: Yeniden Yapılanma, Girişimcilik, Küçük ve Orta Boy İşletmeler ve Bunların Özendirilmesi, Der Yayınları, No:202, İstanbul, 1996,S.140

² ÇETİN: a.g.e. S.141

³ ÇETİN: a.g.e. S.142

⁴ MÜFTÜOĞLU : a.g.e. S.179

stratejide faal bir konuma sahip olabilmesi için patent yasası, kalite ve ölçü sisteminin yeniden oluşturulmasına ve teşvik sisteminin değiştirilmesi ile ilgili hukuki temelin oluşturulmasına ihtiyaç olduğu belirtilmektedir. Bunun için de örgütsel bir çözüm olarak; “Teşvik İdaresi Başkanlığı” ve “Teşvik Üst Kurulu”nun kurulması, teşviklerin ekonomik yönden değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir¹.

Ürün ve kalite belgelendirilmesi ile personel ve laboratuvar akreditasyonu için bağımsız bir tahsis kurumunun oluşturulması ve Risk Sermayesi Şirketleri’ nin yaygınlaştırılması planlanmaktadır. Plan’ da KOBİ’ lere yönelik kredi sisteminin, tüm bankacılık sisteminde yaygınlaştırılması, Ar-Ge, çevre ve mesleki eğitim projelerine öncelikli olarak teşvik sağlanması, kredilere vergi muafiyetinin tanınması, organize sanayi bölgeleri dışında kalan yerleşim alanlarındaki yatırımların desteklenmemesi de öngörülmektedir².

VII. BYKP’ de öngörülen hedefleri bu şekilde aktardıktan sonra, Planla ilgili birtakım eleştirilerin de mevcut olduğunu belirtmeliyiz. Söz konusu eleştirileri de aktarmamız gerektiğini düşünüyoruz. Eleştirilerden biri, temelde, KOBİ’ lerin tanımı ve Plan’ da yer alış şekli ile ilgilidir³.

Ülkemizde, 1963-89 yılları arasında uygulanan BYKP’ de küçük işletmeler ile ilgili düzenlemeler, genellikle esnaf ve sanatkârlar, el sanatları ve küçük sanayi kapsamında ele alınmıştır.

1990-94 yılları arasında uygulanan VI. Plan’ da ise; küçük işletmelere ilişkin düzenlemelerde çoğunlukla esnaf ve sanatkârlar ile küçük sanayi dikkate alınmış olmakla birlikte, küçük ve orta ölçekli teşebbüsler kapsamında yapılan düzenlemelere de yer verilmiştir.

---

¹ ÇETİN: a.g.e. S.141

² ÇETİN: a.g.e. S.141

³ DOĞRU Sadık: “VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı ve Küçük İşletmeler”, AESOB Yayını ,1996, S.42

1996-2000 yılları arasında uygulanması öngörülen VII. Plan' da; Küçük ve Orta Ölçekli işletmelere dayalı bir yaklaşım benimsenmesine karşılık, esnaf ve sanatkarlar terimi “Türk Cumhuriyetleri ile İlişkiler”; el sanatları terimi “İstihdam ve İşgücü Piyasasında Etkinliği Artırılması” ve “Bölgesel Gelişme”; küçük sanayi işletmeleri terimi ise “Sanayileşme Yaklaşımı” kapsamının da sadece bir kez kullanılmaktadır.

VII. BYKP' de küçük işletmelerin orta işletmelerle birlikte ele alınması, fakat ayrıca dikkate alınıp bunlarla ilgili özel politikaların belirlenmemesinin yanlışlığına değinilen diğer bir eleştiri ise; VII. BYKP' deki bu yaklaşım, bazı haller için doğru olmakla birlikte; küçük işletmelerin mali yapılarının zayıflığı, tabii oldukları vergi mükellefiyetleri vb. birçok husus, her durumda orta ölçeklilerle birlikte değerlendirilmeleri, onlara tanınan birtakım destek ve teşvikleri engelleyen çok önemli sınırları oluşturmaktadır.

4.1.1.3.8. Sekizinci BYKP (2001-05)

Bu plan döneminde de KOBİ' lere ayrı bir önemin verildiği görülmektedir. Özellikle bu kuruluşlara ayrı bir başlık altında yer verilmiş olması bunun en büyük delilidir. Plan' da KOBİ' lerle ilgili ele alınan konu, hedef ve düzenlemeleri aşağıda ele alalım:

Öncelikle KOBİ' lerle ilgili dikkatimizi çeken bazı konulara değineceğiz.

“Türkiye' nin Bölge Ülkeleri ve Diğer Ülkelerle Ekonomik İlişkileri” başlığı altında Orta Asya Cumhuriyetleri ve Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ) ülkeleri ile ilgili bazı hedefler belirlenmiştir. Söz konusu ülkelerle ticari alandaki işbirliğinde yoğunlaşmaya önem verilmesi gerektiği belirtilmekte ve bu çerçevede KOBİ' lerin desteklenmesi ve bu ülkelerde teşebbüslerde bulunabilmeleri için uygun ortamın hazırlanması hedeflenmektedir. Bu hedefin gerçekleştirilmesi KOBİ' ler için ve dolayısıyla Türk ekonomisi için son derece faydalı olacaktır”.

“Talep yapısındaki yeni eğilimlere bağlı olarak sektörde küçük ölçekli işletmelerin gelişmesine öncelik verilecek ve bunların KOBİ statüsünde değerlendirilmeleri sağlanacaktır.”:

Doğrusu, böyle bir kararın alınmış olması, KOBİ' ler açısından çok önemlidir, çünkü, söz konusu olan işletme bir hizmet sektörü işletmesidir. Eğer ileride bu tür bir statü değişikliği sağlanabilirse, Türkiye' de KOBİ' lerin tanımı ve yeri ile ilgili ciddi bir gelişme de sağlanmış olacaktır. Bilindiği gibi, KOBİ denince akla sadece sanayi sektörü işletmeleri gelmektedir. Bahsedilen değişikliğin olması ise “tanımlama” konusunda da bu alandaki yanlış değerlendirmenin de ortadan kalkmasına imkan sağlayacaktır. Böylece ileriki aşamalarda belki tanımlama konusunda da ciddi adımlar atılabilecektir.

Şimdi de Planın “Sınaileşme” başlığı altında ele alınan, KOBİ' lerin geliştirilmesi için gereken amaç, ilke, politikalarla birlikte hukuki ve kurumsal düzenlemelere kısaca değinelim:

- KOBİ' lerin verimliliklerinin, katma değer içindeki paylarının ve uluslararası rekabet güçlerinin artırılması gerekmektedir.
- Bankacılık sisteminin toplam kredi hacmi içinde, KOBİ' lerin payının artırılması için gerekli imkanlar sağlanacaktır.
- Küçük sanayi siteleri inşaatlarının kredilendirilmesi ve kredileri ödeme sistemi ile ilgili mevzuat gözden geçirilecek ve inşaatların zamanında tamamlanması sağlanacaktır.
- Küçük Sanayi İhtisas Siteleri kurulması özendirilecek, bu sitelerde sektörel dış ticaret şirketleri kurulması desteklenecektir.
- KOBİ' ler sermaye piyasası ve mali piyasalarla düzenli çalışan bir ortamda modern finansman araçları ve kurumları ile desteklenecektir. Kredi Garanti Fonu, risk sermayesi, finansman yatırım ortaklığı, gayrimenkul yatırım ortaklığı gibi finansman sağlama uygulamaları yaygınlaştırılacaktır. Bu çerçevede KGF, birtakım yeni uygulamalara geçmektedir.
- KOSGEB hizmet merkezlerinin sayısı artırılabilecek, fon kaynaklarının kullanımı etkinleştirilecek, üretici ilişkileri güçlendirilecek ve ürün yelpazesinin sanayi politikası ile uyumlu bir şekilde genişletilmesi sağlanacaktır.

- KOBİ' lerde, teknoloji düzeyinin ve ürün kalitesinin yükseltilmesi, verimliliğin artırılması, bilgiye erişimin kolaylaştırılması, rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin sağlanması, ana-yan sanayi bütünleşmesi, işletmeler arası işbirliği ve elektronik ticaret imkanlarının artırılması desteklenecektir. KOBİ' lerin çağdaş işletmecilik anlayışıyla yönetilmeleri ve yerel kaynakların harekete geçirilmesine öncülük etmeleri sağlanacaktır.

- KOBİ' lerin ihracata yönlendirilmesi için bilgilendirilmesi sağlanacak, aynı alanda faaliyet gösteren işletmelerin ihracata dönük örgütlenmeleri yaygınlaştırılacak ve yabancı firmalarla ortaklıklar kurmaları teşvik edilecektir.

- KOBİ' ler Ar-Ge çalışmalarına yöneltilecek ve üniversitelerin tekno-parklar içinde kesişmeleri sağlanacaktır.

Bu, öncelikli bir konu niteliğindedir. İşletmelerde Ar-Ge' ye daha fazla önem verilmesi ve Üniversite-Sanayi işbirliğinin yoğun biçimde tesisinin sağlanması, başta finansal olmak üzere birçok alandaki eksikliği giderici özellikte olacaktır.

- Geleneksel el sanatlarına dayalı üretim yapan işletmeler yatırım ve pazarlama aşamalarında desteklenecektir.

- KOBİ' lerin sermaye piyasasında menkul kıymet ihraç edebilmelerini sağlayacak mevzuat düzenlemesi gerçekleştirilecektir. Kredi garanti fonu sisteminin güçlendirilmesini ve yaygınlaştırılmasına, devletin katkısının artırılmasını sağlamak üzere gerekli mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.

- KOBİ' lerin kamu alımları içindeki payının artırılmasına dönük çalışmalar yapılacaktır.

- Risk sermayesi sisteminin gelişmesini sağlayacak düzenlemeler yapılacaktır.

- KOBİ' lerle ilgili mevzuat AB standartları ile uyumlu hale getirilecektir.

Bu çerçevede, "Türkiye mevzuatının AB müktesebatına uyum çalışmaları" adı altında uyum sağlanması amacıyla 10 adet mevzuat tespit edilmiş ve bunların tamamı incelenmiştir. Dolayısıyla şunu söyleyebiliriz. Hukuki açıdan gerekli uyum çalışmaları gerçekleştirilmektedir ki bu, KOBİ' ler açısından son derece olumlu bir gelişmedir.

4.1.1.3.9. Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)

2007-2013 yıllarını kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı, “İstikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen, AB’ ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye” vizyonu ve Uzun Vadeli Strateji (2001-2023) çerçevesinde hazırlanmıştır.

Dokuzuncu Kalkınma Planı ile, her alanı detaylı düzenlemeye dayanan, belirlenen kalkınma vizyonu çerçevesinde makro dengeleri göz önüne alarak, öngörülebilirliği artıran, piyasaların daha etkin işleyişine imkan verecek kurumsal ve yapısal düzenlemeleri öne çıkaran, sorunları önceliklendiren, temel amaç ve önceliklere yoğunlaşan bir stratejik yaklaşıma geçilmektedir.

Plan, AB’ ye üyelik sürecinin gerektirdiği Katılım Öncesi Ekonomik Program ve Uyum İçin Stratejik Çerçeve gibi dökümanların yanında, başta Orta Vadeli Program olmak üzere diğer ulusal ve bölgesel plan ve programlar ile sektörel ve kurumsal strateji belgelerinin dayanağını oluşturmaktadır. Plan, kurumlar arası ortak anlayış ve hedef birliği sağlayarak, yasal ve kurumsal değişimler ve plan-program-bütçe bağlantısının güçlendirilmesi suretiyle ülke potansiyelinin üst seviyede kullanılmasına zemin teşkil edecektir.

Plan, kamu kesimi ile özel kesim ve sivil toplum arasında iletişime ve ortak hedeflere dönük işbirliğine katkıda bulunarak, tüm kesimlerin sahiplenmesiyle, toplumsal potansiyelimizin tamamının harekete geçirildiği bir ortamda, ekonomik ve sosyal gelişme hızlandırılacak, kapsayıcı bir kalkınma süreci çerçevesinde halkın yaşam kalitesini arttırmaktır.

Planın stratejik amaçları;

- Rekabet gücünün artırılması,
- İstihdamın artırılması,
- Beşeri gelişme ve sosyal dayanışmanın güçlendirilmesi,

- Bölgesel gelişmenin sağlanması
- Kamu hizmetlerinde kalitenin ve etkinliğin artırılmasıdır.

Dokuzuncu Kalkınma Planının temel ilkeleri şunlardır:

- Ekonomik, sosyal ve kültürel alanlara bütüncül bir yaklaşım esastır.
- Toplumsal diyalog ve katılımçılık güçlendirilerek, toplumsal katkı ve sahiplenmenin sağlanması esastır.
- İnsan odaklı bir gelişme ve yönetim anlayışı esastır.
- Rekabetçi bir piyasa, etkin bir kamu yönetimi ve demokratik bir sivil toplum gelişme sürecinde birbirini tamamlayan kurumlar olarak işlev görecektir.
- Kamusal hizmet sunumunda; şeffaflık, hesap verebilirlik, katılımçılık, verimlilik ve vatandaş memnuniyeti esastır.
- Devletin ticari mal ve hizmet üretiminden çekilerek, politika oluşturma, düzenleme ve denetleme işlevlerinin güçlendirilmesi esas olacaktır.
- Politikalar oluşturulurken kaynak kısıtı göz önünde bulundurularak önceliklendirilme yapılacaktır.
- Uygulamanın vatandaşa en yakın birimlerce yapılması esastır.
- Toplumsal yapımızın ve bütünlüğümüzün ortak miras ve paylaşılan değerler çerçevesinde güçlendirilmesi esastır.
- Doğal ve kültürel varlıklar ile çevrenin gelecek nesilleri de dikkate alan bir anlayış içinde korunması esastır.

IX. Kalkınma Planı'nın KOBİ'leri kapsayan maddeleri ise şunlardır:

- **107.** 2005 yılında KOBİ tanımı konusunda AB mevzuatı ile uyumlu yasal düzenleme yapılmıştır. Türkiye ekonomisinde önemli bir yeri olan KOBİ'lerin kurumsal yönetişiminin geliştirilmesi, İŞGEM benzeri destek kurumları aracılığıyla teknik yardım sağlanması, uygun koşullu ve çeşitlendirilmiş finansman imkanlarının artırılması iş ortamının gelişmesi açısından önem arz etmektedir.
- **375.** İşletmelerin uygun koşullarla finansman kaynaklarına erişimi kolaylaştırılacak ve bu kaynaklarda çeşitlilik sağlanacaktır. Başta KOBİ'ler olmak üzere girişim sermayesi, başlangıç sermayesi ve kredi garanti sistemi geliştirilerek işletmelerin kredi temini kolaylaştırılacaktır.
- **386.** Kamunun iş dünyasına sunduğu hizmetler, süreçlerin yeniden yapılandırılması suretiyle bütünleşik bir yapıda elektronik ortama taşınacak, bu hizmetlerin işletmeler tarafından yaygın kullanımına yönelik tedbirler alınacaktır. Buna paralel olarak, bilgi ve iletişim teknolojilerinin iş süreçlerinde kullanılması, elektronik ortamda iş yapma biçimlerinin ve e- ticaretin yaygınlaşması ile işletmelerin maliyetlerini düşürmeleri, verimliliklerini yükseltmeleri ve yurtiçi ve yurtdışı satış potansiyellerini geliştirmeleri desteklenecektir. Ayrıca e- ihale uygulamalarının yaygınlaşması ile özellikle KOBİ'lerin kamu alımlarına katılımı için uygun, şeffaf ve rekabetçi bir ortam yaratılacaktır.
- **389.** Kayıt dışı işletme, kişi ve çalışanların kayıt altına alınabilmesini sağlamak için kayıtlı sistem güçlendirilecektir. Bu amaçla, idari-mali ve yasal yükümlülükler bütçe imkanları doğrultusunda kademeli olarak azaltılacak, başta KOBİ'ler olmak üzere kayıtlı işletmelere yönelik finansman olanakları arttırılacak, iş ve çalışma hayatına ilişkin mevzuat basitleştirilerek bürokratik formaliteler azaltılacak, işletmelerin kurumsallaşması teşvik edilecek, kayıtlı işletme ve bireylere yönelik kamu hizmetleri iyileştirilecek, iş ve işgücü

piyasasında esneklik arttırılacaktır.Kayıt dışı sektörler mücadelede aktif rol oynayan kurumlar arasında etkin işbirliği ve koordinasyon sağlanacaktır.

- **540.** KOBİ' lerin ve girişimcilerin rekabet güçlerini arttırmak ve yeni pazarlara açılmalarını sağlamak için, iş kurma ve iş geliştirme aşamalarında eğitim ve danışmanlık hizmeti sağlanacaktır. Bu amaçla, İŞGEM ve benzeri yapılanmalar yaygınlaştırılacak ve etkinliklerini arttırmak üzere gerekli düzenlemeler yapılacaktır.
- **668.** Bölgeler arası yakınsama ve rekabet amaçları bakımından farklılaştırılmış KOBİ politikaları uygulamaya geçirilecektir.Bu kapsamda; ihtiyaç duyulan nitelikli işgücünün yetiştirilmesine, finansman kaynaklarının genişletilmesi ve araçlarının çeşitlendirilmesine, pazara ve teknolojiye erişimin kolaylaştırılmasına özel önem verilecektir.

Daha önce ele aldığımız sekiz adet BYKP hatırlandığında hedeflenen amaçların çoğuna ulaşamadığı ve teorik olarak, alınan kararların icraata geçirilemediği görülmektedir. Dokuzunca Kalkınma Planı' nı incelediğimiz zaman ise daha uzun vadeli olduğunu ve hedeflerin daha büyük olduğunu görmekteyiz. Amaçlanan hedefler düşünüldüğünde umut verici bir plan olarak gözükten Dokuzuncu Kalkınma Planı' nın başarısını ilerleyen yıllarda hep birlikte göreceğiz.

4.2. Türkiye' de KOBİ' lerin Örgütlenmesi

4.2.1. Örgütlenmenin Gerekliği

Türkiye' de örgütlenme konusunu ele almadan önce örgütlenmenin gerekliliğinden bahsetmek uygun olacaktır. Genel anlamda “örgütlenme” olgusunu dikkate aldığımızda, bunun sosyal, ekonomik, hukuki ve siyasi alanda belli bir düzenin, birliğin oluşturulabilmesi için “olmazsa olmaz” şart olduğunu görmekteyiz. Mesela; örgütlenme olgusunun sosyal alandaki anlamını da ele alalım:

Bireylerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan toplumda, eğer fertler arasında belli bir düzen yoksa; belli bir birlik ortamı tesis edilmemişse ortaya çıkacak tabloyu hayal etmek çok da zor olmayacaktır. Böyle bir toplumda ortak karar almak ve hareket etmek mümkün olmayacaktır. Demek ki mutlak surette belli bir beraberlik ortamının, konumuz açısından düşündüğümüzde, bir “örgütlenmenin” mevcut olması gerekmektedir. Söz konusu örgütlenme biçimleri ekonomik, hukuki ve siyasi alanlarda da gereklidir.

KOBİ’leri ele aldığımızda, en başta ekonomik olmak üzere hukuki ve siyasi alanda birtakım örgütlerin kurulması gerektiği sonucuna varmaktayız. Ekonomik alanda birlik ve beraberlik içinde olmayan küçük ve orta boy işletmeler ilişki içinde olamayacak, kendilerini ifade edemeyecek ve kendilerine koruyucu anlamda savunma mekanizmaları geliştiremeyeceklerdir. Kısacası, bu kuruluşlar bu şekilde büyüyemeyeceklerdir. Basit bir mantık kurarak şöyle bir sonuca ulaşabiliriz:

“Eğer KOBİ’ler, Büyük İşletme olmak istiyorsa, uygun bir şekilde hareket etmek zorundadır. Bunun için birtakım örgütlenme faaliyetleri içinde olması gerekiyorsa, söz konusu örgütlenmeleri de tesis etmelidir ki Büyük İşletme olabilsin.”

Şimdi de bu örgütlenme ortamının Türkiye’deki durumuna göz atacak ve yapılması gerekenlere dikkat çekmeye çalışacağız.

4.2.2. Türkiye’de KOBİ’lerin Örgütlenme Durumu

4.2.2.1. Ekonomik Alanda Örgütlenme

Aslında Türkiye’de ekonomik alanda kurulmuş olan örgütler, KOBİ’lerin direkt olarak kendilerince değil de devletçe kurulmuştur. Yani “kamu niteliğini haiz kuruluşlar”dır. Dolayısıyla söz konusu birliklerin, KOBİ’lerce kurulmamış; fakat bunlarca desteklenir mahiyette oldukları ortaya çıkmaktadır. Bu yapılanma, belki de KOBİ’lerin söz konusu kuruluşlarla çok da yakın ilişkide olmasını ve bunları kendileri için tam manasıyla mümessil olarak görmelerini engellemektedir. Buna bir de bazı kıstasların ileri sürülmesi durumunu da ilave edersek, bu kuruluşlarla KOBİ’ler arasında tam bağlılık kurulamadığını görürüz. Genel sınıflamalara tâbi tutarak örgütleri incelemeye çalışalım.

4.2.2.1.1. Birlikler

Birlik olarak akla ilk gelen, TOBB' dir. Muhtelif sektörlerin genel birliği olan TOBB' de, KOBİ' lerle ilgili birtakım organizasyonlar, örgütlenmeler gerçekleştirilmektedir. Bu amaçla TOBB bünyesinde KOBİ' leri kapsayan OKİK (Orta ve Küçük İşletmeler Kurulu) adlı bir örgüt kurulmuştur. TOBB bünyesinde örgütlenebilmek için küçük işletmelerin 10-49 arası personel istihdam ediyor olması gerekmektedir¹. Şüphesiz bu şart, ilk etapta üyeliği birçok KOBİ açısından imkânsızlaştırıcı bir özelliğe sahiptir.

4.2.2.1.2. Konfederasyonlar

KOBİ' ler, TESK (Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu) bünyesinde de örgütlenme imkânına sahiptir, tabii ki TOBB' de olduğu gibi yine birtakım kıstaslara göre TESK bünyesinde sadece işletme sahibi ve aile fertlerinin çalıştığı işyerleri ile 1-9 arası personel istihdam eden çok küçük işletmeler örgütlenebilme imkânına sahiptir².

TESK bünyesinde, "Friedrich Naumann Vakfı" tarafından desteklenen ve kısa adı TES-AR olan, Türkiye Esnaf-Sanatkâr ve Küçük Sanayi Araştırma Enstitüsü, Mayıs 1991 yılından beri KOBİ' lerle ilgili faaliyetlerde bulunmaktadır³.

4.2.2.1.3. Vakıflar

Türkiye' de KOBİ' lerin örgütlenmesinde payı olan bazı vakıflar da mevcuttur. TOSYÖV (Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticileri Vakfı) ve MEKSA VAKFI (Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfı) bunlardan ikisidir. Söz konusu kuruluşlardan MEKSA VAKFI' na, "Türkiye' de KOBİ' lere destek veren kuruluşlar" başlığı altında ayrıca yer verilecektir.

¹ MÜFTÜOĞLU : a.g.e. S.293

² MÜFTÜOĞLU : a.g.e. S.293

³ MÜFTÜOĞLU : a.g.e. S.293

4.2.2.1.4. Dernekler

Türkiye’ de KOBİ’ leri gerçek anlamda temsil eden ve organizeli halde olmalarını sağlayan örgütlenme şekillerinden en önemlilerinden biri, derneklerdir. Söz konusu kuruluşlar, bizzat KOBİ’ lerce teşekkül edilmeleri dolayısıyla, KOBİ’ leri birleştirme ve temsil etme kabiliyeti açısından önemli bir paya sahiptirler.

Dernek olarak örgütlenme açısından sıralayabileceğimiz kuruluşların en başta gelenleri, Türkiye’ nin birçok yöresinde kurulmuş olan Sİ-AD (Sanayici ve İşadamları Dernekleri) ve GİAD (Genç İşadamları Dernekleri) uzantılı derneklerdir. Söz konusu dernekler, kuruldukları yerlerde KOBİ’ lerin bir çatı altında toplanarak belli bir güç oluşturmalarına ve bu şekilde sağlanan ileri-geri bağlantılarla büyümelerine imkân tanımaktadırlar.

4.2.2.2. Hukuki Alanda Örgütlenme

Ülkemizde maalesef KOBİ’ leri hukuki alanda temsil eden bir örgüt yoktur. Ancak her ekonomik organizasyon kendi içerisinde bir hukuk bürosu oluşturarak bu alanda çalışmalarda bulunmaktadır. Bu başlığı ilave etmemizin sebebi, bu alandaki boşluğa dikkat çekmektir.

4.2.2.3. Siyasi Alanda Örgütlenme

Ülkemizde hukuki alanda olduğu gibi siyasi alanda da salt olarak, KOBİ’ leri temsil eden bir oluşum mevcut değildir. Bu, belki de imkânsızdır. Ancak, siyasi alanda faaliyette bulunan partiler zaman zaman KOBİ’ leri gündemlerine almakta ve bu yönde çabalar sarf etmektedir.

Ciddi anlamda bir oluşum mevcut olmadığı halde böyle bir başlığa yer vermemizin sebebi, yukarıda bahsettiğimiz aynı amaca dayanmakta, bu alanda da ciddi bir boşluk olduğuna dikkat çekmektir.

4.2.3. Türkiye’ de KOBİ’ lere Destek Veren Kuruluşlar

KOBİ’ ler bir ülkenin sosyo-ekonomik yapısı içerisinde endüstrileşmenin, sanayileşmenin, sağlıklı kentleşmenin ve ekonomik büyümenin sürükleyici faktörü ve temel taşlarıdır. Son yıllarda birçok hükümet KOBİ’ lerin desteklenmesi ve her türlü yardımların yapılması için bütün meslek kuruluşlarını göreve çağırmaktadır. Tezimizin bu aşamasında Türk KOBİ’ lerine finansal ve teknik yardım sağlayan ve çeşitli konularda danışmanlık hizmeti veren, daha önceki konularda kısmen değindiğimiz belli başlı kurum ve kuruluşlara yer vereceğiz.

4.2.3.1. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’ nın kuruluş kanununa göre başlıca görevleri Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Siteleri planlamak, bu plan hedefleri doğrultusunda gerekli mevzuat düzenlemelerini yapmak ve üst yapı kredisi sağlamaktır. Bunun yanında KOBİ’ lere eğitim, teşkilatlanma, tedarik ve pazarlama gibi teknik, ekonomik konularda hizmet vermek, KOBİ’ lerin varlıklarını korumak ve geliştirmek de Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’ nın görevleri arasındadır. Bu amaç doğrultusunda Bakanlık her il merkezinde Sanayi ve Ticaret İl Müdürlükleri kurmuştur.

4.2.3.2. KOSGEB

12.04.1994 tarihinde kabul edilen 3624 sayılı kanunla kurulan KOSGEB’ in amacı, ülkenin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında KOBİ’ lerin payını ve etkinliğini artırmak, rekabet güçlerini artırmak ve sanayide entegrasyonu ekonomik gelişmelere uygun bir biçimde gerçekleştirmektir. KOSGEB, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile bağlantılı, tüzel kişiliğe haiz bir kamu kuruluşu niteliğindedir¹. KOSGEB’ in bu amaç çerçevesinde, kendi bünyesinde farklı bölgelerde kurulmuş şu an itibariyle 30 adet alt kuruluşu mevcuttur. Bunlardan birkaçı:

- İstanbul Danışmanlık ve Kalite Geliştirme Merkez Müdürlüğü.
- Gaziantep; Kayseri Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Eğitim Merkez Müdürlükleri.

¹ T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, KOSGEB Kuruluş Kanunu, Kanun No: 3624 Tarih:12.04.1990

- Bursa Plastik ve Kauçuk Geliştirme İhtisas Merkez Müdürlüğü.

KOSGEB, halihazırda, KOBİ' lerle ilgili olarak faal bir şekilde çalışan bir kuruluş olup idari yapısı; Genel Kurul, İcra Komitesi, Başkanlık ve Enstitü ve Merkezler şeklindedir.

KOSGEB' in temel hizmetleri şu şekilde sıralanabilir:

4.2.3.2.1. Bilgilendirme, İşletmeler Arası İşbirliği ve Elektronik Ticaret Hizmetleri

- Bilgi Hizmetleri: KOBİ' lerin özellikle AB ile ilgili olmak üzere her türlü bilgi ihtiyacını gidermektedir.
- İşletmeler Arası İşbirliği Hizmetleri: KOSGEB, yurtdışındaki KOBİ' lerin ülkemiz KOBİ' leri ile ilgili bilgi hizmetlerini karşılamanın yanı sıra; Avrupa Birliği' nin başlattığı destek programlarından “İşletmeler Arası Merkezi” programlarında Türkiye temas noktasıdır.
- KOBİ-NET Hizmetleri: KOSGEB, kurduğu KOBİ-NET bilgi ağı ile küresel pazarda rekabet gücünün artırılmasını amaçlamaktadırlar.
- İnternet Kiraathaneleri: KOBİ' leri Elektronik Ticaret ile tanıştırmak için sanayini yoğunlaştığı Küçük Sanayi Sitelerinde İnternet Kiraathaneleri kurulmuştur.

4.2.3.2.2. Teknoloji Araştırma ve Geliştirme Destekleri

KOBİ' lerin ihtiyacı olan bilgi ve teknolojiyi yurtiçi ve yurt dışı kaynaklardan temin eden KOSGEB, ileri derece teknolojileri geliştirerek yeniden KOBİ' lerin hizmetine sunar. Teknolojik girişimciliğin desteklenmesi amacıyla, ürün, üretim yöntemi ve teknolojide yenilik yapmayı amaçlayan KOSGEB, bu konuda gerekli çalışmaları yapar. Ayrıca geleneksel üretim modernizasyonu faaliyetleri ve yöresel kalkınma doğrultusunda da çalışmalarını sürdürmektedir.

4.2.3.2.3. Finansman Destek Hizmetleri

KOBİ' lerin finansal destek kaynaklarından öncelikle faydalanabilmesi amacıyla yeni modeller oluşturan KOSGEB, yeni modeller oluşturarak ilgili kurum ve kuruluşlar ile koordine ederek hayata geçirir.

4.2.3.2.4. Girişimciliği Geliştirme Hizmetleri

KOSGEB, yeni işletme kurmak yada işletmesini geliştirmek isteyen girişimcilere hizmet vererek, ÷lkemizdeki girişimciliğin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.

4.2.3.2.5. Pazar Araştırma ve İhracatı Geliştirme Hizmetleri

KOSGEB, T÷rk KOBİ' lerinin uluslararası pazarlara açılabilmeleri, pazarlama ve ihracat potansiyellerinin geliştirilmesi ve desteklenmesi için gerekli her türlü kaynağı kullanarak bu işletmelerin ihracat paylarını arttırmayı amaçlar.

4.2.3.2.6. Bölgesel Kalkınma Hizmetleri

KOSGEB, bölgeler arası farklılıkların giderilmesi, dengeli kalkınmaya katkı sağlanması, ve işgöçünün önlenmesine çalışmaktadır.

4.2.3.2.7. Laboratuvar Hizmetleri

Küçük İşletmeler Geliştirme Merkezlerinde bulunan laboratuvarlarda sanayicilere hizmet verilmektedir.

4.2.3.2.8. Danışmanlık Hizmetleri

İşletmelerin her türlü sorunları ile ilgili danışmanlık hizmeti verilir KOSGEB bu hizmetler için ÷lkedeki mevcut mühendis, ekonomist, işletmeci gibi dallardaki uzmanlar ile envanter oluşturarak KOBİ' lerin hizmetine sunar.

4.2.3.2.9. Kalite Geliştirme Hizmetleri

KOBİ' lerin uluslararası kalite ve standartlarda mal üretmelerini temin etmek için kalite bilincini geliştirme, buna yönelik malzeme, tasarım, üretim metodları, bakım-onarım ve pazarlama faaliyetlerinde gereken desteği sağlama ve teknoloji düzeyini arttırarak verimliliği yükseltme yönünde hizmetler verilmektedir.

4.2.3.2.10.Eğitim Hizmetleri

KOSGEB, KOBİ' lerin eğitim ihtiyaçlarına yönelik olarak teknik, yönetim, mali ve mevzuat konularında kısa süreli eğitim programları ve paneller düzenler.

4.2.3.2.11.Uluslararası Gözetim Hizmetleri

KOSGEB, ISO 9002 belgesine sahip olan merkezleri aracılığıyla dış ticarete gözetime konu malların kalitesinin, miktarının, döviz kuru ve mali koşullar da dahil olmak üzere fiyatının ve/ veya gümrük sınıflandırmasının doğruluğunun saptanması ile ilgili gözetim hizmetlerinde bulunmaktadır.

KOSGEB' in kurulu hizmet birimleri ise şunlardır;

- Enstitüler
  - Bölgesel Kalkınma Enstitüsü
  - Girişimciliği Geliştirme Enstitüsü
  - Pazar Araştırma ve İhracatı Geliştirme Enstitüsü
- Küçük İşletmeler Geliştirme Merkezi (KÜGEM)
- Teknoloji Geliştirme Merkezi (TEKMER)

KOSGEB' in 2005 yılı itibariyle KOBİ' lere sağladığı destekler aşağıda Tablo 24' de belirtilmiştir. Tablolardan da görüleceği gibi KOSGEB' in KOBİ' ler için önemi çok büyüktür:

TABLO 24: 2005 KOSGEB Destekleri

Desteğin Adı	Yön. Mad. No	Üst Limit (YTL)	Destek Oranı (%)			Destek Ödeme Türü		Özel Hususlar
			KÖY	NY	GY	Geri Ödemesiz	Geri Ödemeli	
1. Danışmanlık ve Eğitim Destekleri								
1.1.Danışmanlık Desteği	5	15.000	80	70	60	X		Gruplandırılmış Danışmanlık Desteğinden Girişimciler ve Yeni Girişimciler için destekleme oranı yöre farkı olmaksızın %100'dür.
Eğitim Destekleri								
1.2.1.Genel Eğitim Programları			100	90	80	X		N.Y. ve G.Y. illerinde süresi 6 saate kadar olan eğitim programları %100 desteklenebilir.
1.2.2.Genel Girişimcilik Eğitim Programları/Genç Girişimci Geliştirme Programları						X		Genel Girişimcilik Eğitim Programları /Genç Girişimci Geliştirme Programları giderlerinin tamamı KOSGEB tarafından karşılanacaktır.
1.2.3.Özel Eğitim Desteği		6.000	80	70	60	X		
2. Teknoloji Geliştirme ve Yenilik Destekleri								
2.1.Teknoloji Araştırma ve Geliştirme Destekleri								
2.1.1.Malzeme, Teçhizat ve Prototip Üretimi ile İlgili Giderler ve Deneme Amaçlı Hammade Temini Desteği		200.000	80	80	80		X	Teminat karşılığı temin edilecek olan geri ödemeli destek, proje süresi bitimini müteakip; ilk 12 ay ödemesiz dönemden sonra, 24 ayda 3'er aylık eşit taksitler halinde geri ödenir
		50.000	50	50	50	X		Finansal Kiralama yolu ile temin edilmesi halinde finansal kiralama gideri için verilir.
2.1.2.Kalite Geliştirme ve Teknolojik Donanım Desteği		50.000	80	80	80		X	Teminat karşılığı temin edilmesi halinde, destek ödemesini müteakip; ilk 12 ay ödemesiz dönemden sonra, 12 ayda 3'er aylık eşit taksitler halinde geri ödenir.
		15.000	50	50	50	X		Finansal Kiralama yolu ile temin edilmesi halinde finansal kiralama gideri için verilir.
2.1.3.Danışmanlık Desteği		20.000	80	80	80	X		
2.1.4.Ar-Ge Sonuçlarını Yayınlama Desteği		3.000	80	80	80	X		

2.1.5. Teknopark Kira Desteği		20.000	80	80	80	X		
2.1.6. İşlik Tahsisi								İşliklerle ilgili genel gider maliyetlerinin her yıl başında Merkez Kurullarınca belirlenen bir miktarı, İşletmelerden genel giderlere katılım payı olarak tahsil edilir.
2.1.7. Yurtdışı Kongre, Konferans, Panel, Sempozyum, Toplantı, Teknoloji Fuarlarına Katılım Desteği		5.000	80	80	80	X		
2.2. Sınai Mülkiyet Hakları Desteği	8							
2.2.1. Patent Belgesi		*6.000 **10.000	70	70	70	X		*Yurtdışından alınacak belgeler için verilecek üst limit ** Yurtdışından alınacak belgeler için verilecek üst limit
2.2.2. Faydalı Model Belgesi		*6.000 **10.000	70	70	70	X		
2.2.3. Endüstriyel Tasarım Tescil Belgesi		*6.000 **10.000	70	70	70	X		
2.2.4. Entegre Devre Topografyaları Tescil Belgesi		*6.000 **10.000	70	70	70	X		
3. Bilişim Destekleri								
3.1. Bilgisayar Yazılımı Desteği	9	8.000	50	50	50	X		
3.2. E-Ticarete Yönlendirme Desteği	10							
3.2.1. Altyapı Desteği		3.000	100	100	100	X		Sinerji Odaklarına verilir.
3.2.2. E-Ticaret Desteği		*2.000 **4.000	50	50	50	X		*Ulusal e-ticaret portallarında yer alacak işletmelere, **e-dış ticaret portallarında yer alacak işletmelere verilir
4. Kalite Geliştirme Destekleri								
4.1. Genel Test, Analiz ve Kalibrasyon ve CE İşaretlemesine İlişkin Test ve Analiz Desteği	11	30.000						
4.1.1. Genel Test, Analiz ve Kalibrasyon Desteği		10.000	70	60	50	X		
CE İşaretlemesine İlişkin Test ve Analiz Desteği		20.000	70	60	50	X		
5. Pazar Araştırma ve İhracatı Geliştirme Destekleri								
5.1. Yurtiçi Sanayi Fuarlarına Katılım Desteği	12							
5.1.1. Sanayi İhtisas Fuarları		*60	60	60	60	X		En az 6 m ² / işletme, En fazla 24 m ² / işletme Toplam fuar alanının % 30'unu aşmamak kaydı ile en fazla

		** 40						1.000 m ² 'dir. Kapalı alanlar için 100YTL, Açık Alanlar için 67 YTL'yi geçmeyen fuarlar için verilir. *Kapalı Alan m ² bedeli ** Açık Alan m ² bedeli
5.1.2.Genel Sanayi Fuarları		*30 **20	50	---	---	X		Sadece K.Ö.Y. illerinde düzenlenecek fuarlar için verilecek olan bu destekte; en az 6 m ² / işletme, En fazla 24 m ² / işletme, Toplam fuar alanının % 20'sini aşmamak kaydı ile en fazla 600 m ² 'dir. Kapalı alanlar için, 60YTL, Açık Alanlar için 40 YTL'yi geçmeyen fuarlar için verilir. * Kapalı Alan m ² bedeli ** Açık Alan m ² bedelidir.
5.2. Yurtiçi Uluslararası Sanayi İhtisas Fuarlarına Katılım Desteği	13	100	70	70	70	X		En az 6 m ² / işletme, En fazla 24 m ² / işletme Toplam fuar alanının % 40'ını aşmamak kaydı ile en fazla 1.500 m ² 'dir. Metrekare ücreti 143 YTL'yi geçmeyen fuarlar için verilir.
5.3. Milli Katılım Düzeyindeki Yurtdışı Fuarlara Katılım Desteği	14							
5.3.1.Ürün Sergileme		300	65	65	65	X		Bir işletme bu destekten aynı takvim yılı içerisinde en fazla iki defa yararlanabilir En az 6 m ² / işletme En fazla 30 m ² / işletme, 300 YTL m ² bedelidir.
5.4 Milli Katılım Dışındaki Yurtdışı Fuarlara Katılım Desteği	15							
5.4.1.Ürün Sergileme		300	60	60	60	X		İşletmeler, bu destekten aynı takvim yılı içerisinde; aynı ülkeye bir defa olmak üzere en fazla iki defa faydalanabilir. En az 6 m ² / işletme, En fazla 30 m ² / işletme 300 YTL m ² bedelidir.
5.5. Tanıtım Desteği	16	10.000	50	50	50	X		
5.5.1.Broşür, Katalog		3.000	50	50	50	X		
5.5.2.Etiket baskılı CD		6.500	50	50	50	X		
5.5.3.Web Sayfası Hazırlama		500	50	50	50	X		
5.6. Markaya Yönlendirme Desteği	17	20.000	50	50	50	X		Yurtdışı marka tescil belgesi bedeli, periyodik dergi reklam giderleri, havayolu dergileri reklam giderleri, hava limanı billboard kira giderlerini kapsar
6. Uluslar Arası İşbirliği Geliştirme Destekleri								

6.1. İhracat Amaçlı Yurtdışı İş Gezisi (İYİG) Programı Katılım Desteği	18							
6.1.1.Ulaşım		500	50	50	50	X		Gidiş-dönüş ulaşım gideri için
6.1.2.Konaklama		70	50	50	50	X		Bu limit bir geceliktir. Toplam 4 gece ile sınırlıdır.
6.2. Eşleştirme Desteği	19	*8.500	50	50	50	X		* İşletmelere her bir Eşleştirme Merkezi için ödenecek maksimum destek tutarı 3.000 YTL.'yi aşamaz
6.2.1. Temel Hizmetler		250	50	50	50	X		
6.2.2. Organizasyonel Hizmetler		1.250	50	50	50	X		
6.2.3. Danışmanlık Hizmetleri		5.000	50	50	50	X		** Daimi Sergi/Showroom alanı en fazla 6 m ² / işletme ve ürünlerin en az 6 ay süre ile sergilenmesi gerekmektedir.
6.2.4. Daimi Sergi/ Showroom Hizmetleri		**2.000	50	50	50	X		
7. Bölgesel Kalkınma Destekleri								
7.1. Yerel Ekonomik Araştırma Desteği	20	15.000	80	70	60	X		
7.2. Ortak Kullanım Amaçlı Makine-Teçhizat Desteği	21							
7.2.1. Makine-Teçhizat Desteği (Finansal Kiralama Gideri İçin Geri Ödemesiz)		100.000	70	60	50	X		Finansal kiralama giderleri destek tutarı, İşletici Kuruluş'ta ortak sayısının 5'den fazla olması halinde ilave beher ortak İşletme için ORTKA/ORTLAB'larda:10.000 YTL artırılır, ancak toplam destek tutarı 150.000 (yüz elli bin) YTL' yi geçemez.
7.2.2. Makine-Teçhizat Desteği (Geri Ödemeli)		400.000	80	70	60		X	Teminat karşılığında geri ödemeli verilecek bu destekte, İşletici Kuruluş'ta ortak sayısının 5'den fazla olması halinde ilave beher ortak İşletme için ORTKA / ORTLAB'larda: 20.000 YTL artırılır, ancak toplam destek tutarı 500.000 (beş yüz bin) YTL' yi geçemez.
7.3. Altyapı ve Üstyapı Uygulama Projesi Desteği	22	10.000	50	----	---	X		Yapılacak olan binaların Üstyapı Uygulama Projesi için brüt kapalı kullanım alanının bir metrekaresine 3 (üç) YTL, KSS Altyapı Uygulama Projelerinde ise; KSS içindeki bir işyeri için 150 (yüz elli) YTL'ye kadar proje desteği verilir.
7.4. Nitelikli Eleman Desteği	23							
7.3.1. Dört Yıllık Yüksek Okul Mezunları İçin		18.000	80	70	60		X	4 yıllık yüksek okul mezunları tüm yörelerde desteklenir. Aylık üst limit 1.000 YTL'dir. (Destek kapsamında; Özürlü, 1. derece Şehit Akrabası veya Gazilerin istihdam edilmesi durumunda tablodaki destek oranları tüm yörelerde 10 puan artırılır.)
7.3.2. İki Yıllık Yüksek Okul Mezunları İçin		12.600	80	----	----		X	2 yıllık meslek yüksek okulu mezunları, sadece K.Ö.Y.'lerde desteklenir. Aylık üst limit 700 YTL'dir.

8. Girişimciliği Geliştirme Destekleri								
8.1. Yeni Girişimci Desteği	24							
8.1.1. İş Kurma		4.000	100	100	100	X		
8.1.2. Sabit Yatırım (Finansal Kiralama Gideri İçin Geri Ödemesiz)		10.000	70	60	50	X		Finansal Kiralama yolu ile temin edilmesi halinde, finansal kiralama giderleri için geri ödemesiz destek verilir
8.1.3. Sabit Yatırım (Geri Ödemeli)		40.000	90	80	70		X	Teminat karşılığı temin edilmesi halinde, destek ödemesini müteakip; ilk 12 ay ödemesiz dönemden sonra, 24 ayda 6'şar aylık eşit taksitler halinde geri ödenir.
8.2. İş Geliştirme Merkezi Desteği	25	50.000	80	70	60	X		İşletme giderleri olarak, personel ve kira için verilir.

Kaynak: www.kosgeb.gov.tr/ **ÖZET Destek Tablo,2005**

4.2.3.3. MEKSA VAKFI

1986 yılında kurulan MEKSA VAKFI, işyeri-okul bütünlüğüne dayalı “ikili meslek eğitimi” sisteminin yaygınlaştırılması, KOBİ’lerin yararına sunulabilmesi için çaba gösteren kamuya faydalı bir vakıftır.

Teknik eğitimin büyük önem taşıdığı sanayide bu ihtiyacı karşılamaya çalışan Vakıf, büyük bir yük üstlenmiş bulunmaktadır. Söz konusu faaliyetlerini kamu -özel ve yerli- yabancı birçok kuruluşla koordineli bir şekilde devam ettiren Vakıf, bugün itibariyle 12 ilde yer alan 27 eğitim merkezinde, 17 meslek dalında pratik meslek eğitimi vermekte ve bu sahada kalifiye eleman yetiştirilmesine katkıda bulunmaktadır. 1997 yılı itibariyle 3600 öğrencinin eğitim gördüğü işletmeler üstü eğitim merkezlerinden 6000’ in üzerinde genç mezun olarak “Kalfalık Belgesi” almıştır¹

4.2.3.4.TOSYÖV

1989 yılında kurulan TOSYÖV’ün amacı KOBİ’lere her konuda yardımcı olmak, aydınlatmak, sorunlarını çözmek, kamuoyu ve lobiler oluşturmaktır. Vakıf Türkiye genelinde destekleme dernekleri kurmak suretiyle örgütlenmiştir. Vakfın hedefleri arasında sağlıklı bir altyapı, adil bir teşvik sistemi, uygun yatırım imkanları, teknolojik ekipman, eğitim-danışmanlık, finansman sağlama ve Avrupa Birliği ile uyumu sağlayabilecek eğitim ve siyasi desteğin sağlanması vardır.

TOSYÖV’ün üyelerine sunduğu hizmetlerden bazıları şunlardır:

- Dış Ticaret Danışmanlığı A.Ş.: KOBİ’lere dış ticaret, pazarlama ve ihracat konularında bilgi verir.
- Mali Danışmanlık ve Hukuk Müşavirliği: KOBİ’lerin mali ve hukuki problemlerinin çözülmesi yönünde hizmet verir.
- Profil A:Ş.: Pazarlama ve yönetim gibi konularda yatırım danışmanlığı hizmeti verilir.

¹ MEKSA Vakfı, Bülten, Ankara, Nisan 1997

- Basın-Yayın Müşavirliği: Yayınladığı kitaplar ve diğer eserler ile üyelere ulaşılarak bilgi hizmeti verilir.
- Kredi Garanti Fonu: Kredi konularında KOBİ' lere kefalet ve garanti hizmeti verilir.
- Sigorta Şirketi: Üyelere bir branşta sigorta hizmeti verilir.
- Eğitim Faaliyetleri: Pazarlama gibi konularda üyeler için kurslar açılır.
- Emekli Uzmanlar Servisi: Yabancı uzmanlar KOBİ' lere danışmanlık hizmeti verirler.
- Kütüphane: TOSYÖV' ün merkezinde KOBİ' lerle ilgili kaynakların olduğu bir kütüphane vardır.

4.2.3.5. İGEME

1960 yılında kurulan İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi (İGEME), Türkiye ihracatının artırılması ve sağlıklı bir yapıya kavuşturulması amacına yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır ve bu alandaki ilk ve tek kamu kuruluşudur.

Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM) bünyesindeki İhracat Genel Müdürlüğünce KOBİ' lere yönelik faaliyetler, şöyle sıralanmaktadır¹.

“KOBİ' lerin örgütlenmesi ile ilgili faaliyetler, etkili devlet yardımı sağlanması ve bu firmalara çeşitli kanallardan ticari enformasyon desteği verilmesi gibi alanlarda yoğunlaşmaktadır. Örgütlenme faaliyetleri çerçevesinde Müsteşarlıkça “Sektörel Dış Ticaret Şirketi” uygulaması ile KOBİ' ler, bir araya getirilerek dışa açılmaya yönlendirilmekte; devlet yardımları uygulaması ile de “eğitim, yurtdışı ofis-mağaza açma, istihdam, piyasa araştırması desteği, patent ve marka kavramının yaygınlaştırılması ve Ar-Ge desteği” gibi yardımlarla da söz konusu işletmelere rekabet gücü kazandırılmaya çalışılmaktadır.”

¹ SEÇEN Şinasi: İhracat Genel Müdürlüğü Tebliği, Sayı: İHR-II.02/300, Tarih: 16.07.1998

İGEME, Gümrük Birliği süreciyle birlikte rekabet güçlerini artırabilmelerine yardımcı olabilmek amacıyla KOBİ' lere yönelik faaliyetlerini de yoğunlaştırmıştır. Mesela bu alandaki çalışmalarından biri “KOBİ Danışma Hattının” hizmete açılmasıdır¹.

4.2.3.6. Ticaret ve Sanayi Odaları

Ticaret ve Sanayi Odaları üyelerinin mesleki problemlerinin çözülmesi amacıyla araştırmalar yaparak bu araştırma sonuçlarını üyeleri ile paylaşırlar. Bu doğrultuda bu sonuçlar çeşitli yayınlarda yayınlanmakta ve eğitim seminerleri , panel ve toplantılar düzenlenmektedir. Ayrıca üyelerin ekonomik, mesleki ve sosyal sorunları Ticaret ve Sanayi Odaları aracılığıyla gerekli mercilere iletilir, takip edilir ve kamuoyu yaratılır. Bunun yanında Ticaret ve Sanayi Odaları , üyelerini ilgilendiren hukuki düzenlemelerin her aşamasında görüş bildirerek hükümetlere bir anlamda müşavirlik hizmeti vermektedirler.

4.2.3.7. TÜBİTAK

Türkiye' deki bilimsel ve teknik araştırmaları izleyen ve bu alanlarda; teşvikler, destekler sağlayan bir kuruluş olan Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK), bu özelliği ile KOBİ' lerle de direkt olarak ilgisi olan bir kuruluştur.

TÜBİTAK, firmalara belli oranda sermaye desteği sağlamaktadır. Bu destek, firmalarca izlenen projeler incelenerek; eğer uygunsa, “Ar-Ge desteği” sağlama şeklinde gerçekleştirilmektedir. Yeni bir teknoloji üretimini hedefleyen projeler için geçerli olan bu destek, KOBİ' lerin istifade edebileceği bir niteliğe sahiptir.

4.2.3.8. Halk Bankası

Türkiye Halk Bankası ülkemizdeki KOBİ' lere finansman hizmeti vermek amacıyla 1938 yılında kurulmuştur. Banka, zamanla uzun ve orta vadeli proje kredisi vermek, KOBİ' lerin gelişmesini ve büyük sanayiye geçmesini sağlamak için danışmanlık hizmeti vermek gibi görevleri de üstlenmiştir.

¹ İGEME, 1997 Faaliyet Raporu, S.12

Türkiye Halk Bankası Esnaf ve sanatkarların kooperatifler halinde örgütlenmesine yardımcı olurken, ürünlerinin de pazarlanmasını sağlamak amacıyla çalışmalar yapmaktadır. Ayrıca Banka, KOBİ'lerin geliştirilmesi ve Avrupa'daki işletmelerle rekabet edebilecek bir yapıya kavuşturulması amacıyla "Bilgisayar Yazılım Kredisi", "Ürün Geliştirme Kredisi" gibi kredileri uygulamaktadır.

4.2.3.9. KOBİ AŞ

KOBİ AŞ, Halk Bank, Halk Leasing, TOBB ve TOBB' a üye 15 oda, KOSGEB, TESK gibi kuruluşlar bir araya gelerek kurulmuştur. Başlıca amacı; KOBİ'lere finansman desteğinde bulunmaktır.

KOBİ AŞ' nin hizmetlerinden yararlanmak isteyen işletmeler, öncelikle KOBİ AŞ' ye başvuracaklar; başvurunun uygun bulunması halinde firmanın % 49 hissesi KOBİ AŞ tarafından alınarak firmaya ortak olunmaktadır. Böylece küçük işletmeler faizsiz kaynağa ulaşarak finansman problemini çözeceklerdir.

4.2.3.10. Kredi Garanti Fonu AŞ

Kredi Garanti Fonu AŞ; TOSYÖV, MEKSA, TESK ve TOBB tarafından 1995 yılında kurulmuş olup daha sonradan KOSGEB ve Halk Bank' ın katılımıyla işlerlik kazanmıştır.

Burada; elinde verimli bir projesi olup, yada halen faaliyette olan firmaların talep ettikleri kredilere karşılık yeterli teminat verememesi nedeniyle, banka tarafından kredilendirilemeyen firmaların bankadan kullanacakları kredilerin teminatının oluşturulması amaçlanmıştır.

Bu fondan yararlanabilecek işletme tanımında sadece işçi sayısı dikkate alınmış olup, işyerinde en fazla 250 işçi çalıştıran işletmeler KOBİ olarak kabul edilmiştir.

Kredi Garanti Fonu kapsamında garanti/kefalet istatistikleri olarak, bir fikir verebilmesi amacıyla, Eylül 2000 verilerini aşağıdaki Tablo 25' de görülebilir.

TABLO 25: Garanti/ Kefalet İstatistikleri

Gelen Garanti Talepleri	22,1 Trilyon TL	1822 Adet
Üstlenilen Garanti	9,8 Trilyon TL	905 Adet
Mevcut Garanti	8,1 Trilyon TL	570 Adet

Kaynak: AKGEMCİ Tahir: KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler, Haziran 2001, s.55

Tüm bu kuruluşları inceledikten sonra hem yapılan yardımlar hakkında fikir sahibi olmak hem de incelediğimiz konuyu özetlemesi bakımından “KOBİ’lere sağlanan destek ve teşvikler” ile ilgili aşağıdaki tabloları incelememiz faydalı olacaktır:

TABLO 26: KOBİ Yatırımlarında Devlet Destekleri (Yatırımları Teşvik Fonu'ndan) - 2

DESTEK KONUSU	İLGİLİ KURULUŞLAR	TEBLİĞ NO	DESTEK UNSURLARI	DESTEK KAPSAMI
<p># KOBİ Yatırımlarında Devlet Yardımları</p> <p>b) Çanakkale-İçel İl sınırları arasında 3 Km.derinliğindeki kıyı şeridi ile Nevşehir-merkez, ürgüp, avanos ilçe sınırları dışın da yapılacak turizm yatırımları ve konaklama tesislerinin modern zasyonu yatırımları.</p> <p>c) K.Ö.Y.' lerde yapılacak sağlık yatırımları.</p> <p>d) K.Ö.Y.'lerde yapılacak eğitim yatırımları ile diğer yörelerde ki tevsi ,modernizasyon yatırımları.</p> <p>e) Maden üretim,işleme ve zenginleştirme yatırımları.</p> <p>f) yazılım geliştirme yatırımları.</p>	<p>- Hazine Müsteşarlığı.</p> <p>- Halk Bankası.</p> <p>- T. Sınai Kalkınma B.</p> <p>- Sınai Yatırım Bankası</p> <p>- T Kalkınma B. (Turizm, Eğitim , Sağlık, Tarımsal sanayi yatırımları)</p>		<p>. KDV İstisnası</p> <p>. Gümrük Vergisi Fon İstisnası</p> <p>. Enerji Desteği (26.2.99 tarih, 99 / 12478 sayılı Bakanlar kurulu kararı ile)</p> <p>. KOBİ Yatırım Ortaklık Şirketleri</p> <p>. Kredi Garantisi</p>	<p>Yeni ve Kullanılmamış olarak satın alınan makine – teçhizatın ithal ve yerli teslimleri KDV 'den istisnadır.</p> <p>Makine – Techizat ithali, gümrük vergisi ve toplu konut fonundan istisnadır.</p> <p>Teşvik Belgeli yatırımlara tamamlama vizesinden sonraki üç işletme döneminde tüketecekleri elektrik enerjisi bedel leri üzerinden indirim uygulanır.</p> <p>KOBİ yatırım ortaklık şirketlerine , bir önceki yılda KOBİ'lere iştirak edilen toplam sermaye payının % 20'sini geçmemek kaydıyla, Fon'dan kredi kullandırılabilir. Bu şirketlerin bir takvim yılı içerisinde Fon'dan kullanabilecekleri azami kredi miktarı 1.250 Milyar TL'sını geçemez. Kredinin faiz oranı % 15 olup, dört yıl vadeli.</p> <p>Kredi Garanti Kuruluşlarınınca , KOBİ Teşvik Belgeli yatırımlara bir takvim döneminde verilen toplam teminatın % 10 'u geçmemek ve Bu sürede üstlendikleri garanti / kefalet nedeniyle bankalara ödemek zorunda kaldıkları toplam tazmin tutarının % 50 ' si Fon'dan karşılanabilir.</p> <p>Kredi Garanti Kuruluşlarınınca tazmin edilen garanti / kefaletler dolayısıyla firmalardan alacaklarına mahsuben yapacakları tahsilatların aynı oranda Fona iadesi zorunludur.</p>

KAYNAK: KOSGEB Finansal Destekler

TABLO 27: İhracatı Geliştirme Destekleri - 1

DESTEK KONUSU	YÜRÜRLÜK TARİHİ TEBLİĞ NO	DESTEK UNSURLARI	DESTEK KAPSAMI
<p>İhracata yönelik Devlet yardımları kapsamında , Yurtdışında düzenlenen Fuar ve Sergilere Milli Düzeyde veya Bireysel Katılımın Desteklenmesi</p> <p>İmalat Sanayinde faaliyette Bulunan 1-200 arasında işçi Çalıştıran . Sabit Sermaye değeri 2 milyon \$'ı aşmayan KOBİ İşletmeleri . Sektörel Dış Ticaret Şirketleri . KOBİ ve SDTŞ dışında kalan büyük firmalar ve kuruluşlar</p>	<p>Para Kredi Koordinasyon Kurulu'nun 12.03.2001 Tarih 2001 / 4 sayılı tebliği</p> <p>İLGİLİ KURULUŞ</p> <p>DTM İGEME</p>	<p>Milli düzeyde katılımıda iştirakçi firma destekleri</p> <p>Organizatör firma destekleri</p> <p>Ürün gruplarına göre</p>	<p>- Katılımcı Firmaya , fuar organizatörü kuruluşlara m² üzerinden ödenecek katılım bedelinin 20.000 \$ ' ı aşmamak üzere ; a) KOBİ , SDTŞ ve KÖY 'lerde yerleşik firmalara % 80 ' i b) Diğer firma ve kuruluşlara % 50' si</p> <p>- Fuar organizatörü kuruluşlarca ; Reklam,tanıtım filmi ,afiş, kitap, multivizyon gösterileri ile kokteyl ve defile giderlerinin , a) yurtdışı fuar organizasyonlarında % 60'ı 40.000 \$ ' ı aşmamak üzere , b) Türk ihraç ürünleri tanıtım organizasyonlarında % 60'ı 60.000 \$ ' ı aşmamak üzere karşılanır.</p> <p>- Biyoteknoloji,uzay ve havacılık teknolojileri,bilişim,ileri malzeme,yazılım ve donanım konularında organizatörlere m² üzerinden ödeyeceği katılım bedelinin a) KOBİ, SDTŞ ve KÖY 'lerde yerleşik firmalara % 90' ı b) Diğer firma ve kuruluşlar olması halinde % 60 ' ı , . Bireysel olarak katılımlarda stand kirasının tamamı ve nakliye harcamalarının % 60' ı ,25.000 \$ ' ı aşmamak üzere fatura tarihindeki Merkez Bankası döviz alış kuru üzerinden ödenir.</p>
<p>MARKA TANITIM ve TUTUNDURMA DESTEĞİ</p> <p>“ TURQUALITY FROM TURKEY “</p> <p>Türk ürünlerinin yurtdışında markalaşması ,tanıtım ve tutundurma ile Türk Malı İmajının yerleştirilmesine yönelik Faaliyetlerinin desteklenmesi.</p>	<p>Para Kredi Koordinasyon Kurulu'nun 29.01.2001 Tarih 2000 / 3 sayılı tebliği</p>	<p>Bu destekten; Türkiye 'de sektöründe kendi unvan ve / veya markasıyla mal üretimi ve /veya ticareti ile işigal eden şirketler ile SDŞ 'ler yararlandırılır.</p>	<p>-Marka Tescili ve Koruma giderlerinin en çok 50.000 USD \$ 'lık kısmı, -Yurt dışında açılacak magaza ve ofislerin yıllık kira giderlerinin en çok 200.000 USD \$ lık kısmı, - Yurt dışında pazarlamaya dönük üretim faaliyetlerinin en çok 300.000 USD \$ 'lık kısmı., - Uluslar arası kalite kontrol kuruluşlarından alınacak sertifikasyon giderlerinin en çok 50.000 \$ ' ı , - Fason üretim yapan kuruluşların, Türk malı ibaresi ile gerçekleştirdikleri satışları karşılığında,yıllık 100.000 USD \$ 'a kadar ödenmiş vergi, resim, harç, SSK primi, enerji giderleri. -Firmaların yurt içinde gerçekleştirdikleri marka tasarım giderlerinin en çok 100.000 \$ 'lık kısmı. - Üretici derneklerinin ürünlerinin Yurt dışında pazarlanmasına yönelik tanıtım faaliyetlerinin en çok 50.000 USD \$ 'lık kısmı., - Yurt dışındaki ajanslara yaptırılacak tanıtım-promosyon ve danışmanlık faaliyetlerinin en çok 50.000 USD \$ 'lık kısmı.</p>

KAYNAK: KOSGEB Finansal Destekler

TABLO 28: İhracatı Geliştirme Destekleri - 2

DESTEK KONUSU	İLGİLİ KURULUŞ	YÜRÜRLÜK TARİHİ TEBLİĞ NO	DESTEK UNSURLARI	DESTEK KAPSAMI
Pazar Araştırma Desteği	DTM İGEME İKV	Para Kredi Koordinasyon Kurulu' nun 31.07.1997 97/6 tebliği	KOBİ ve SDTŞ'ler tarafından; . Potansiyel Pazarlara bilgi sağlan- ması amacıyla yapılan harcamalar . Pazarlara tanıtım için yapılan harcamalar	<ul style="list-style-type: none"> • Üretici şirketlerin \$75.000 tutarındaki projelerinin, yıl içerisinde kullanabileceği azami miktar \$15.000 dir. • SDŞ ve üretici derneklerince yürütülen projeler için yıllık azami destek tutarı \$50.000 olup, proje bazında azami destek tutarı \$10.000 dir.
Yurt Dışında Mağaza Açma, İşletme ve Marka Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi	DTM İGEME	Para Kredi Koordinasyon Kurulu'nun 31.07.1997 97/9 sayılı tebliği	. Türkiye'de yerleşik bir firmanın yurt dışında satış yapmak amacıyla depo, mağaza açması halinde . KOBİ statüsündeki şirketlerin biraraya gelerek kuracakları SDTŞ'lerin yapacağı harcamalar	<ul style="list-style-type: none"> . Sabit varlık alımlarının bir defaya mahsus olmak üzere giderlerinin \$20.000' ı aşmamak üzere %50'si . Yıllık kira giderlerinin \$50.000 aşmamak üzere ilk yıl %50'si, ikinci yıl %%30'u . Reklam harcamalarının yıllık \$30.000 aşmamak üzere ilk yıl %30'u, ikinci yıl %20'si . Şirketin bir defaya mahsus olmak üzere toplam harcamalarının %50'si
Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi	DTM	Para Kredi Koordinasyon Kurulu'nun 31.07.1997 97/5 sayılı tebliği	KOBİ'lerin TSE ile akredite edilmiş kuruluşlarından ; . Kalite Güvence Sistemi Belgeleri . Çevre Yönetim Belgeleri . CE işaretinin alınması için yapılan harcamalar . Uluslararası nitelikteki kalite ve çevre belgelerinin alma masrafları	Belgelerini almaları halinde %50 oranında

KAYNAK: KOSGEB Finansal Destekler

TABLO 29: Araştırma Geliştirme Destekleri - 1

DESTEK KONUSU	İLGİLİ KURULU Ş	YÜRÜRLÜK TARİHİ TEBLİĞ NO	DESTEK UNSURLARI	DESTEK KAPSAMI
Patent, Faydalı Model Belgesi, Endüstriyel Tasarım	DTM TPE	Para Kredi Koordinasyon Kurulu' nun 27.02.1998 98/3 sayılı tebliği	TPE'ye başvuran Türkiye'de yerleşik gerçek kişiler destekten yararlanabilir;	<p>Patent</p> <ul style="list-style-type: none"> . TPE'ne başvuru için dosya hazırlama bedelinin %75'i, \$1000 aşmamak kaydıyla . TPE'ne patent başvuruları için ödenen ücretin %75'i . Patent koruma amacıyla TPE'ye ilk 5 için ödenen ücretin %75'i <p>Faydalı Model</p> <ul style="list-style-type: none"> . Faydalı Model başvurusu dosyasının hazırlanması ve belge düzenlemesi ile ilgili ödenen miktarın \$500 aşmamak kaydıyla %75'i . İlk 5 yılda ödenen koruma ücretinin %75'i destek kapsamındadır. <p>Endüstriyel Tasarım</p> <p>Endüstriyel tasarım tescil başvurusu için ödenen ücretin %75'i destek kapsamındadır.</p>
<p>Ar-Ge Desteği</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1-150 arasında işçi çalıştıran - Gerçek usulde defter tutan , - Sabit sermaye değeri <p>2 Milyon \$ aşmayan</p> <p>KOBİ işletmeleri bu kapsam içerisindedir.</p>	DTM TTGV	Para Kredi Koordinasyon Kurulu' nun 4 11.1998 98/10 sayılı tebliği	Proje bazında; Personel Giderleri Alet, Techizat, Yazılım Giderleri Malzeme vb. Giderleri Ürün geliştirme bazında sermaye desteği Stratejik odak konulu projelere sermaye desteği	<ul style="list-style-type: none"> . %50 sine sermaye desteği verilir. . 2 yıl süreli, \$ 1 Milyon limitli 1 yıl süreli, \$100.000 limitlidir.

KAYNAK: KOSGEB Finansal Destekler

TABLO 30: Araştırma Geliştirme Destekleri - 2

DESTEK KONUSU	İLGİLİ KURULUŞ	YÜRÜRLÜK TARİHİ TEBLİĞ NO	DESTEK UNSURLARI	DESTEK KAPSAMI
Ar-Ge Desteği - 1-150 arasında işçi çalıştıran , - Gerçek usulde defter tutan , - Sabit sermaye değeri 2 Milyon \$ aşmayan KOBİ işletmeleri Bu kapsam içerisindedir.	DTM TÜBİTAK	Para Kredi Koordinasyon Kurulu' nun 4..11.1998 98/10 sayılı tebliği	Proje kapsamındaki; . Personel . Alet, teçhizat, yazılım, yayın . Danışmanlık ve buna eşdeğer hizmet alımları . Ülke içindeki Ar-Ge kurum ve kuruluşlarına yaptırılan Ar-Ge hizmetleri . Patent başvurusu . Malzeme giderleri . Seyahat Giderleri	. Ar-ge patentle sonuçlanırsa %10 . Geçmişteki kendi Ar-Ge faaliyetlerine veya bu faaliyet sonucunda aldığı patente dayalı olan özgün ürün satışı halinde %20'ye kadar . Doktoralı araştırmacı istihdamıyla ilgili giderin %15'i . Ar-Ge yi üniversite, Teknopark, ülke içindeki başka araştırma kuruluşunda gerçekleştirilmesi durumunda ilgili giderin %10' u . Ar-Ge faaliyetinin enformasyon, esnek üretim/esnek otomasyon, ileri malzeme, gen mühendisliği/bioteknoloji, havacılık ve uzay teknolojileri alanlarında olması halinde %20'dir. . Toplam destek Ar-ge harcamaları toplamının %50'sini geçemez. Destek süresi en çok 2 yıldır.

KAYNAK: KOSGEB Finansal Destekler

TABLO 31: Eğitim İstihdam Destekleri (Destekleme ve İstikrar Fonu)

DESTEK KONUSU	İLGİLİ KURULUŞ	YÜRÜRLÜK TARİHİ TEBLİĞ NO	DESTEK UNSURLARI	DESTEK KAPSAMI
EĞİTİM YARDIMI İmalat Sanayinde faaliyette olan 1-200	DTM İGEME SDŞ	Para Kredi Kurulunun 29.01.2000 2000/2 Sayılı Tebliği	Eğitim Programlarının Kapsamı : <ul style="list-style-type: none"> • Dış Ticaret,Gümrük,Kambiyo Mevzuatı • İhracat Pazar araştırma ve Analizi, • Yazışma teknikleri ve fiyat verme, • İhracat Finansmanı sağlama teknikleri, • Rekabet Hukuku ,AB ,WTO mevzuatı • Uluslararası pazarlama teknikleri • Marka ve Moda Tasarımı 	<ul style="list-style-type: none"> • Program başına 7.500 \$ aşmamak ve 3 ayı geçmemek üzere SDŞ ve KOBİ 'lerin Yurtdışı eğitim harcamalarının SDŞ 'ler için % 75 'i KOBİ 'ler için % 50 'si. • Yurt içi eğitim programlarında KOBİ 'ler için 5.000 \$ 'la , SDŞ 'ler için 15.000 \$ 'la sınırlı olarak Ve üç ayı geçmemek üzere ; SDŞ 'ler için % 75 'i , KOBİ 'ler için % 50 si destekleme ve Fiyat istikrar Fonundan karşılanır.
İSTİHDAM YARDIMI	DTM SDŞ	Para kredi Kurulu 29.01.2000 tarih 2000 / 1 tebliğ	SDŞ 'lerin dış ticaret faaliyetlerinde Yönetici statüsünde nitelikli eleman kullanmalarını teminen İstihdam edecekleri olarak (Bir yönetici ve iki elemana yönelik)	.Yöneticinin,toplam azami 18.000 \$ karşılığı yıllık brüt maaşının % 75 'i -TL karşılığı olarak. .Çalışanların toplam azami 9.000 \$ karşılığı yıllık yıllık brüt maaşının % 75 'i – TL karşılığı olarak.

KAYNAK: KOSGEB Finansal Destekler

4.3. Türkiye’ de KOBİ’ lerin Karşılaştıkları Temel Sorunlar

Türkiye’ de KOBİ’ leri incelediğimiz tezimizin bu bölümünde KOBİ’ lerin karşılaştıkları temel sorunları ele alarak ülkemiz ekonomisinin temel taşlarından olan KOBİ’ lerin nasıl zor koşullarda ayakta kalmaya çalıştığını inceleyeceğiz.

Hızlı bir değişim geçirmekte olan dünyamızda teknolojik gelişmelerin getirmiş olduğu yenilikler karşısında ayakta kalmakta zorlanan KOBİ’ ler ekonomik, sosyal, siyasal ve yasal koşullarla ilgili sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadır. Tezimizin bu bölümüne gelene kadarki kısımlarını ana hatlarıyla incelediğimizde KOBİ’ lerin ekonomimiz için ne denli önemli olduklarını ve ne kadar hassas bir terazi görevi üstlendiklerini bir kez daha hatırlamış oluruz. İşte bu noktada KOBİ’ lerin karşılaştıkları temel sorunlara çare bulunmasının önemi de bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Günümüz koşullarında ülkemizde KOBİ’ lerin en büyük sorunu aslında KOBİ denildiğinde ne anlam ifade ettiğinin anlaşılabilmesi, yani kısaca tanımsızlığıdır. Neden-sonuç ilişkisi ışığında düşünüldüğünde tarifi mümkün olmayan bir sorunun çözümünün de yeni bir sorun olduğu şüphesizdir. Bu bölümde KOBİ’ lerin genel sorunlarını daha iyi anlayabilmek için başlıklar altında ele alacağız.

4.3.1. Belirsizlik Sorunu

Ekonomik ve politik şartların sık sık değişikliğe uğradığı ortamlarda, doğru kararları alabilmek oldukça güç olmaktadır. Türkiye’ de makro ekonomik belirsizlikler nedeniyle ileriye dönük planlama neredeyse yapılamamaktadır. Döviz kuru ve faiz oranı, istikrarsız ekonomik politikalarından dolayı, doğru hesaplanamamaktadır ve KOBİ’ ler önlerini görememekte dirler. Bu tip belirsizlikler mevcut pazarların belirlenmesini ve KOBİ’ lerin girişimcilik ruhunu olumsuz etkilemektedirler.

4.3.2. Altyapı Sorunu

Ülkemizde KOBİ' ler, dağınık şekilde yerleşmelerinden dolayı alt yapı sorunları ile karşı karşıya kalmakta ve koordineli çalışma şansından mahrum kalmaktadırlar. Ülkemiz koşullarında genellikle kiralık, altyapı sorunları çözülmemiş işyerleri nedeniyle rahat bir çalışma ortamı sağlanamamakta, bu da karlılık ve üretim kapasitelerinin düşmesine sebep olmaktadır.

1965 yılında KOBİ' lerin altyapı sorunlarının çözümü ve dağınıklığın ortadan kaldırılması amacıyla küçük sanayi siteleri KOBİ' lere tahsis edilmiştir¹. 1964 sonrası tüm kalkınma planlarında yer almasına karşın sanayi sitelerine ve organize sanayi bölgelerine yeterli yatırım yapılmamış ve hep kulak arkası edilmiştir. Son yıllarda bu konuda bir artış olsa da yinede KOBİ' ler kendi yatırımlarını kendileri yapmak zorunda kalmaktadırlar. Günümüzde birçok sektör; örneğin otomobil sektörü, kendi organize sanayi sitelerini kooperatifler kurarak kendileri yapmakta, yada özel inşaat şirketlerinin inşa ettiği sanayi sitelerini tercih etmektedirler.

Son olarak unutulmamalıdır ki Küçük ve Orta Ölçekli sanayicilere altyapı ve bina gibi imkanlar sağlanarak girişimcilerin bilinçlendirilmesi ile büyük bir sanayi potansiyeli oluşacaktır.

4.3.3. Eğitim ve Kalifiye Eleman Sorunu

Bilindiği gibi KOBİ' lerin en önemli sorunlarından biri eğitim ve buna bağlı olarak kalifiye eleman bulmak ve çalıştırmaktır. Ülkemizde KOBİ' ler adeta birer eğitim merkezi görevi görmektedir.

İşletmelerin istenilen seviyede verimli olabilmesi için tek yol nitelikli eleman yetiştirilmesidir. Bunun en etkili yolu ise “Çıraklık ve Mesleki Eğitimdir”. Ancak ülkemizde bu konuda yaygın bir eğitim sistemi yoktur. Dünya genelinde ise bu konuda Teknik okul ve Çıraklık eğitim sistemleri başarıyla uygulanmaktadır. Ülkemizde eksik olan ise bu konuda doğru branşlaşmadır. Değişen endüstri ve teknoloji şartlarında sadece bilindik konularda teknik okullar açmak yetersiz bir uygulamadır.

---

¹ BAĞRIAÇIK: a.g.e. S.138

Sonuç olarak ülkemizde KOBİ' ler hem sanayiye kalifiye eleman yetiştirmek hem de üretimlerine devam etmek zorundadırlar. Bununla birlikte profesyonel yöneticilerin de yetiştirilmesi ve mevcut olanların kendilerini çağın gerekleri doğrultusunda devamlı eğitebilmeleri teşvik edilmelidir.

4.3.4. Bürokratik Problemler

KOBİ' ler, günümüz koşullarında üretim, pazarlama, ithalat, ihracat ve vergi gibi çok değişik sorunlarla karşı karşıyadırlar. Bu konulardaki sorunların çok büyük bir kısmının çözülebilecek türden olmasına karşılık, bunların çözümünü yavaşlatan veya engelleyen faktörler, “bürokrasi” konusunu gündeme getirmektedir. Günümüzde genel anlamıyla bürokrasi, anlamsız ve gereksiz yere çıkarılan hukuki ve yasal engellemeler anlamında kullanılmaktadır. Bu çerçevede bürokrasi çeşitli görünümde karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- Evrak sayısının çokluğu, kırtasiyecilik.
- İşlem zamanının uzunluğu, bekleme süreleri.
- Gereksiz denetleme işlemleri.
- İmza prosedürleri.
- Yasal prosedürü uygulama konusunda çıkan belirsizlik.
- Yasal organların kendi aralarındaki yetki tartışmaları.
- Hukuki işlemlerin sık aralıklarla değişerek bilgisizlik ortamı yaratması.
- Hukuki mevzuatın dilinin anlaşılmasız olması.
- Hukuki mevzuatın eşit davranma ilkelerine uygun yürütülmemesi.
- Mevzuat uygulayıcıların engelleyici tutumları.
- Mevzuat yokluğunun yarattığı boşluklar,

- Dolaşılan daire sayısının çokluğu ve birbirlerinden çok uzak alması.
- Daireler arasında koordinasyon eksikliği.
- İnisiyatif kullanma yetersizliği.
- Yasa ve mevzuatın ülke gerçeklerinden çok, örnek alınan ülkelerin şartlarına uygun olması.

Şimdi de KOBİ' lerin kamu ve yerel yönetimlerden kaynaklanan bürokratik problemlerini inceleyelim.

4.3.4.1. Kamudan Kaynaklanan Bürokratik Sorunlar

KOBİ' ler ile ilgili literatürde, bürokrasiyi ilgilendiren şu sorunlara yer verilmektedir:

a-Vergi Konusundaki Şikayetler

KOBİ' lerle ilgili olarak vergi konusunda birçok şikayet olmakla birlikte bunların en önemlilerini;

- Katma Değer Vergisi uygulamalarındaki güçlükler, adaletsizlikler,
- Konutlara 5 yıllık vergi muafiyeti varken, işyerlerine olmaması,
- Kurumlar vergisi oranlarının yüksekliği,
- Bütün olarak vergi kanunlarının güncelliğini yitirmesi,
- Bir işletmenin 7-8 çeşit vergi vermesi,
- Tek başına elektrikte birçok çeşit vergi olması,

şeklinde sıralamak mümkündür.

b- Kredi ve Teşvikler Konusundaki şikayetler

Ülkemizde KOBİ' ler günümüzün ağır ekonomik koşulları altında tek başına ayakta kalmakta mutlak surette zorlanmakta ve bazı desteklere ihtiyaç duymaktadırlar. İhtiyaç duydukları bu destekler içersinde maddi olarak ele alınabilecek olanlar "kredi ve teşvikler"dir. Gerçi son yıllarda Hükümetler teşvikler konusunda bazı adımlar atmakta ancak yetersiz kalmaktadırlar. Ayrıca teşviklerin ne derece adaletli verildiği ve ne derece yerini bulduğu tartışma konusu haline gelmiştir. Aşağıda Tablo 32' de 1997-2003 dönemine ait verilen teşvikleri görerek konu hakkında fikir sahibi olabiliriz.

TABLO 32: KOBİ Teşvik Belgelerinin Yıllar İtibariyle Dağılımı (EURO)

YIL	KOBİ SAYISI	YATIRIM KREDİSİ	İŞLETME KREDİSİ	TOPLAM KREDİ	SABİT YATIRIM	İSTİHDAM
1997	1.550	91.647.059	18.375.350	110.022.409	175.770.308	14.974
1998	1.171	53.588.566	13.270.729	66.859.295	114.159.916	12.117
1999	1.695	57.786.553	37.786.549	95.573.102	130.681.864	10.222
2000	1.229	37.757.778	26.242.056	63.999.834	85.479.946	5.587
2001	246	4.253.903	3.223.375	7.477.278	14.026.531	674
2002	390	14.188.452	5.552.338	19.740.789	46.418.326	1.498
2003	147	5.918.707	2.041.980	7.961.259	19.681.317	517
TOPLAM	6.428	265.141.017	106.492.377	371.633.966	586.218.209	45.589

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı (ilgili yılın ortalama Euro kuru kullanılmıştır.) Nisan 2003

Tablo dikkatle incelenirse 1997' den başlamak üzere yıllar itibarıyla teşvikten faydalanan işletmelerin yarattığı istihdam 2002 yılı hariç sürekli bir düşüş trendindedir.

KOBİ' lerin teşvikler ve krediler konusunda bazı diğer şikayetleri de vardır. Bunlardan bazıları ;

- Yatırım teşvikleri konusundaki mevzuatın yetersizliği,
- İhracatı teşvik kredilerinden yeterince yararlanamama,

- Kredi alma konusunda çıkarılan güçlükler,
- Kredi konusunda sadece bir bankanın desteklemesi,
- Kredilerin yetersizliği,
- Mektup kredisine teminat istenmesi,
- İpotek değerinin % 50 altında kredi verme,
- Kredi karşılığında teminat istenmesinin yarattığı güçlükler,
- Kredi havuzunun kısıtlı olması,
- Kredi verilmesinde bürokratik işlemlerin uzunluğu, geri ödeme süresinin kısalığı,
- Kredi limitinin düşüklüğü,
- Kredi faizlerin yüksek olması,

şeklinde sıralanabilir.

c-İşyeri Açma Konusundaki Şikayetler

Ülkemizde KOBİ' lerin hemen hemen her alanda olduğu gibi işyeri açma konusunda da birçok şikayetleri vardır. Daha yolun başında, yani kuruluş aşamasında ortaya çıkan sorunlar, insanların motivasyon ve şevkini bozmaktadır. Bu şikayetler:

- Küçük ve orta büyüklükte bir işletme kurabilmek için işin niteliğine göre birçok kamu kuruluşuna başvurma ve buna bağlı olarak belge düzenleme zorunluluğu,
- İşyeri için arsa temin etme formaliteleri,
- Küçük sanayiye destek veren kararnamele işlememesi, Kendi işyerine uygun koşullarla sahip olamama,
- İşyeri kurarken karayollarından izin alınma zorunluluğu,
- İşyeri açarken devlet su işlerinden izin alma zorunluluğu,

şeklindedir.

d-Diğer Şikayetler

Yukarıda kategorilerine göre bahsettiğimiz problemlerin dışında KOBİ'lerin karşılaştıkları bazı başka problemler de vardır. Bunlar ise:

- Türk Ticaret Kanunu'nun 11. Maddesinin 1. Fıkrasının küçük işyerlerini ticari işletme olarak kabul etmemesi,
- Küçük teşebbüslerin ihracatçı olamaması,
- 507 sayılı kanunun değiştirilmesi veya geliştirilmesi,
- Kamu kuruluşlarından büyük çoğunluğunun ihale şartnamelerini yetersiz ve yanlış hazırlamaları,
- Resmi kuruluşlardan tahsilatın zamanında yapılamaması,

şeklindedir.

Görüldüğü gibi bu şikayetler işlemin niteliğinden çok hukuki prosedürlerin içeriğiyle ilgilidir. Bu çerçevede “bürokrasi” uygun olmayan yasal düzenlemelerle eş anlamda kullanılmaktadır.

4.3.4.2. Yerel Yönetimden Kaynaklanan Bürokratik Sorunlar

Bilindiği gibi, yerel yönetim kapsamına, büyük şehir ve ilçe belediye örgütleriyle il özel idaresi ve genelde belediyelere bağlı kuruluşlar girmektedir. Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin, kuruluş ve faaliyetlerini sürdürme safhalarında yerel yönetim idarelerinin değişik bürokratik engeller çıkardığı ileri sürülmektedir. Bu şikayetlerin başlıcaları aşağıdaki gibidir.

4.3.4.2.1. Yerel Yönetim İdarelerinden Kaynaklanan Şikayetler

a-Ruhsat Sorunları

- İş kurarken bir çok formalitenin yerine getirilmesi.
- Ruhsat prosedürlerinin rüşvet verilerek yaptırılması.

- Geçici ruhsat uygulamasının belediyeye gelir aracı olarak görülmesi.
- Ruhsat alabilmek için takriben çok sayıda belge hazırlama zorunluluğu.
- Ruhsatın uzun süreler uğraşarak alınabilmesi.
- Ruhsat işlemleri için birinci heyette gelen uzmanın onayladığını ikinci heyette gelen uzmanın onaylamaması.

b- İşyeri Kontrolleri

- Yönetmelik maddelerinin uygulama ve kontrol yapanların takdir ve tefsirine bağlı olması nedeniyle sürtüşmelerin ortaya çıkması.
- Programla bir kontrolün bulunmaması.

Buradan anlaşılacağı gibi KOBİ'lerin bürokratik anlamda çok sayıda problemleri vardır. Bu ve benzeri sorunların listesini uzatmak mümkündür. Her köşe başında, adeta her hamlede türlü zorlukların çıkması esasen iktisadi hayatın bir çok alanında köklü bir zihniyet değişiminin gereğini ortaya koymaktadır.

4.3.5. Sosyal Güvenlik Sorunu

Ülkemizde bugün KOBİ'lerin tabi olduğu sosyal güvenlik kurumları Sosyal Sigortalar Kurumu ve BAĞ-KUR'dur. Türkiye'de kendi adına çalışan ve işveren durumunda olan işyeri sahipleri BAĞ-KUR, ücret karşılığı çalışan işçiler ise Sosyal Sigortalar Kurumu kapsamında yer almaktadır. Türkiye'de sosyal güvenlik kurumları arasında bir bütünlük henüz kurulamamıştır.

Günümüzde koşullarında Türkiye'de sosyal güvenlik sisteminde birçok eksiklikler vardır. Bu eksikliklerden ilki emekli maaşı, dul ve yetimlere bağlanan aylıklar gibi ödeneklerin günümüz ekonomik koşullarında çok yetersiz kalmasıdır. Açlık sınırının çok yüksek rakamlarda gezdiği ülkemizde, emekli veya dul bir insanın ödenen bu maaşlarla geçinmesi mümkün değildir. Diğer bir sorun ise gerek SSK gerekse BAĞ-KUR sigortalılarının yararlandığı sağlık hizmetlerinin

yetersizliğidir. Hastanelerimizin tamamı halen tüm sosyal sigortalılara bakmamakta, ayrıca hastanelerde aşırı yığılmalar olmaktadır. Bahsi geçen bu yığılmalar işgücü ve motivasyon kaybına neden olmakta, bu da üretime yansımaktadır.

Bir başka çok önemli sorun ise getirilen tüm zorunluluklara rağmen hala birçok işveren ve işçimizin sigortasız olmasıdır. Bunun başlıca sebebi yüksek meblağlardaki prim ödemeleridir. 2005 yılı itibarıyla bir SSK veya BAĞ-KUR' lunun prim ödemesinin 250-300 YTL civarında olduğu düşünülürse ağır şartlar altında ayakta kalmaya çalışan KOBİ' ler bu primleri ödemekten kaçınmakta ve işçi ve işverenler sigortasız kalmaktadır. Bu durum karşısında ise işveren ve işçiler, çok iyi olmamakta, birlikte azda olsa sigortalı olmanın avantajlarından mahrum kalmaktadırlar. Oysa makul rakamlarda bir prim belirlenmesi çok daha fazla insanımızın sigortalı olmasına yol açacaktır.

Anayasanın eşitlik ilkesi düşünüldüğünde sosyal devlet anlayışı içerisinde devlet tüm vatandaşlarına eşit ve yaşanabilir koşullar sunmakla yükümlüdür. Sosyal adaletin olduğu bir toplumda KOBİ' ler daha üretken ve verimli olacaktır. Sosyal güvenlik sorununun çözülmesi ve tüm sigortalılara eşit hizmet verilmesi sonucu ekonominin lokomotifini olan KOBİ' ler ve çalışanları geleceğe daha güvenle bakacak, bu da üretime ve ülke ekonomisine olumlu yansıtacaktır.

4.3.6 . Pazarlama Sorunları

Günümüz koşullarında firma sayısının çokluğu ve yoğun rekabet ortamı dolayısıyla KOBİ' ler için pazarlama bilgisi çok önemli olmaktadır. Ancak halen ülkemizde bu kavrama yeterli önem verilmemekte, gerekli olan pazarlama bilgisini KOBİ' ler geleneksel yöntemlerle elde etmektedirler.

Pazarlama, basit bir tanımla, tüketicilerin ürün ve hizmet taleplerini tahmin etmek ve üretim ve ticareti bu tahminler doğrultusunda yönlendirmektir. Buradan anlaşılmaktadır ki KOBİ' lerin başarısı yarattıkları taleplerle ve sattıkları ürün miktarıyla ölçülmektedir. Ancak KOBİ' lerin pazarlama sorunlarının belki de en önemlisi üretilen ürün ve hizmete yeni pazarlar yaratılamamasıdır. Bunun temelinde ise KOBİ' lerin sınırlı kaynakları dolayısıyla ürünlerine pazar oluşturmak amacıyla

yeterli yatırımı yapamamaları yatmaktadır. Elbette yeni pazarlar araştırmak ve bunlara girmek, üretilen ürüne ihtiyacı olan firmalarla ilişkiye girmek belli bir zaman ve çaba gerektirmektedir.

KOBİ' lerin bir başka önemli pazarlama sorunu ise pazarlama konusunda uzman kadronun istihdam edildiği ayrı bir pazarlama bölümünün olmayışdır. Dolayısıyla KOBİ' lerde az gelişmiş bir pazarlama anlayışından söz etmek mümkündür. Bu noktada işletme sahibi ön plana çıkmakta; onun bilgisi, tahmini ve tecrübeleri doğrultusunda pazarlama stratejisi oluşturulmaktadır. Bunun yanında, pazarlama konusunda uzman kişilerin istihdam edilememesi sebebiyle oluşan pazarlama zaafiyeti sonucunda genellikle üretim müşterilerden gelen sipariş doğrultusunda fason üretim şeklinde yapılmakta veya ürünler başka pazarlama firmaları tarafından pazarlanmaktadır.

KOBİ' lerin diğer bir pazarlama sorunu ise rekabetçi bir fiyat politikası yürütememeleridir. Bunun altında yatan en önemli sebep ise üretimde kullandıkları ham ve yardımcı maddeleri az miktarlarda ve ikinci üçüncü elden temin etmeleri sebebiyle pahalı almalarıdır. Bu durum maliyet hesaplarına ve dolayısıyla fiyatlarına yansımakta, bu da onları büyük firmalarla rekabet edemez hale getirmektedir.

Yukarıda bahsettiğimiz tüm bu pazarlama sorunları KOBİ' lerin faaliyetlerini ve gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir.

4.3.7. Finansman Sorunları

Günümüzde KOBİ' ler incelendiğinde karşımıza çıkan bir diğer sorun ise finansman sorunudur. Ülkemizde KOBİ' lerde ayrı bir finansman bölümü yoktur. Türkiye' de KOBİ' ler yatırımlarına kendi kişisel kaynak ve birikimleriyle başlamaktadırlar. Bu durum KOBİ' leri finansman sorunu ile karşı karşıya bırakmaktadır¹.

---

¹ D.İ.E :İmalat Sanayinde Küçük ve Orta Ölçekli İşyerleri (Sorunlar, Çözümler, Öneriler), 1997, S.24

Alımların peşin, satışların vadeli olduğu, çek ve senetlerle satışların yapıldığı bir piyasada KOBİ' ler mutlak surette nakit sıkıntısı yaşamaktadırlar. Piyasadan tahsilat aşamasında karşılıksız çıkan çek ve senetler KOBİ' leri zor durumda bırakmaktadır.

KOBİ' lerin finansman alanında karşılaştığı bir başka sorun ise bankalarla olan ilişkileridir. KOBİ' lerde işletme sahibinin işletmeyle özdeşleşmesi, bu işletmelerin kredilendirilmesi aşamasında da etkisini göstermektedir. Bankalar KOBİ' lere kredi verirken, kredi verilen işletmenin ödeme gücünden çok, işletme sahibinin şahsi olarak gösterebileceği teminatlara bakmaktadır. KOBİ' ler bankalar karşısında zayıf ve pazarlık gücünden yoksundur. Büyük ölçekli kuruluşlar gerek vade gerekse faiz konusunda bankalarla pazarlık yapabilmekteyken, KOBİ' lerin maalesef böyle bir şansı yoktur. Bankaların KOBİ' lere kredi verirken ağır şartlar sunması da KOBİ' leri zorlayan başka bir sorundur. Bu işletmeler banka kredileri için başvurduklarında karşılaştıkları ilk engel istenilen garanti ve teminatları verememeleridir. Genellikle bankalar kendilerini garanti altına almak amacıyla gayri menkul ipotegi, kefalet gibi teminatlar istemektedirler. Bu da KOBİ' lerin kredi kullanma olanağını kısıtlamaktadır. Günümüzde toplam banka kredilerinde KOBİ' lerin payının %4 civarında olması bunun en büyük ispatıdır.

Burada anlatılan tüm bu finansman sorunlar zaten öz kaynaklarıyla zorlanarak ayakta durmaya çalışan KOBİ' leri daha da zora sokmaktadır.

4.3.8. Üretim ve Hammadde Sorunu

KOBİ' lerin karşılaştığı bir başka sorun ise üretim ve hammadde sorunudur. Hammadde temini bir taraftan üretim kalitesini, diğer taraftan da maliyet faktörünü etkilemektedir. KOBİ' lerin hammadde ile ilgili sipariş hacmi büyük işletmelere göre daha düşük olduğundan alım piyasasındaki fiyatlar yükselmekte, bunu sonuncu olarak da ürün maliyeti artmaktadır.

Kısıtlı bir öz sermayeyle faaliyetini sürdürmek durumunda olan KOBİ' ler bir taraftan hammadde fiyatlarının sık sık artması, diğer taraftan da piyasalardan yapılan tahsilatların gecikmesi sonucu finans zorluğu çekmektedirler. Bu durumda

KOBİ' ler daha kalitesiz hammaddelere yönelmekte ve mali güçleri azalmaktadır. Bu da müşteri kaybına yol açmaktadır.

İhracat yapan KOBİ' ler için bir başka dezavantaj ise girdi fiyatlarının istikrarlı olmamasıdır. Döviz fiyatlarındaki iniş çıkışlar hem maliyete yansımakta hem de yurtdışındaki müşterilerle yapılan anlaşmalarda zaman zaman KOBİ' leri zarara uğratmaktadır. Özellikle Türkiye' de enerji için uygulanan fiyatların yüksekliği KOBİ' ler açısından maliyet arttırıcı bir rol oynamaktadır.

Görüldüğü gibi ele aldığımız bu sorunlar da KOBİ' leri gün geçtikçe daha ağır şartlar altına sokmakta ve her geçen gün rekabet şanslarını daha da yitirmektedirler.

4.3.9. İşyeri Sorunu

KOBİ' ler ülkemizde dağınık bir biçimde, yeterli altyapıdan yoksun olarak çalışmalarını sürdürmektedirler. Halbuki günümüz koşullarında modern üretim yapılabilmesi için Organize Sanayi Siteleri ve Küçük Sanayi Sitelerine ihtiyaç olduğu kaçınılmaz bir gerçektir. Bu şekilde dağınık ve sağlıklı olarak faaliyet gösteren KOBİ' ler çok daha iyi koşullarda, genellikle sanayisi az gelişmiş bölgelerde bir araya getirilmekte böylece üretimde istenilen verim sağlanmakta ve dış pazarlarda rekabet edebilecek kalite ve standartta üretim yapılabilmektedir.

Küçük sanayi siteleri ile hedeflenen amaçlar şunlardır:

- Teknolojik yeniliklerin takibi ve faydalanılması.
- Az gelişmiş bölgelerde sanayi oluşturulması ve bu surette ülke genelinde sanayinin dengeli gelişmesi.
- Bu sitelerin altyapı sorunlarının olmaması dolayısıyla çevre kirliliğinin önüne geçilmesi.
- Mesleki eğitimin yaygınlaştırılması.
- Üretimde verim artışının sağlanması.

Küçük sanayi siteleri ile hedeflenen amaçlar bunlar olsa da henüz birçoğuna ulaşılamamıştır. Örneğin hala altyapı problemleri devam etmektedir. Bunun yanında hammadde tedariki, pazarlama, kalite kontrolü gibi sorunlar da mevcuttur. Kiraların yüksek olması ve mal sahiplerinin gerçek esnaf ve sanayici olmayışı ise bir diğer handikaptır.

Organize sanayi bölgeleri ise genelde ucuz hazine arazilerine kurulmakta ve alt yapı problemleri çözülmek suretiyle özel sektör yatırımlarını geri kalmış bölgelere çekerek dengeli kalkınmayı sağlamak amacını gütmektedir.

Nitekim küçük sanayi siteleri gibi organize sanayi bölgelerinin de birçok sorunları vardır. Ödenekler yetersiz kalmakta, bu da alt yapı inşaatını olumsuz etkilemektedir. Yer seçim aşamasında çeşitli kişi ve kuruluşlar arasında Tarım-sanayi tartışmaları yaşanmaktadır. Belki de en önemli sorun ise bu saydığımız sorunlarında temelinde yatması sebebiyle; Kamulaştırma maliyetlerinin yüksekliğidir. Aşağıda Tablo 33' de 1960-2002 yılları arasında tamamlanan küçük sanayi sitelerinin sayısı ve yarattığı istihdamı görebiliriz:

TABLO 33: (1960-2002) Tamamlanan Küçük Sanayi Siteleri

YILLAR	ADET	İŞYERİ SAYISI	İSTİHDAM POTANSİYELİ (KİŞİ)
1960-1995	262	62.113	386.080
1995	273	63.640	395.222
1996	289	65.326	405.338
1997	291	70.747	437.864
1998	294	71.722	443.714
1999	306	72.130	446.162
2000	313	74.121	445.000
2001	349	81.453	488.000
2002	362	83.318	500.000

Kaynak: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, KOSGEB

Tezimizin dördüncü ve son bölümü olan bu kısımda öncelikle KOBİ'lerin geçmişten günümüze kurumsal gelişimini ele almaya çalıştık. Bu amaçla ilk olarak KOBİ'lerin iktisadi hayatımız için önemi ve BYKP doğrultusunda gelişimini inceledik. Daha sonra KOBİ'lerin örgütlenmesi konusunu değişik alanlar paralelinde inceledik ve son olarak da ülkemizde KOBİ'lerin sorunlarına dikkat çekmeye çalıştık.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Küçük ve Orta Boy İşletmelerin, Dünya’ da ve Ülkemizde ortak bir tanımının olmamasına karşın ülke ekonomileri için taşıdıkları hayati önem tartışılmaz bir gerçektir. Kriz dönemlerinde yarattıkları istihdam ve ekonomiye kazandırdıkları dinamizm sebebiyle, KOBİ’ ler gerek mikro gerekse makro dengeler üzerinde olumlu etkiler yaratmaktadırlar.

KOBİ’ lerin tüketici tercihlerine, talep değişiklikleri ve çeşitliliklerine kolay uyum sağlamaları onların krizlerden minimum düzeyde etkilenerek hızlı bir şekilde çıkmasına fırsat tanımaktadır. Bu sayede KOBİ’ ler büyük işletmelerin tamamlayıcısı ve destekleyicisi olma rolünü de üstüne almıştır.

Esnek üretim yapıları, düşük öz sermaye ile kurulabilmeleri, teknolojik gelişmelere çabuk uyum sağlamaları ve müşteri ile olan yakın ilişkileri dolayısıyla ekonominin belkemiğini oluşturan KOBİ’ ler, sadece ekonomik hayatta değil sosyal hayatta da önemli fonksiyonlar üstlenirler.

Yakın zamana kadar ölçek ekonomileri uygulayarak büyük işletmeleri destekleyen politikalar zamanla yerini, KOBİ’ leri destekleyen politika ve teşviklere bırakmıştır. Bu fikir değişimiyle birlikte ülkemizde KOBİ’ lerin önemi de daha çok anlaşılmaya başlanmıştır. Bu amaçla KOSGEB, İGEME gibi kuruluşlar devlet tarafından faaliyete geçirilmiştir.

KOBİ’ ler ülke ekonomilerinde farklı roller oynarlar. Bunlardan ilki iç ekonomiyi canlandırarak istihdam, satış ve katma değer oluşturmalarıdır. Bir diğer rolü ise emek-yoğun üretime yatkın olmaları ve istihdam artışına katkıda bulunmalarıdır. Bunun sonucu olarak da , KOBİ’ ler yerel istihdam yaratarak kırsal kesimlerden büyük şehirlere göçe engel olurlar.

Ekonomiye tüm bu katkılarına rağmen günümüze gelindiğinde görülmüştür ki, KOBİ’ ler bütün iyi yöndeki düzenlemelere rağmen hala bir takım sıkıntılar içindedir. Bunlar, iç piyasadaki talep yetersizliği, iktisadi istikrarsızlık, girdi teminindeki zorluklar ve girdi maliyetlerinin yüksekliği, teknolojik sorunlar, finansal

destek yetersizlikleri ve pazarlama sorunları gibi birçok etkendir. Aslında genel bir bakışla, bu sorunların Türk ekonomisinde adeta kronikleşmeye doğru giden yapısal sorunlar olduğunu anlamak mümkündür.

KOBİ' lerle ilgili olarak belkide en önemli sorun tanımsız olmalarıdır. Bu da diğer tüm sorunların temelinde yatmaktadır. Öncelikle ülkemizin sosyal, ekonomik ve genel yapısına uygun bir tanım belirlenmelidir. KOBİ' lere ilişkin tüm sorunların tespiti ve çözümü bu duraktan geçmektedir. Aslında KOBİ tanımlanmasında nitel ve nicel kriterler yer verilerek bu sorun çözülebilir. Personel sayısı, ciro, makine parkı özellikleri ve karlılık gibi nicel kriterlerin yanında uzmanlık derecesi, sermaye ve girişimcinin kendisinin de çalışıp çalışmaması gibi nitel kriterler de bu tanımda yer bulmalıdır. Ülkemizde KOBİ' lere destek veren, vermeyen ihtisaslaşmış tüm kurumların ortak bir tanıma geçmesi şarttır. Aksi takdirde uygulamada büyük farklılık ve sorunlar ortaya çıkmakta, birinin KOBİ olarak nitelendirdiğini diğeri KOBİ olarak kabul etmemektedir.

Avrupa Birliği ülkelerinde KOBİ' lerin durumunun ülkemizden çok daha iyi olduğu acı ama gerçek bir durumdur. Bu durumda başlangıç noktamız öncelikle bu ülkeleri inceleyerek, sistemsal açıdan örnek almak olacaktır. Avrupa Birliği ülkelerinde KOBİ' ler önem sıralamasında en üst sıralarda yer almaktadır. Ülkemizde ise mevcut politikalarımızda KOBİ' ler önemsiz bir yer teşkil etmektedir. Bu noktada unutulmamalıdır ki icraata dönüşmeyen hiçbir politika başarılı değildir.

Avrupa Parlamentosu Ekonomik ve Sosyal Komitesinin yaptığı bir çalışmada 1983 yılı "Avrupa Küçük ve Orta Boy İşletmeler ve El Sanatları Yılı" olarak kabul edilmiştir. Daha sonra 1984 yılında ise Avrupa Parlamentosu kararı ile KOBİ' lerin ekonomik ve idari koşullarını düzenleyen eylem planı (Action Program) yürürlüğe koyulmuştur. Yine aynı çalışma kapsamında herhangi bir organa bağlı olmaksızın çalışan Task Force, 1986' da kurulmuştur. Bu durum bize KOBİ' lere verilen önemi göstermektedir. Belki ülkemizde de bu tür organizasyonlara gidilerek faydalı sonuçlar alınabilir. Bunun yanında Avrupa Birliği ülkelerinde "risk sermayesi kuruluşları" yaygın bir şekilde göze çarpmaktadır. Ülkemizde ise bu tür kuruluşlara

rastlamak güç ve nadirdir. Bu uygulama sermaye açısından sınırlı imkanlara sahip ülkemizde KOBİ'lerin finansman sorununa bir çözüm olabilecektir. Tabii KOBİ'leri koruyacak tedbirleri almak kaydıyla!

Ülkemizde KOBİ'lerin en önemli sorunlarından biri de eğitim ve kalifiye eleman bulma sorunudur. Daha öncede belirttiğimiz gibi KOBİ'lerin sosyal boyutları da toplum için çok önemlidir. Büyük bir girişimci potansiyeli ve genç, üretken bir işgücüne sahip ülkemizde ara eleman yetiştiren okulların oluşturulması, varolanların teknolojik eğitim verir hale getirilmesi ile mesleki eğitimin üst düzeylere çekilmesi ekonomimize uzman istihdam kazandıracaktır. Bu amaçla çiraklık eğitim merkezlerinin sayısı artırılmalıdır. Bu noktada işveren ve yöneticilerde ihmal edilmemelidir. Sürekli eğitim programları açılarak ve mevcut olanlar finanse edilerek yönetici ve işverenlerin, kendilerini sürekli çağın gereksinimleri doğrultusunda yenilemeleri sağlanmalıdır. Ancak bilinen tüm bu kriterlere rağmen ülkemizde mesleki eğitim çağın gerisinde, sadece birkaç alanla sınırlı kalmıştır. Bu eğitim zafiyeti en kısa sürede giderilerek KOBİ'lere bilinçli eleman ve yöneticiler kazandırılmalıdır.

Ülkemizde KOBİ'lerin bir başka önemli sorunları ise finansman sağlama konusudur. KOBİ'lerin kuruluş ve yatırım aşamasında kendi kişisel kaynak ve birikimleriyle sınırlı kalmaları onları finansman darboğazına sokmaktadır. Ekonomimiz içersinde imalat sanayi işletmelerinin ve istihdamın büyük bir kısmını oluşturmasına karşın bu tür işletmeler devlet teşviklerinden yeterli oranda yararlanamamakta ve ülke genelinde dağıtılan kredilerin sadece % 3-4'ü gibi çok düşük bir oranda faydalanabilmektedirler. Ayrıca verilen teşvikler incelendiğinde gelişmiş bölgelerin gelişmemiş bölgelere oranla çok daha fazla teşvik kredisi kullandığı görülmektedir ve bu da teşvik politikasının amacına ters düşmektedir. Gerçi 1990'lı yıllara değin Avrupa Birliği genelinde de KOBİ'ler tüm yardımların % 10'unu alarak ihmal edilmişlerdir, ancak ilerleyen yıllarda KOBİ'lere verilen yardım ve destekler artırılmıştır. Yapılan düzenlemeler sonucunda istenilen düzeye ulaşılmış, kullanılan fonların yarıya yakın kısmı KOBİ'lere aktarılmaya başlanmıştır. Ülkemizde ise teşvik ve kredi sistemi günümüze gelindiğinde hala rasyonel işlememektedir. Teşvikten yararlanmak için getirilen alt sınır çok yüksek olup, bu da büyük işletmeler lehine yarar sağlamaktadır. Acil bir şekilde Türk teşvik

sistemi düzenlenmeli, teşvikler rasgele değil rasyonel bir şekilde gerçekten ihtiyaç sahibi KOBİ' lere verilmelidir. Bu yapılırken de mutlaka genel bir iktisadi kalkınma ve sanayileşme politikası benimsenmelidir. Aksi halde teşvikler geri dönmeyen ölü yatırımlar olmaktan öteye gidemeyecektir.

Teşviklerle ilgili bir diğer sorun ise şeffaf olmayışlarıdır. Bu durum dolayısıyla KOBİ sahipleri bu teşviklerden yararlanmak için yeterli bilgi ve cesarete sahip olamamaktadır. Ayrıca teşvik sistemi KOBİ' leri destekleyen bir biçimde olmalıdır. Buna bir örnek olarak teşviklerin farklı şekillerde tahsis edilmesi gösterilebilir. Yani boşa gidecek bir teşvik yerine vergi muafiyetleri, hammadde, enerji gibi girdilerde indirimler sağlanabilir.

KOBİ' lere, sermaye piyasası içinde daha etkin yer verilmeli, İMKB kapsamındaki bölgesel pazarlar, en azından küçük ölçeklileri olmasa bile orta ölçekli işletmeleri kapsayacak şekilde yeniden yapılandırılmalıdır. Bu sayede KOBİ' lerin ekonomiye katılımları arttırılmış olunacaktır.

KOBİ' lerin ihracattaki payını arttırmak amacıyla devlet ihracattaki mevzuat ve engelleri azaltmalıdır. Bu sayede KOBİ' ler ihracat yapma yolunda cesaretlenecek ve sadece iç pazara üretim yapma eğiliminden uzaklaşacaklardır.

KOBİ' lerle ilgili bir diğer sorun da ülkemizde makine parkı bulma zorluğudur. Ülkemizde makine imalatına yeterli önem verilmemiş, dışa bağımlı hale gelinmiştir. Avrupa Birliği ve Gümrük Birliği sürecinde finansman kısılacında olan KOBİ' ler çoğunlukla yurt dışından ikinci el ve eski model makineler getirmektedirler. Bu eski teknoloji makinelerle yapılan imalat rekabet yarışında KOBİ' lerimizi geriye düşürecektir. Bu konuda KOBİ' lere gerekli destekler sağlanmalıdır. Bu destekler ithal edilen makinelerden vergi muafiyeti veya indirimi şeklinde olabilir. Bu şekilde yapılacak olan bir vergi indirimi ekonomiye zarar değil, üretim ve ihracat olarak yarar getirecektir.

KOBİ' lerin yaşadığı onlarca sorundan bir tanesi de ülkemizdeki vergi sistemiyle ilgili sorunlardır. Avrupa Birliği sürecinde Avrupa Birliği İşletmeleri ile daha yoğun bir rekabet sürecinde olan KOBİ' lerimiz mali yapılarını güçlendirmeli

ve kaliteyi arttırmalıdır. Bu amaçla araştırma geliştirme çalışmalarına hız verilmelidir. Ancak ülkemizdeki ağır vergi yükü buna engel olmaktadır. Bu sebeple vergi politikamız ve sistemimiz baştan aşağı elden geçirilmelidir. Bu da ancak vergi sistemimizde yapılacak bir reformla olabilecektir. Bu doğrultuda vergi dilimleri ve oranları adil bir şekilde yeniden ayarlanmalıdır. KOBİ' lere uygulanan gelir vergisi, stopaj, KDV, gibi vergiler adeta KOBİ' lerin kazandığını alıp götüren birer faktör haline gelmiştir. Bu da KOBİ' lerin vergi kaçırmasına ve dolayısıyla kayıt dışı ekonomi yaratılmasına sebep olmaktadır. Ülkemiz için böyle bir durum ekonomik açıdan kanayan bir yara haline gelmektedir. Bunun tek çözümü insanlara adil gelen, öderken külfet gibi görülmeyen bir vergi sistemine geçilmesi olacaktır.

Yine vergilerle alakalı düzeltilmesi gereken bir sorun ise “sosyal güvenlik sistemidir”. Yüksek oranlardaki prim ödemeleri yüzünden insanlarımız sosyal güvenlik sisteminin dışına itilmektedir. Bu da onların ilaç, emekli maaşı, hastane giderleri gibi avantajlardan yararlanamamalarına sebep olmaktadır. Yanında 50 işçi çalıştıran bir işveren, bu insanları sigortalı yapmaktan kaçınmaktadır. Elbette bu konuyu suistimal eden işverenler olmakla birlikte, gerçekten ayakta kalmakta zorlanan bir işletme için 50 kişinin SSK primi büyük bir maddi külfet olmaktadır. Bu da sosyal adalete aykırı bir durumun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. İnsanlar geleceğe güvenle bakamamakta, bu da iş verimine yansımaktadır. Belki bu noktada sanki KOBİ' lerle ilgili değil de işçilerle ilgili öneriler yapıyoruz gibi görünebilir ama unutulmamalıdır ki KOBİ' lerin başarısı yanlarında çalışan işçilerin mutluluğuna ve doğru orantıda verimlerine bağlıdır. Art niyetli işverenler ise sürekli sigortasız işçi çalıştırmakta, buna da yüksek meblağlardaki (2006 yılı itibarıyla 250 YTL civarı) SSK primlerini bahane etmektedirler. Bu tip işverenler, özellikle kalifiye eleman ihtiyacı olmayan güvenlik sektörü gibi sektörlerde kısa süreli işçi çalıştırarak, bu işçileri oyalamak suretiyle, güvenlerini suistimal ederek sigortalamamaktadırlar. Ayda bir işçilerini işten çıkararak bu tip işletmeler devlet tarafından takip edilmeli, bu sayede hem gerçekten insanımız mağdur edilmemek suretiyle sosyal adalet sağlanmalı, hem de gerçekten dürüst olan KOBİ' ler zan altından çıkarılmalıdır. Bu konuda bir başka öneri ise SSK primlerinin şirket giderlerinden mahsup edilebilmesi yada yıl sonunda vergi indirimleri olarak KOBİ' lere yansıtılması şeklinde olabilir. Bu sayede KOBİ' lere ekonomik anlamda büyük bir destek sağlanmış olunabilir. Bu önerilerin hiçbiri yapılmıyorsa bile mutlaka primler düşürülmelidir.

Son bir nokta olarak ise KOBİ'lerin araştırma geliştirme ve yatırım çalışmalarında harcadıkları giderlerin gelir vergisinden düşülmesi yönünde yapılacak bir düzenleme suretiyle KOBİ'ler kaliteli ve yeni üretim metotlarına yönlendirilmiş olacaktır.

Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Küçük Sanayi Siteleri ve Organize Sanayi Bölgelerinde toplanmaları cazip hale getirilerek, buralara taşınmaları teşvik edilmelidir. Bunu sağlamak amacıyla bu site ve bölgelerde altyapı, ulaşım gibi sorunlar çözüme kavuşturulmalıdır. Ayrıca KOBİ'lerin ağır kira koşullarından kurtulabilmeleri amacıyla bu tip sanayi siteleri ve bölgelerinden işyeri satın almaları teşvik edilmelidir. Bu sayede KOBİ'lerin çalıştıkları bölgelerde kalıcı olmaları sağlanacak, böylece taşınma dolayısıyla oluşan müşteri kaybı önlenecektir. Bu amaçla KOBİ'lere düşük faizli işyeri kredileri sağlanmalıdır.

Her ilde Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, KOSGEB, Ticaret ve Sanayi Odaları, Üniversiteler arası işbirliği sağlanarak, KOBİ'lere yönetim danışmanlığı, finans yönetimi, teknik bilgi aktarımı, Ar-ge, pazarlama ve ihracat olanaklarının geliştirilmesi yönünde eğitim ve teşvikler sağlanmalıdır.

KOBİ'lere altyapı ve danışmanlık hizmetleri sunularak, projelerini hayata geçirebilme fırsatı tanınmalıdır.

Bürokratik engeller adeta KOBİ'lerin kabusu olmuştur. İşyeri açmaktan, ihracata, vergi ödemekten ruhsat işlerine kadar birçok konuda, uygulanan bürokrasi hem işgücü kaybına yol açmakta hem de KOBİ'lere vakit kaybettirmektedir. Zaten birçok diğer sorunun da altında bürokrasi yatmakta olup girişimcilerin karşılaştıkları bürokratik engeller biran önce ortadan kaldırılmalı; elektronik iletişimin, internet ortamlarının ve yeni yönetim uygulamalarının artırılması gerekmekte ve özellikle kadın ve genç girişimciler çalışma hayatına çekilmelidir. Bu sayede hep yekün üretken bir toplum haline gelebiliriz.

Tabi ki her şeyi devletten beklememiz mümkün değildir. Bu anlamda bunlara ek olarak KOBİ'lerin üstlerine düşen bazı görevler de vardır;

- KOBİ' ler finansman darboğazından devlet desteği olmaksızın öz kaynaklarını kullanarak çıkmayı denemeli, yetersiz kaldığı durumlarda leasing, factoring ve risk sermayesi gibi çeşitli modern finansman araçları değerlendirmelidirler.
- Yatırım yapmadan önce risk ve getiriler iyice araştırılmalı, raporlar doğrultusunda yatırım gerçekleştirilmelidir.
- Elleriindeki sınırlı kaynakları verimli şekilde kullanabilmelidirler.
- KOBİ' ler birbirleriyle örgütlenerek güçlü bir yapı kazanıp, ekonomik dengesizliklere daha dirençli hale gelebilecek, güçlü bir yapıya kavuşmaların sonucunda da devletten daha kolay kredi alabilecek, ürün tanıtım ve pazar araştırması işlemlerini paylaşarak, maliyetlerini azaltmış olacaklardır.
- Gerek ihracat yapan gerekse iç pazara üretim yapan KOBİ' ler Avrupa Birliği yolunda birleşerek Avrupa Birliği' ndeki rakiplerinin karşısına daha güçlü bir şekilde, "çok ortaklı şirketler" bazında çıkarak, rekabette geriye düşmekten kurtulacaklardır.

Sonuç olarak özetlemek gerekirse; Türkiye' de 2 milyon civarında KOBİ vardır ve bunlar toplam işletmelerin yaklaşık % 99' unu oluşturmaktadır. Ekonomide bu denli büyük çapta yer alan kuruluşlar; bir kitle, kesinlikle ihmal edilemez, edilmemelidir. KOBİ' lerle ilgili projeye, genel olarak Türk ekonomisinin tedavisiyle başlamalı, ardından da bölgesel göçü durduracak yoğun bir kalkınma mücadelesi ve hamlesine girilmelidir. İlk olarak makroekonomik dengelerin yerli yerine oturacağı derin bir iktisadi reform yapılmalıdır. Bunun yanında devlet daha az müdahaleci, daha çok yönlendirici ve teşvik edici olmalıdır. Kamu, biran önce küçültülerek ekonomide haksız rekabet ve rant alanı sona erdirilmelidir. İktisadi istikrar ortamı sağlanmalı, döviz ve faizlerin ani iniş çıkışları önlenmelidir. Bunun yanında alt yapı çalışmaları hızla tamamlanmalıdır. Bürokrasi azaltılmalı, özelleştirmeye devam edilmelidir. Ayrıca bütün teşvikler tek bir yasa ve çatı altında toplanmalı, bu çatının başına ise yolsuzluklardan uzak kalabilecek, nitelikli ve dürüst yöneticiler

atanmalıdır. İnsan kaynaklarına yeterli derecede yatırım yapılmalı, nitelikli bir işgücü oluşturulmalıdır. Bu da ancak eğitime önem verilerek yapılabilecektir. Eğitimin her seviyesine önem verilmeli, teknik elemanlar yetiştirilmesi için günümüzün lokomotif sektörlerinde meslek liseleri ve fakülteler açılmalıdır. Araştırma ve geliştirme çalışmalarına yeterince önem verilmeli, bu konuda KOBİ' lere gerekli teknik ve maddi destek sağlanmalıdır. Ancak bu sayede günün teknolojik koşullarına uygun üretim yapılabilecek, uluslararası pazarlarda rekabet edebilecek düzeyde ve nitelikte, pazarın ihtiyaçları doğrultusunda doğru üretim yapılacaktır. KOBİ' lerin fuarlara katılması teşvik edilmeli, ürünlerin tanıtımı için gerekli ortam hazırlanmalıdır. Mevcut KOBİ' lerin verimliliklerinin arttırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalı, bu doğrultuda üretim planlaması, danışmanlık hizmetleri gibi konularda destekler sağlanmalıdır. KOBİ' lerin daha kaliteli mallar ve hizmetler üretebilmesi için gerekli üretim metotları ve kalite ön plana çıkarılmalıdır.

Elbette bu tip öneri ve yorumlar arttırılabilir ancak burada anafikir hep aynıdır: KOBİ' ler kesinlikle desteklenmeli ve sorunları karşısında yalnız bırakılmamalıdır. Unutulmamalıdır ki KOBİ' ler ekonomimizin en büyük yapı taşlarıdır ve "taş yerinde ağırdır".

KAYNAKÇA

- AKGEMCİ, Tahir, KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler, KOSGEB, Haziran 2001.
- ALPUGAN Oktay: Küçük İşletmeler; Kavramı, Kuruluşu, Yönetimi, Trabzon, K.T.Ü. 1998
- ARICAN, Erişah, "Gümrük Birliği Sürecinde Türkiye'deki Küçük ve Orta Boy İşletmelere Genel Bir Bakış" Öneri, C.1, 1996
- ARIKBAY, Canan, Türkiye Gıda Sanayinde Teknolojik Yenilikleri İzlemenin Maliyeti, MPM Yayın No:484, Ankara, 1993.
- ASKON Bülten, "Son OnBeş Yılda Türkiye' de KOBİ' ler, ASKON Yayını, Sayı:7-8, Haziran 2001
- BAĞRIAÇIK, Atilla, Dışa Açılma Sürecinde Dünya ve Türkiye'de KOBİ' ler, İstanbul, Dünya Yayınları 1989
- BAĞRIAÇIK, Atilla, "Başka Ülkelerle Karşılaştırmalı Olarak Türkiye' de Küçük ve Orta Boy Firmalar", Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinin Sorunları, Uluslar arası Sempozyum, İSO Yayın No:1991/5, 17 Mayıs 1991
- BERKSOY, Taner, "1996' da Ekonomik Sorun: İstikrarsızlık ve Dizginlenemeyen Büyüme" Ekonomik Durum, Türk-İş Yayını, Güz, 1996
- BİLGİÇ, Mete, Teşvik-6 Ankara: KOSGEB 1993
- BONACCORSI, Andrea, "What Do We Know About Exporting By Small İtalian Manufacturing Firms", Journal Of İnternational Marketing, Vol.1, No.3, 1993
- BÜYÜKDENİZ, Adnan, Türkiye'de Faiz Politikaları, Bilim ve Sanat Vakfı Yayın., İstanbul 1992
- CEYLAN, Emrah, Projeksiyon Dergisi, Şubat 2006, Sayı:55
- ÇETİN, Canan, Yeniden Yapılanma, Girişimcilik, Küçük ve Orta Boy İşletmeler ve Bunların Özendirilmesi, Der Yayınları, No:202, İstanbul, 1996
- ÇOLAKOĞLU, Mustafa H., Kobi Rehberi, Nisan 2002
- DİE , İmalat Sanayinde Küçük ve Orta Ölçekli İşyerleri (Sorunlar, Çözümler, Öneriler), 1997
- DİE, Türkiye İmalat Sanayinde Küçük ve Orta Ölçekli İşyerleri, 1991, S.XIII
- DİE, 2002 Yılı Genel Sanayi ve İşletmeleri Sayımı, Nisan-Temmuz 2003

- DİE' nin 1992 Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı, Ankara: DİE, 1994
- DOĞRU,Sadık, “VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı ve Küçük İşletmeler”, AESOB Yayını ,1996
- DPT, Bölgesel Dengelerin Sağlanması , 7.Beş Yıllık Kalkınma Planı Temel Yapısal Değişim Projeleri Komite Raporu, Ankara, DPT, 1995
- DRUCKER, Peter, Yeni Gerçekler,(Çev:Birtane Karanakçı) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Ankara 1994
- DÜNYADA Küreselleşme ve Bölgesel Entegrasyonlar ve Türkiye İlişkileri Özel İhtisas Komisyonu Raporu,Ek 1,Aralık 1993
- EKİN, Nusret , Gelişen Ülkelerde ve Türkiye'de Bir İstihdam Politikası Olarak Küçük Ölçekli İşyerlerinin Teşviki, İstanbul İTO, No:34 1993
- EKİNCİ, Mehmet Behzat, Türkiye’de Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Kurumsal Gelişimi ve Finansal Sorunları, İstanbul 2003
- ENGİN, Nazım, “Türk İmalat Sanayinde Etkin Minimum Ölçek ve Piyasalara Giriş Engelleri” Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Sorunları Sempozyumu, İSO,İstanbul,1992
- İGEME, 1997 Faaliyet Raporu, S.12
- HALK BANKASI Hizmet İçi Notları, Bölüm 1
- HARWOOD, Merrill, Management For The Smaller Company, New York, 1959
- KARSLI, Sedat, “Nedir Şu Kobi’ler ?”, Dünya, 19.06.1997
- KARTAL, Yeşim, Kamu Açıkları ve Kamu Borçları: Teori ve Türkiye Üzerine Bazı Gözlemler,Ankara: Türk Harp-İş Sendikası 1995
- KAYAN, E., “Küçük ve Orta Boy İşletmelerde Fason İlişkisi ve Etkinlik” Sempozyumu, Devlet İstatistik Enstitüsü Küçük ve Orta Boy İşletmelerde Teknolojinin Kullanımı Ankara: DİE, 1996
- KAYTAZ, Mehmet;EVCİMEN, Güner, “A Case Study Of Some Economic Characteristics Of Small-Scale Manucaturing Enterprises, Journal Of Economics And Administrative Studies,Vol.3,No.1,1989
- Konrad Adenauer Foundation, 2001, Standardization Quality Control and Quality Assurance Systems for SMEs,

KOSGEB, Kuruluşu, Amaç ve Görevleri, Hizmet Birimi, Kuruluş Kanunu, TC Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Madde 1

KOZLU, Cem, Kurumsal Kültür, İstanbul: Bilkom 1986

KÜÇÜKÇİRKİN, Dünya' da ve Türkiye' de KOBİ Tanımları, 2000, 2001,; www.kosgeb.gov.tr; www.die.gov.tr)

MEKSA Vakfı, Bülten, Ankara, Nisan 1997

MILLS, R., "İngiltere'de Küçük Firmalar" İstanbul: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Sorunları: Uluslararası Sempozyum İSO

MÜFTÜOĞLU, Tamer, Türkiye' de küçük ve orta ölçekli işletmeler. Ank.1998

MÜSLÜMOV, Alövsat, 21. Yüzyılda Türkiye' de KOBİ' ler (Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri), İstanbul 2002.

ÖZCAN, G.B., Small Firms and Local Economic Development, Aldershot:Avebury Ashgate Publishing Limited, 1995

ÖZÖTÜN, Erdoğan, 1993 Yılında KOBİ' ler, İstanbul: İSO 1993

SARIASLAN, Halil, Türkiye Ekonomisinde KOBİ' ler, Ankara TOBB 1996

SCHUMACHER, E.F., Küçük Güzeldir,(Çeviren:Osman Deniztekin) İstanbul, Cep Kitapları AŞ, 1989

SEÇEN, Şinasi, İhracat Genel Müdürlüğü Tebliği,Sayı: İHR-II.02/300, Tarih: 16.07.1998

SERİN, Vildan, Türkiye'de KOBİ' ler Yapısal ve Finansal Sorunlar, Çözümler,İstanbul:İTO,s.19 1991

ŞİMŞEK, Arif, Vergi Mevzuatı Karşısında KOBİ' ler, , KOSGEB Sanayicinin Sesi Dergisi, Ankara 1993, Sayı 8

TAYMAZ, Erol, Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara:1997

T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, KOSGEB Kuruluş Kanunu, Kanun No: 3624 Tarih:12.04.1990

TOSYALI, SARIKAYA Birgül, KOBİ' lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri, İzmir Ticaret Odası, İzmir, 1995

TOSYÖV, KOBİ' ler ve Kayıt Dışı Ekonomi, Ankara, 1994

TOSYÖV, “KOBİ’ ler Türkiye’ nin Sigortasıdır...”,Broşür, Aralık 1998

TÖRÜNER, Mete, Küçük Sanayi İşletmelerimizin Konumu, Önemi ve AT’a Girerken Karşılaşılabilecek Sorunlar ile Çözüm Yolları, Ankara, MPM, 1990

VERNON, A. Musselman, EUGENE H.Hughes, Introduction To Modern Business Analysis and Interpretation, Fifth Edition, New Jersey, 1969

www.kosgeb.gov.tr: “KOBİ Rehberi, Kredi Garanti Fonu Uygulamasını Biliyormusunuz?”,
13.01.1999

www.die.gov.tr

www.dpt.gov.tr

www.igeme.org.tr

www.kosgeb.gov.tr

www.meksa.gov.tr

ÖZGEÇMİŞ

05 Ekim 1977, İstanbul ili Fatih ilçesi doğumluyum. İlkokulu Bahçelievler Fikret Yüzatlı İlköğretim Okulunda tamamladıktan sonra, orta ve lise öğrenimimi Özel Tercüman Kolej' inde tamamladım. Daha sonra öğrenim hayatıma İstanbul Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Jeofizik Mühendisliği bölümünde devam ettim. Buradan mezun olduktan sonra 2003 yılında Beykent Üniversitesi İşletme Anabilim Dalında, “İşletme” yüksek lisans eğitimine başladım. 1995 yılından beri otomotiv sektöründe kendi işyerimin sahibiyim.

Hobilerim yüzmek, balık tutmak, kitap okumak ve seyahat etmektir.

Yabancı dilim İngilizce ve Almanca olup, halen nişanlıyım.

Çetin KÜNYELİ